

Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení

Bc. Zdeňka Macková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zdeňka MACKOVÁ**

Osobní číslo: **H118482**

Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na (zejména sociální) aspekt rozvodového řízení v souvislosti s právy dítěte
  - na hledání odpovědi na otázku zohledňování práv dítěte v soudním řízení
  - na možnosti sociální pedagogiky při eliminaci postrozvodového traumatu dětí
- Součástí práce bude rozbor kauzistik zaměřených na institut střídavé výchovy

Rozsah diplomové práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon č.104/1991 Sb., Sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí, o Úmluvě o právech dítěte

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

BAKALÁŘ, Eduard, et al. Průvodce rozvodem: pro všechny zúčastněné. Praha: Lidové noviny, 1996. 255 s. ISBN 80-7106-157-3.

KRAUSOVÁ, Lucie; NOVOTNÁ, Věra. Sociálně-právní ochrana dětí. 1. Praha: ASPI, a.s., 2006. 228 s. ISBN 80-7357-214-1.

ROMAN, David. Práva dítěte. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2011. 176 s. ISBN 80-721-076-8.

ŠPAÑHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. 1. Praha: Grada, 2010. 179 s.

<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>

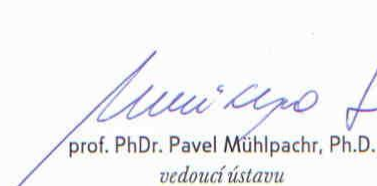
Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková**

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Zdeňka Macková

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně 19. března 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce je „Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení“. Cílem diplomové práce je snaha o zjištění míry aplikace práv dítěte daných Úmluvou o právech dítěte v souvislosti s rozvodem manželství s nezletilými dětmi. Teoretická část diplomové práce je tedy zaměřena na rozvod manželství v kontextu historickém, psychologickém a sociologickém s akcentem na dítě a jeho postavení nejen v rodině, ale i ve společnosti. V souvislosti se současnou legislativní úpravou (rok 2012) je poukázáno na některá možná úskalí při její aplikaci. Praktickou část tvoří komparace kazuistiky a postojů odborné veřejnosti k otázce faktické percepce práv dítěte.

Klíčová slova:

rozvod, nejlepší zájem dítěte, soud, mediace, kolizní opatrovník, znalecký posudek, participace, manipulace

ABSTRACT

The title of the Master's thesis is 'Children's Rights Application In Divorce Proceedings'. The purpose of this study is to determine the level of the application of the children's rights given in the Convention of Children's Rights, in divorce proceedings of couples with minors. The theoretical part of the thesis is focused on divorce in its historical, psychological and sociological context with special emphasis on children and their situation in family and society as well. The study indicates that some difficulties in applying present legislative regulation (2012) persist. The practical part of the study is focused on a comparison of casuistry and experts' attitude towards the real perception of children's rights.

Keywords:

divorce, child's the best interests, court, mediation, curator, expert opinion, participation, manipulation

Když si člověk postaví dům,
vždycky zpozoruje, že se při tom naučil něčemu,
co měl rozhodně znát, než začal stavět.

Friedrich Nietzsche

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině nejen za morální podporu a motivaci, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, ale především za každodenní pocit štěstí. Velice si své rodiny vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

Úvod	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. ROZVOD MANŽELSTVÍ	13
1.1 Nástin historického vývoje rozvodu manželství	13
1.2 Současná legislativní úprava rozvodu manželství.....	18
1.3 Sociologický aspekt rodiny	25
1.4 Psychologický aspekt rozvodu na dítě	30
2. PRÁVA DÍTĚTE	34
2.1 Cesta dítěte od objektu k subjektu.....	34
2.2 Soudy soudů: zájem rodiče nebo zájem dítěte?.....	39
2.3 Úskalí privátních psychologických posudků.....	44
2.4 Limity kolizních opatrovníků	47
2.5 Sociálně-právní ochrana dětí	51
3. VÝCHOVA DÍTĚTE	55
3.1 Kterému z rodičů svěřit dítě?	55
3.2 Rub a líc participačního práva dítěte	58
3.3 Povinná rozvodová mediace?	61
3.4 Lze léčit syndrom odcizeného rodiče?	66
PRAKTICKÁ ČÁST	70
4. REALIZACE VLASTNÍHO VÝZKUMU	71
4.1 Cíl výzkumu	71
4.2 Metodika výzkumu.....	71
4.3 Kazuistika.....	73
4.4 Rozhovory	80
4.5 Dotazníkové šetření	93
4.6 Shrnutí výzkumu.....	105
ZÁVĚR	107
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	109

Úvod

Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení – toto seskupení slov můžeme chápat jako prostou větu, která tvoří téma této diplomové práce. Pokud bychom ovšem tuto větu rozložili na slova, pak můžeme postupně srovnávat denotát a konotát jednotlivých výrazů. Víme, že denotátem je myšleno to, co dané slovo označuje na základě všeobecné shody. *Uplatňovat* tedy můžeme to, co je platné a dané a na jehož prosazení vzniká nárok legislativním zakotvením. *Právo dítěte* znamená jeho postavení ve společnosti, které je garantováno státem na základě ratifikované mezinárodní smlouvy, v tomto případě Úmluvou o právech dítěte. *Rozvodové řízení* je takové řízení, které začíná podáním návrhu na rozvod a končí pravomocným rozhodnutím o rozvodu manželství. Nic víc a nic míň, jedná se pouze o to, co nejdůležitěji definovat jednotlivé výrazy.

S konotací jednotlivých výrazů už to ovšem tak jednoduché není a ani nemůže být. To proto, že v tomto případě musíme brát v potaz několik různých aspektů. Jde totiž nejen o to, jakou pozici v úhlu pohledu na rozvod a děti s jejich právy zaujímáme, ale i o to, jaká role daného subjektu převažuje. Soudce, sociální pracovník, psycholog, psychiatr, lékař, případně etoped mají role dané svojí profesí, ale zároveň jsou to lidé se svými zkušenostmi a osobními prožitky, které se mohou, ale i nemusejí do průběhu rozvodových kauz promítnout. Ovšem rozvod sám dítěti rozpůlí rodiče. Jakou konotaci bude mít pro dítě pojem rodina? Konotativní význam slov má vždy citové zabarvení. Týká se našeho prožívání, myšlení, vztahů, postojů a subjektivních pocitů.

Dítě s jeho právy ve spojení s rozvodem manželství můžeme rovněž vnímat v různých kontextech, ať již se jedná o kontext historický, sociologický, psychologický či čistě právní. Ovšem tyto kontexty nelze separovat, vše souvisí se vším, což dokazují otázky, které nás v této souvislosti napadají: Jaké vzorce chování předáváme svým dětem? Tvoří-li rodina základní kámen společnosti, jak silná pak bude společnost na drobcích se základech? Rozbývá rodina, v níž dochází k formování osobnosti člověka, svým rozbitím i osobnost dítěte? Dítě by vlastně mělo být leitmotivem každého rodiče. Důvodů, proč by tomu tak mělo být, je nespočet. Rodiče jsou tou primární skupinou, která dítě seznamuje se společností. Rodiče jsou vzorem pro dítě, a proto by měli velmi pečlivě zvažovat, jaké vzorce chování bude jejich dítě považovat za

normu. Rodiče by své děti měli vychovávat tak, aby jejich dítě v dospělosti nemělo problém ze strany jeho akceptace společností. Co je proto bezpodmínečně nutné si uvědomit, je zákon reciprocity. Láska, důvěra a péče, která se dítěti dostává v období dětství, se později odrazí v jeho pojetí rodičovství. Každý z nás má své povinnosti a práva. Dospělý je zná a je schopen si své povinnosti plnit a svá práva obhájit. Dítě má rovněž svoje povinnosti a práva, leč zárukou jeho práv jsme my dospělí, a pokud na to zapomeneme, pak je tu stát, který je garantem jeho práv daných Úmluvou o právech dítěte.

K tématu *dítě a rozvod* je k dispozici skutečně velké množství literatury a je z čeho vybírat: z pohledu sociologie se touto tematikou zabývá např. Ivo Možný, Francois de Singly, zajímavé pohledy na rodinu nabízí i Jan Keller. Z pohledu psychologie mohou jmenovat např. Tomáše Nováka, Lenku Šulovou, Jeronýma Klimeše, Ivo Plaňavu, Eduarda Bakaláře. Právy dítěte se zabývá např. i Česko – britská o. p. s., která vydala publikaci kolektivu autorů nazvanou *Studie o právech dítěte*,¹ ale i lékař Jiří Dunovský, který ve svém příspěvku nazvaném *Úmluva o právech dítěte z roku 1989 a její některé problémy při aplikaci* mimo jiné uvádí, že snahy o formulaci a prosazení práva dítěte v souvislosti s přiznáním jeho plné identity a právní subjektivity lze nalézt už v době osvícenství. Především lze tyto kořeny nalézt u J. J. Rousseaua a H. Pestalozziho, kteří se zasadili o změnu základních přístupů k dítěti. „Osvícenství přineslo nejen volnost, rovnost a bratrství mezi lidmi, ale i přirozenou výchovu pro dítě, respekt k němu a povinnost státu je ochránit před vší nepřízní, jestliže tak nečiní jeho rodiče. Nové myšlení o dítěti, nové přístupy k němu se však nedaří prosazovat náhlými změnami, ale postupným prosazováním jeho nejlepšího zájmu v každé situaci.“²

Naše současná existence je charakterizována jako těžká, namáhavá, provokující a zároveň částečně přetěžující, jak uvádí Zlatica Bakošová v monografii nazvané *Soci-*

---

¹ Blíže je možno se s touto společností seznámit na internetových stránkách: <http://www.ceskobritska.eu/>

² Dostupné na internetových stránkách: <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/umluva-o-pravech-ditete-z-roku-1989>

*álna pedagogika jako životná pomoc.*³ Pluralita, rostoucí životní úlohy a individualizace vztahů způsobují komplikovanost života a potřebu pomoci při jeho zvládnání, jak dále autorka pokračuje. Rovněž zmiňuje polarizaci životního okolí, kdy na jedné straně stojí pluralita života okolo a na straně druhé individualizace jeho prožívání. Na to, aby si lidé vytvořili svět přehledný, potřebují podněty, podporu a poradenství.⁴ Těmito atributy sociální pedagogika disponuje. Je to interdisciplinární společenská věda, jejíž snahou je sjednocovat ostatní společenské vědy, kterými jsou například právo, sociální psychologie, psychologie, sociologie a snaží se o jejich vzájemný dialog. Výsledek tohoto dialogu by měl být ve své finální podobě prospěšný celé společnosti. Úkolem sociální pedagogiky je nejen zkoumání sociálního kontextu výchovy a vzdělání, ale i prevence sociálně patologických jevů, mezi které rozvodovost bezesporu patří. Přičtu-li sociální pedagogice i její funkci terapeutickou, pak je před ní postaven úkol najít lék na všechno to, co jsme schopni svojí neschopností způsobit nejen sobě navzájem, ale především svým dětem.

Cílem této diplomové práce je nastínění percepce dítěte jak samotnými rodiči, kteří se rozhodli pro rozvod manželství, tak i odborné veřejnosti, která má co do činění s rozvodem manželství. Dítě by mělo být vnímáno v celé škále atributů, které dětství činí dětstvím. Je ovšem dítě skutečně všemi zúčastněnými vnímáno jako figura, nebo jako pozadí? Ti, kdož mají co do činění s rozvodem manželství, jsou nejen sami manželé, ale i soudci, sociální pracovníci, psychologové a tito všichni by měli mít na zřeteli především dítě a jeho nejlepší zájem. Tito všichni by se měli snažit o kvalitní optiku objektivitu.

---

³ BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, s. 34

⁴ BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, s. 34

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ROZVOD MANŽELSTVÍ

*Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti,
jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě
a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést,
to je podle mého přesvědčení nejzazší meta,
jíž může člověk dosáhnout.*

Franz Kafka

1.1 Nástin historického vývoje rozvodu manželství

V této kapitole se nebudu věnovat přesné historické chronologii rodinného práva, protože velmi čtivě se s ní můžeme seznámit například v knize *Manželství a rodina v minulosti* autora Jiřího Klaboucha nebo v monografii Karla Malého nazvané *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, z nichž zde převážně čerpám. Jak již název této podkapitoly napovídá, zmíním zde pouze nástin vývoje zániku manželství.

Vše má svůj počátek, vývoj i konec, manželství nevyjímaje. Zcela ideálním stavem by bylo, kdyby se dva lidé, které pojí vzájemná láska, úcta, tolerance i porozumění, rozhodli svůj vztah natrvalo zpečetit svazkem manželským. V tomto svazku, kde je důraz kladen na trvalost, by byly počaty děti, které by v lásce a radosti vyrůstaly až do dospělosti, a po vzoru svých rodičů založily svoje stabilní rodiny. Na této ideji je vlastně založeno manželství v kanonickém právu.

Kodex kanonického práva v kánonu 1055 v § 1 definuje manželství jako: „Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.“ Definiční rozvod bychom v Kodexu těžko hledali, protože případný rozvod vyvrací Kánon 1056 „Podstatnými vlastnostmi manželství je jednota a nerozlučitelnost, které nabývají

v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti.“⁵

Kanonické právo u nás po staletí tvořilo právní rámec manželství a rodiny, z čehož vyplývá, že poměry ve společnosti regulovala církev. Ostatně již Dekreta Břetislavova z roku 1039,⁶ jak uvádí Karel Malý, postavila manželství pod kontrolu církve, když vévoda Břetislav nad hrobem svatého Vojtěcha v Hnězdně pronesl mimo jiné i tato slova: „...vaše manželství, která až dosud měli jste jako v nevěstinci a společná jako mezi hovady, necht' napříště řídí se kanonickým právem tak, aby manželka spokojila se jedním mužem a muž jednou ženou zákonitě před církví provdanou...“ Vévoda Břetislav, zřejmě ve snaze předejít sociálněpatologickým jevům, jasně vyjádřil i svůj postoj k rozvodu: „...kdyby manželka mužem anebo muž manželkou opovrhl a nsvár mezi nimi dospěl až roztržce, nechci, aby ten z nich, který by se nechtěl vrátit do dřívějšího svazku zákonitě uzavřeného, podle řádů naší země jako rušitel manželství byl uveden v rabství, nýbrž spíše přísností našeho nezměnitelného příkazu, necht' je to osoba jakákoliv, budiž zaveden do Uher a nebudiž nikterak dovoleno, aby do země se vracel a se vykoupil, aby od jedné ovce Kristovo stádo ovcí se nenakazilo.“⁷

V českých zemích tvořilo kanonické právo, jak dále Karel Malý uvádí, základ úpravy rodinných a manželských vztahů prakticky až do roku 1949. V souladu s církevní morálkou byla zavedena monogamie spolu s nerozlučností manželství. Jedinou formou vzniku manželství byl sňatek uzavřený před církví. Současně bylo stíháno cizoložství žen a rozhodování manželských sporů bylo plně v kompetenci církevních soudů, tehdy ještě za využití ordálů (božích soudů).⁸

---

⁵ *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon České katolické nakladatelství, 1994, s. 471

⁶ „Soubor právních předpisů, které v roce 1039 nad hrobem biskupa Vojtěcha v polském Hnězdně vyhlásil český kníže Břetislav I.; jedná se nejstarší českou právní památku a významný historický pramen, který poskytuje informace o raně středověké společnosti, dosud jen částečně christianizované. Dekreta směřovala k tomu, aby v zemi zmizely všechny pohanské zvyky, které se mezi křesťanským obyvatelstvem udržely z pohanských dob.“

Srov. s internetovými stránkami <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/68/821/Dekreta-Bretislavova-1039->

⁷ MALÝ, Karel. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 94

⁸ MALÝ, Karel. a kolektiv. *In Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 124

Zánik manželství byl možný jen smrtí jednoho z manželů, případně mohlo být prohlášeno za neplatné z důvodů uznaných kanonickým právem. Rozvod manželství byl možný až v době stavovské v církvi kališnické a ostatních protestantských církvích. Právní postavení žen vycházelo z kanonických zásad a především z představy, že žena je podřízena moci svého muže, kterému přináší věno. Rovněž tak i děti, jak dále zmiňuje Karel Malý, byly zásadně v moci svých otců.⁹ Poměr rodičů a dětí nebyl kanonickým právem podrobněji upraven. Křesťanská mravouka spočívala v imperativu poslušnosti a úcty dětí vůči rodičům a rodičům přikazovala starostlivost a lásku k dětem. Otcovská moc byla v době raného feudalismu široká, ovšem postupem doby se zmiřovala a jejím obsahem se staly nejdůležitější povinnosti výchovy, hmotného zabezpečení a určení budoucího povolání dítěte.¹⁰

Katolická církev s akcentací svátosti manželské, která měla za úkol setřít dědičný hřích, činila proto podstatný rozdíl mezi dětmi narozenými z posvěceného styku a dětmi ostatními. Dokonce byly rozlišovány různé druhy nemanželských dětí, tedy jiné bylo postavení dítěte, které bylo zrozeno z trvalého konkubinátu, jiné dítěte, které se narodilo z náhodného spojení, jiné dětí nevěstek, hůře na tom byly děti narozené z cizoložství a nejhorší postavení ve společnosti měly děti zrozené z cizoložství dvojnásobného. Tyto děti nesměly být legitimovány ani následným sňatkem rodičů nebo milostí panovníkovou či papežovou. Nemanželské děti nepatřily do otcovy rodiny, neměly dědičné právo, nesměly nabývat nemovitosti, učit se řemeslům a podobně.¹¹

Počátky kodifikačních prací občanského práva se datují do první poloviny 18. století jako důsledek rozvoje hospodářství, potřeb nastupujícího měšťanstva a rovněž tak zaostalostí dosavadních úprav, které vycházely z městského práva 16. století. Práce na kodifikaci byly zahájeny v roce 1753, ovšem k rozhodnému pokroku v kodifikačních pracích došlo teprve po nastoupení císaře Josefa II. Výsledkem bylo vydání prvního dílu Všeobecného občanského zákoníku (jehož autorem byl Horten)

---

⁹ MALÝ, Karel. a kolektiv. *In Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 124 - 125

¹⁰ tamtéž, s. 73

¹¹ KLABOUCH, Jiří. *In Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. s. 74

dne 1. 11. 1786. Sestával z pěti částí, z nichž první dvě obsahovaly obecná ustanovení a ostatní pak upravovaly vztahy mezi rodiči a dětmi, postavení sirotků a osob marnotratných. Do kodexu byly zahrnuty i právní předpisy, popřípadě jejich důsledky, které postupně vyšly od roku 1781. Patří mezi ně mimo jiné i manželský patent, patent o dědické posloupnosti a o rovnosti manželských a nemanželských dětí. Tato koncepce zákoníku byla založena na přirozenoprávní teorii a hlásila se k principům společenské rovnosti a svobody občanů.¹²

Dne 1. 6. 1811 byl vyhlášen (s platností od 1. ledna 1812) Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch tedy Všeobecný občanský zákoník.¹³ Právo rodinné a manželské bylo po celou dobu existence rakouského císařství upraveno občanským zákoníkem v § 44 až 136. Občanský zákoník hleděl na manželství jako na smlouvu, jejímž uzavřením se manželé zavazují k plnění vzájemných povinností. Manželství mohlo být zrušeno buď prohlášením za neplatné, nebo rozlukou, smrtí jednoho z manželů či jeho prohlášením za mrtvého. Pro katolíky ovšem byla rozluka zakázána a to až do manželské novely č. 320/1919 Sb. z. a n. Katolíkům byl povolen toliko rozvod od stolu a lože, po němž manželé spolu nemuseli žít, ale neznamenal zánik manželství a tudíž manželé i nadále zavazoval k vzájemné věrnosti.¹⁴

Východiskem právní úpravy sice byly předpisy kanonického práva a o vzniku manželství rozhodovaly orgány církevní, avšak spory manželské, včetně rozvodu či rozluky, náležely do kompetence soudů světských. V období bachovského absolutismu byla na čas obnovena pravomoc církevních soudů v manželských otázkách, ovšem s pádem konkordátu došlo k obnovení soudní pravomoci světských soudů a rovněž tak k zavedení subsidiárních civilních sňatků. Tento stav zůstal základem právní úpravy až do roku 1949, kdy došlo k zásadní sekularizaci manželství a sňatek civilní se stal obligatorním až do roku 1992.¹⁵

---

¹² MALÝ, Karel. a kolektiv. *In Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 201 - 202

¹³ Tamtéž, s. 202

¹⁴ MALÝ, Karel. a kolektiv. *In Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005, s. 292

¹⁵ Tamtéž, s. 292

Vztahy mezi rodiči a dětmi upravovala Hlava třetí občanského zákoníku. Východiskem byla vedoucí role muže v rodině: on dával dítěti jméno, případně erb, bez jeho souhlasu nesměly děti, které byly v jeho moci, vstupovat do platných závazků, patřila mu správa majetku dětí a rovněž rozhodoval o výchově dětí. Děti byly v případě rozvodu svěřeny otci, pouze chlapci do čtyř let a dívky do sedmi let byli svěřováni matce. Až dílčí novelou byla tato formulace zrušena a o svěření dětí do výchovy rozvedených, případně rozloučených rodičů rozhodoval soud se zřetelem na zájmy dětí, postavení rodičů, důvody rozvodu či rozluky. Zákon rovněž zavedl vzájemnou vyživovací povinnost otce, případně matky vůči dětem a dětí vůči rodičům.¹⁶

Všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších novel, byl po vzniku ČSR převzat tzv. recepční normou (zák. č. 11/1918 Sb.). Ovšem krátce po vzniku republiky bylo přistoupeno k nové úpravě manželských vztahů tzv. manželskou novelou (zák. č. 320/1919 Sb.), která platila až do 1. ledna 1950, kdy nabyl účinnosti zákon o právu rodinném (zák. č. 265/1949 Sb.).¹⁷ Tento zákon je již postaven na rovnoprávnosti manželů. Muž i žena mají v manželství stejné povinnosti a o všech věcech týkajících se rodiny rozhodují manželé společně. Teprve tento zákon zavedl rozvod jako jedinou formu právního zániku manželství za života manželů, ale jen tehdy, když trvání manželství nemá již dalšího opodstatnění z hlediska jeho společenské funkce a když není v rozporu se zájmy nezletilých dětí. Jediným důvodem pro rozvázání manželství byl hluboký a trvalý rozvrat, a soudům byla ponechána široká volnost posouzení jednotlivých případů.¹⁸

Vyčlenění úpravy rodinněprávních vztahů soukromoprávního charakteru z dosavadní úpravy ABGB bylo zdůvodňováno zejména legislativně technickými důvody. Svůj význam zde měla snaha upravit nově rodinné vztahy jako vztahy typicky osobního charakteru a zvýraznit tak jejich socialistický charakter oproštěný od majetkových aspektů, které hrály rozhodující roli v dřívější úpravě. Sociálně-právní ochrana

---

¹⁶ Tamtéž s. 292 - 293

¹⁷ Skupina poslanců *Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb.*, dostupné na ASPI ID: LIT28157CZ

¹⁸ KLABOUCH, Jiří. *In Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. s. 242 - 243

mládeže byla provedena samostatným zákonem č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže. Současný zákon o rodině byl přijat jako zákon č. 94/1963 Sb. a nabyl účinnosti, stejně jako občanský zákoník 1. 4. 1964.¹⁹

1.2 Současná legislativní úprava rozvodu manželství

Milada Hrušáková společně se Zdeňkou Králíčkovou v monografii nazvané *České rodinné právo* udává za základní zdroj právní úpravy rodinného práva Listinu základních práv a svobod, která ve svém čl. 32²⁰ vymezuje rámec ústavní ochrany rodiny a rodičovství. Výslovně se zde zdůrazňuje rovnoprávnost manželských i nemanželských dětí. Listina zároveň stanovuje, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Nelze pochopitelně neuvést i Ústavu ČR, zvláště pak ust. čl. 10, podle něhož jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a kterými je Česká republika vázána, součástí právního řádu.²¹

Jak dále Milada Hrušáková uvádí, je nutno na prvním místě zmínit Úmluvu o právech dítěte z roku 1989 (publikována jako sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.). Úmluva o právech dítěte tak doplňuje ostatní mezinárodní dokumenty, týkající se lidských práv. Práva dítěte jsou považována za součást lidských práv. Úmluva rozlišuje dětská práva na čtyři základní skupiny:

- a) ochranná práva,
- b) práva směřující k zabezpečení blaha dítěte,

---

¹⁹ Skupina poslanců, Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb. ze dne 2. 2. 1998. Dostupné na ASPI ID: LIT28157CZ

²⁰ Článek 32

(1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

(2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.

(3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

(4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

(5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

(6) Podrobnosti stanoví zákon. (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. In *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, s. 28

- c) práva směřující k osvobození dítěte, dávající dětem stejná práva jako dospělým,
- d) práva dítěte ve vztahu k jeho rodičům, pokud jde o sebeurčení dítěte, jeho samostatnost v rozhodování.²²

Z dalších mezinárodních úmluv, závazných pro Českou republiku a týkajících se zejména rozvodové problematiky, bych dále uvedla Úmluvu o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem, Haag 1958 (vyhl. č. 14/1974 Sb.), Úmluvu o vymáhání výživného v cizině, New York 1956 (vyhl. č. 33/1959 Sb.) a Evropskou úmluvu o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí (sdělení MZV č. 66/2000 Sb. m. s.).²³ Nutno ještě zmínit Úmluvu o styku s dětmi (sdělení MZV č. 91/2005 Sb.m.s. o sjednání Úmluvy o styku s dětmi). Věra Novotná ve svém článku Úmluva o styku s dětmi, který je publikován v pátém ročníku periodika Právo a rodina v čísle 4 v roce 2003,²⁴ uvádí, že spory mezi rodiči týkající se styku s dětmi jsou z hlediska soudního řízení a poskytování sociálně-právní ochrany ty nejúpornější. Proto také orgány Rady Evropy vyvíjejí snahu při tvorbě nástrojů k uspokojivému a pro děti optimálnímu řešení těchto sporů. Těmito nástroji je nejen Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R(98)1, ale zejména Úmluva o styku s dětmi, přijatá 3. 5. 2002 ve Vilniusu Výborem Rady Evropy.²⁵

Se všemi těmito zmíněnými mezinárodními prameny rodinného práva tedy musí být v souladu i primární vnitrostátní prameny, kterými jsou zejména zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. S rodinným právem úzce souvisí ještě zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Vzhledem k tématu této diplomové práce

---

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *In České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, s. 28 - 29

²³ Tamtéž s. 29

²⁴ NOVOTNÁ, Věra. *In Právo a rodina*. 4/2003, s. 15

²⁵ „Úmluva obsahově navazuje na Úmluvu o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (č. 34/1998 Sb), na Evropskou úmluvu o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (č. 66/2000 Sb. m. s.) a Úmluvu o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (č. 141/2001 Sb. m. s.).“ srov. NOVOTNÁ, Věra. *In Právo a rodina*. 4/2003, s. 15

nepokládám za nutné uvádět ostatní prameny rodinného práva, kterých je daleko více. Všechny zákony, které jsou spjaty s problematikou rodinného práva, jsou velmi přehledně uspořádány na internetových stránkách <http://www.zakonyprolidi.cz/> v sekci rodinné právo.

Řízení o rozvodu manželství je v našem zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, upraveno ustanoveními § 24 až 29, která se zabývají jak rozvodem manželství a jeho důvody, tak i řešením vztahů rozvedených rodičů k dětem, jejich právy a povinnostmi.²⁶ Ivo Možný uvádí, že náš současný právní řád je v regulaci zániku manželství daleko liberálnější, než byly a jsou normy katolického církevního práva. Rozvedení muži i ženy mohou uzavírat nový sňatek a to bez limitu počtu opakování. Zákon připouští rozvod na návrh jedné strany, a dokonce i proti odporu strany druhé, v manželství nezná pojem „manželských povinností“ ve smyslu povinnosti sexuálního styku, čímž je například možná i žaloba pro znásilnění mezi manželi. Nevěra sama o sobě není důvodem k rozvodu. Zůstává ale nadále restriktivní v tom smyslu, že klade překážky svobodné vůli jedné ze stran – anebo i obou stran – manželství ukončit. Řízení o rozvodu je svěřeno výlučně soudu a ten má hájit zájem dětí.²⁷

Rozvod manželství upravuje ustanovení § 24 odst. (1) zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a přesně definuje podmínky rozvodu manželství: „Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže manželství je tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.“²⁸ Zájem dítěte je jednou ze základních zásad současného rodinného práva a je přímo uveden v ustanovení § 24 odst. (2) zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů: „Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody.“ Autor komentovaného *Zákona o rodině* (vydaném v roce 2007) Vladimír Plecítý ve svém komentáři k ustanovení § 24 odst. (2)

---

²⁶ FRANCOVÁ, Marie. *Právo a rodina*. 4/2003, s. 11

²⁷ MOŽNÝ, Ivo. *In Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1999, s. 175

²⁸ zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů uvádí stanovisko, že za zvláštní důvody lze považovat především důvody zdravotní.²⁹

Autoři komentovaného *Zákona o rodině* (vydaném v roce 1998) Milan Holub a Hana Nová ve svém komentáři k témuž ustanovení zastávají stanovisko že, „...rozvod manželství je jen tehdy v rozporu se zájmem dětí, jestliže se rozvrat manželství nijak neprojevuje v řádné péči rodičů o děti a hrozí-li konkrétní nebezpečí, že by se dosavadní způsob výchovy a výživy dětí po zániku manželství rodičů podstatně zhoršil a nové prostředí nezaručovalo jejich řádnou výchovu a že případný druhý sňatek rodičů sám o sobě takové nebezpečí nepředstavuje.“³⁰ Tomuto výkladu rozhodně, dle mého názoru, nelze vytknout nedostatek akcentu na zájem dítěte, leč obávám se, že po praktické stránce by bylo dokazování nad veškeré síly nejen soudu a kolizních opatrovníků, ale i znalců z oboru psychologie. Rodiče totiž mohou mít subjektivní pocit, že péče o dítě druhého z rodičů není řádná, ale dítě vůbec nemusí pociťovat jakékoliv strádání po stránce citové. Rovněž tak nelze předjímat, jak bude probíhat, a jestli vůbec bude, druhý sňatek rodičů. Nicméně podle statistických údajů z celkového počtu rozvedených manželství v roce 2011 bylo 56 % s nezletilými dětmi, přičemž ještě před 20 lety byl tento podíl 72 %. Tento pokles Český statistický úřad přičítá právě zákonu č. 91/1998 Sb., kterým se upravily podmínky pro rozvod manželství s nezletilými dětmi. Ovšem dále zároveň připouští i nízkou úroveň plodnosti v posledních letech, což se rovněž na poklesu může projevit.³¹

K jednomu a témuž ustanovení jsou různými autory vydány různé komentáře. Zákon totiž taxativně neuvádí zvláštní důvody, kdy by byl rozvod manželů v rozporu se zájmy dítěte. Myslím si, že pro faktické zájmy dítěte je podstatný více odstavec první, který definuje podmínky rozvodu: „...jestliže manželství je tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití.“ Atmosféra takového domova, kde rodiče spolu nekomunikují, případně komunikují, ale příliš nahlas a příliš negativně, není v zájmu dítěte. Oprávněnost rozhodnutí, že manželství nelze rozvést,

---

²⁹ PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy : stav k 1.10.2007*. Praha: EUROUNION, 2007, s. 25

³⁰ Tamtéž, s. 37 - 38

³¹ Podrobněji viz internetové stránky <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

je tedy na úvaze soudu po zvážení všech důvodů tak, aby zájmy dítěte byly fakticky zachovány.

Ustanovení § 25 zákona o rodině uvádí, že manželství nelze rozvést, dokud ne-nabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, které vydá soud v řízení podle § 176 občanského soudního řádu.³² Milan Holub a Hanna Nová vysvětlují, že novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. zavedla sjednocení rozhodovací činnosti o nezletilých dětech a svěřila ji pouze soudu péče o nezletilé. S tímto ovšem vznikla otázka, zda v době podání návrhu na úpravu poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu musí již být podán návrh na rozvod manželství. Vzhledem k dikci zákona („úprava poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu“) je zřejmé, že v době, kdy soud rozhoduje dle § 25 zákona o rodině, musí již být zahájeno řízení o rozvod manželství, protože teprve právní mocí rozsudku o rozvodu manželství rodičů nastanou účinky rozhodnutí vydaného soudem péče o nezletilé dle § 25 zák. o rodině. Z tohoto pohledu je irelevantní, je-li návrh rodičů na rozvod manželství podán dříve, ve stejnou dobu nebo později než návrh podle § 25 na úpravu poměrů nezletilých dětí. Rozhodující je stav v době vydání rozhodnutí (dle ustanovení § 154 odst. 1 o. s. ř. je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení).³³

Marie Francová popisuje průběh rozvodu manželství v článku nazvaném *Rozvod manželství*, který vyšel v periodiku Právo a rodina č. 4/2003 a mimo jiné uvádí, že návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu manželství podává ten manžel, který se domáhá rozvodu manželství. Návrh sám se podává ve třech vyhotoveních, neboť účastníkem řízení bude i ustanovený opatrovník zájmu nezletilých dětí,

---

³² Ustanovení § 176 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů:

(1) Ve věcech péče soudu o nezletilé se ve věci samé rozhoduje rozsudkem o výchově a výživě nezletilých dětí, o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s nimi, o navrácení dítěte, o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo o pozastavení jejího výkonu, o poručenství, o schválení důležitých úkonů nezletilého a o záležitostech, o nichž se rodiče nemohou dohodnout. Krom toho se rozhoduje rozsudkem o prodloužení ústavní výchovy po dosažení zletilosti a o zrušení takového opatření.

(2) O ostatních věcech se rozhoduje usnesením.

(3) V rozsudku o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s dítětem, výchově dítěte nebo navrácení dítěte soud účastníky poučí podle § 273 o možnosti výkonu rozhodnutí ukládáním pokut nebo odnětím dítěte při neplnění povinností stanovených v rozsudku.

³³ HOLUB, Milan. *In Zákon o rodině a předpisy související*. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 45

tedy orgán sociálně-právní ochrany dětí.³⁴ Sociálně-právní ochranu dětí definuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje sociálně-právní ochranu dětí v § 1 jako:

- a. ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b. ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a
- c. působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

přičemž zdůrazňuje, že nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které též upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.³⁵

Vše, co jsem zde uvedla je ovšem aktuální v době, kdy tuto diplomovou práci píším, tedy v roce 2012 a počátku roku 2013. Manželství, rodina a majetkové právo budou opět součástí nového občanského zákoníku, který bude účinný od 1. ledna 2014. Přijetí návrhu nového občanského zákoníku bude spojeno se zrušením současné právní úpravy rodinného práva, která je dnes obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Návrh nového občanského zákoníku pak obsahuje ustanovení o rodinném právu v § 655 – 975 (část druhá: Rodinné právo).³⁶ I přes veto prezidenta byla poslanci schválena novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která od 1. 1. 2013 nabývá účinnosti. Orgánu sociálně-právní ochrany dětí se budu věnovat dále.

Rodinné právo v zákoníku bude upravovat manželství, manželské majetkové právo, určování rodičovství, osvojení, rodiče a dítě a výživné. Návrh navazuje na platný právní stav, který přebírá a doplňuje některá nová ustanovení, která v současné legislativní úpravě chybí. Nově jsou zavedena některá ustanovení o osobním styku rodiče s dítětem, který je chápán nejen jako právo, ale i jako povinnost rodiče a výkon osobního styku nelze svěřit jiné osobě. Rovněž tak jsou oba rodiče povinni zdržet se všeho, co by negativně ovlivňovalo vztah dítěte k rodičům, případně ztěžovalo jeho výchovu. Po rozvodu manželství může soud svěřit dítě, stejně tak, jak je tomu nyní, do péče jednoho z rodičů, obou rodičů společně, nebo střídavě. Oproti současnému stavu

---

³⁴ FRANCOVÁ, Marie. *In Právo a rodina*. 4/2003 ISSN 1212-866X.s. 11

³⁵ Více na internetových stránkách <http://www.mpsv.cz/cs/7242>

³⁶ Více na internetových stránkách <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>

návrh nově výslovně stanoví, že má-li být dítě svěřeno do péče rodičů společně, pak je třeba souhlasu obou rodičů.³⁷

Jak jsem zde uvedla, akcentován je především zájem dítěte. Článek 3 Úmluvy o právech dítěte zní: „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonnými orgány.“³⁸ Jiří Dunovský ve svém příspěvku nazvaném *Úmluva o právech dítěte z roku 1989 a její některé problémy při aplikaci* mimo jiné upozorňuje na nepřesný oficiální český překlad, ve kterém je uveden „jen „zájem dítěte“, nikoli „nejlepší zájem dítěte“ (the best interests) a uvažování o něm má zaujmout jen „přední místo“, nikoli „nejpřednější“ či „prvořadé“ (primary consideration), jak zní v originále. Je to jen pouhé přehlédnutí při překladu?³⁹ V příspěvku nazvaném *Práva dítěte v České republice a jejich hodnocení Výborem OSN pro práva dítěte v r. 1997 a 2003* Jiří Dunovský upozorňuje na to, že vynechání adjektiva „nejlepší“ je přeneseno nesprávně i do zákona o sociálně-právní ochraně dítěte a do dalších oficiálních dokumentů.⁴⁰

Přestože je tato skutečnost známa a přestože platí pro ratifikující stát povinnost implementace mezinárodních smluv do vnitrostátních zákonů, vynechává nový občanský zákoník adjektivum „nejlepší“.⁴¹ Rovněž na tuto skutečnost nereaguje ani zákon

---

³⁷ Dostupné na internetových stránkách <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>

³⁸ „Česká republika sukcedovala ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Úmluvy o právech dítěte, kterou bývalá Česká a Slovenská Federativní republika podepsala dne 30. září 1990, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky a ratifikací prezidentem uložena dne 7. ledna 1991. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.“ Více viz internetové stránky <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

³⁹ Dostupné na internetových stránkách <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/umluva-o-pravech-ditete-z-roku-1989>

⁴⁰ Dostupné na internetových stránkách <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010636>

⁴¹ Např. ustanovení § 866 občanského zákoníku zní: „Pro rozhodnutí soudu, které se týká rozsahu rodičovské odpovědnosti nebo způsobu či rozsahu, v jakém ji rodiče mají vykonávat, jsou určující zájmy dítěte.“ Více informací nalezneme na internetových stránkách: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/odborne_texty/NOZ%20interaktiv.pdf

č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.⁴²

1.3 Sociologický aspekt rodiny

Ivo Možný,⁴³ který se významně zabývá sociologií rodiny, uvádí, že pro sociologii byla rodina po dlouhou dobu příkladem morfostatické instituce jenž představovala sociální zařízení vytvářející soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněného proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému. Toto přesvědčení vládlo v sociologii po celé století devatenácté a ještě první polovinu století dvacátého. Přesvědčení o stabilitě a neměnnosti formy rodiny ovšem nutno odlišit od stability přesvědčení, že je rodina stabilizujícím prvkem sociálního systému v jakékoliv podobě. Už nejstarší spisy etické a morálně normativní poukazují na to, že jakmile lidé přestávají plnit rodinné závazky, společnost ztrácí svou sílu.⁴⁴

Názor na potřebu rodiny vyjadřuje např. Oldřich Matoušek⁴⁵ v monografii nazvané *Rodina jako instituce a vztahová síť*, a sice že rodina je těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a děti jsou těmi nejpřednějšími hodnotami lidského života. O ně opíráme pocit své vlastní hodnoty, pocit smyslupl-

---

⁴² Ustanovení § 5 zní: „Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“ zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

⁴³ prof. PhDr. Ivo Možný, CSc. je profesorem sociologie a sociální filosofie, od roku 2005 je ředitelem Institutu regionální žurnalistiky, je členem Evropské společnosti pro vědy a umění, členem Nizozemského institutu pro pokročilá studia a členem Učené společnosti České republiky – *Pozn. autorka*

⁴⁴ MOŽNÝ, Ivo. *In Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006,

s. 14 - 15

⁴⁵ „V roce 1991 spoluzakládal s J. Šiklovou katedru sociální práce FFUK, kterou dnes vede. Zabýval se výzkumem efektivitu režimové léčby psychiatrických pacientů, metodikou návštěvy v rodinách, psychoterapií skupin, manželství a rodin. Habilitoval se na Filosofické fakultě UK Praha v r. 1996 prací „Rodina jako instituce a vztahová síť“.Současný odborný zájem: riziková mládež; rodina; duševní zdraví; dějiny, teorie, a světonázorové základy sociální práce; pedagogika mládeže a dospělých.“ *Pozn. autorky* – více informací o autorovi lze dohledat na internetových stránkách: <http://www.bookfan.eu/autor/6715/Oldrich-Matousek>

nosti své existence a na nich závisí naše psychická pohoda a zdraví.⁴⁶ Dalo by se tedy říci, že když se rozhodneme pro založení rodiny, jsme přesvědčeni o správnosti a trvalosti své volby právě pro tyto zmíněné důvody. Ivo Plaňava ovšem upozorňuje na menší závaznost a větší očekávání toho, co si od manželství slibujeme. „Když se dva berou, obvykle říkají sobě navzájem i okolí, že to myslí natrvalo. Myslím si však, že v hloubce svých duší si to tak zcela nemyslí. Mají totiž už vepsáno ve svém povědomí, a nemálo z nich ve své zkušenosti s rozvodem rodičů, že dnes manželství není takovým závazkem, ze kterého nelze odejít. V generaci prarodičů dnešních novomanželů, neřknu-li dříve, byl rozpad manželství něčím vysoce nežádoucím, neslušným až nepřijatelným; rozvedený muž a zejména žena – a bylo takových málo – byli stigmatizováni až ostrakizováni.“⁴⁷

Lenka Šulová⁴⁸ ve svém článku nazvaném *Změny výchovných postojů v nedávné historii ČR*⁴⁹ upozorňuje na to, že právě rodina, která je tím nejdůležitějším faktorem v procesu socializace, velmi citlivě odráží a zachycuje aktuální změny společnosti. Současnou rodinu, tedy místo, kde dochází k primární socializaci dítěte, místo, které utváří vztahové normy budoucí generaci a místo, které by mělo plnit funkci bezpečného útočiště, charakterizují podle Lenky Šulové tyto znaky:

- Ve vyšší míře se projevuje orientovanost na jedince oproti celku. Akcentováno je hledání osobního pocitu štěstí, smyslu života a harmonie. Tzv. „dítěcentrismus“ je odsouván do pozadí.
- Očekávání trvalosti vztahu chybí, místo toho se objevuje mnoho alternativ partnerského soužití, které ve větší míře zdůrazňují osobní svobodu, možnost ukončení vztahu, vzájemné závazky se neuplatňují, a rovněž tak chybí i zodpovědnost k členům rodiny.
- Rodičovství je odsouváno na pozdější věková období. Milostné vztahy jsou

---

⁴⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *In Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 10

⁴⁷ PLAŇAVA, Ivo. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny, 1998, s. 71

⁴⁸ Prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc. je významná česká psycholožka, která se věnuje soukromé psychologické praxi a vede oddělení sociální psychologie na katedře psychologie FF UK v Praze. Mimo jiné se věnuje partnerským a rodinným vztahům. *Pozn. autorka*

⁴⁹ Dostupné na internetových stránkách

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006010639>

navazovány bez jejich hlavních cílů, tedy reprodukci. Specifika ženských a mužských rolí jsou stírána.

- Bezprostřední kontakty nejen mezi partnery, ale i mezi rodiči a dětmi jsou omezovány, což lze přičíst na vrub celkovému životnímu způsobu, měřítku hodnot a životnímu tempu.
- Instituce a různé celospolečenské vlivy, mezi něž lze zařadit např. vliv médií, nahrazují výchovné působení rodičů.
- Osobní kontakty jsou většinou udržovány pouze mezi dvěma generacemi (děti a rodiče), soužití širší rodiny je čím dál víc vzácnější.
- To, co dříve bylo čistě v diki rodiny, např. stravování nebo různé služby, zajišťuje náhradním způsobem společnost.⁵⁰

Tento poslední bod blíže specifikuje Francois de Singly tím, že již od konce 19. století zasahuje stát do moderní rodiny mnoha způsoby a reguluje soukromou sféru množstvím opatření:

- na právní úrovni zákonem o antikoncepci, o přerušení těhotenství, o rozvodu a o rodičovských právech,
- na ekonomické úrovni systémem sociálního zabezpečení, důchody, podporou spoření, určitými dávkami, jako je příspěvek svobodnému rodiči, daňovou soustavou,
- na institucionální úrovni tím, že vychází vstříc sociálnímu požadavku rodin na časně zařazení do školní docházky v mateřské škole, a tak umožňuje emancipaci matek.

Stát tak tedy pomáhá snížit závislost rodiny na podpoře příbuzných a sousedů, ženy na muži a dítěte na rodičích. Přeměny těchto tradičních pout závislosti mají

---

⁵⁰ Dostupné na internetových stránkách
<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010639>

i svou odvrácenou tvář v podobě menší autonomie rodiny a jejích členů vůči reprezentantům státu, soudcům, psychologům, učitelům, sociologům atd.⁵¹

V současné době se stal velmi frekventovaným výraz tzv. krize rodiny. Jan Keller považuje za projev „krize rodiny“ fakt, že manželský svazek ztrácí svoji naindividuální závaznost a z rodiny se stává jen jakási průchozí instituce, jejíž složení se průběžně a stále rychlejším způsobem obměňuje. Hovoří o flexibilizaci rodiny, kdy se tato instituce stává jakýmsi kontraktem uzavíraným na omezenou dobu a pružně přizpůsobovaným měnícím se podmínkám.⁵² Narušení stability rodiny přičítá Jan Keller několika příčinám, z nichž na jednom z předních míst vidí poněkud paradoxně dopad politiky sociálního státu a cituje Ulricha Becka, který je přesvědčen o tom, že velkorysá sociální politika snížila rizika, jež byla dříve spojena s opuštěním rodiny a vlastní domácnosti. Tím, že stát adresuje svoji pomoc z velké části jednotlivcům, usnadňuje jim rozhodování, zda rodinu jako místo opory opustit, či raději podržet. Zůstává tedy otázkou, zda slábnoucí sociální stát povede ke vzrůstajícímu sociálnímu úpadku neúplných rodin, či naopak posílí širší rodinné a příbuzenské sítě.⁵³

Stát se rodinou zabývá ve své rodinné politice a Alena Vančurová se v projektu nazvaném *Současná a připravovaná opatření rodinné politiky v zemích střední Evropy* mimo jiné zmiňuje i o tom, že právě rodina je tím nejpřirozenějším prostředím, ve kterém vzniká a naplňuje se úcta k člověku, a kde si každý z nás osvojuje základní vzorce chování a základní etické normy. Proto je rodina ve svém poslání nenahraditelná a jakákoliv náhradní řešení jsou nejen velmi obtížná, ale samozřejmě i méně dokonalá ve svém efektu a v neposlední řadě i pochopitelně náročnější na ekonomické zdroje. V rodinné politice je tedy nutné respektování principu humanismu, které podporuje soudržnost rodiny, její samostatnost a nezávislost, protože je tou nejpřirozenější prevencí před takovými jevy, jakými jsou např. rozvod a selhávání ve vztahu k dětem. Respektování zásady humanismu má potom nedocenitelné efekty právě pro hodnoto-

---

⁵¹ SINGLY, François de. In *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999, s. 37

⁵² KELLER, Jan. In *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 29

⁵³ KELLER, Jan. In *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, s. 29

vou orientaci nás všech a především pak pro mladou generaci, čímž se stává tou nejlepší investicí do budoucnosti celé společnosti.⁵⁴

Zásada humanismu⁵⁵ se v posledních letech stala jakýmsi obecně prosazovaným krédem, nicméně se nabízí otázka, není-li tato zásada spíše přáním než realitou. Současná společnost je více než hodnotami ve formě sounáležitosti, soudržnosti a spolitosti charakteristická akcentem na výkon, růst a konzum. A tak jsme mnohdy na míle vzdálení lidumilství, zdvořilosti a vyspělosti. Svoji odpovědnost za vzniklý stav delegujeme na společnost, ovšem lze vůbec připustit duel mezi jednotlivcem a společností? Jan Keller zmiňuje interpretativní sociologii, podle níž „je to, co nazýváme společností, v každém okamžiku výtvořem svých členů. Nikdy to není výtvor jednou provždy hotový, vždy může někdo přijít s novým výkladem, který může postupně – ovšem zase jen na čas – převládnout. Každý vidí svět trochu (někdy i hodně) jinak a lidé žijí vždy v takové realitě, jakou si spolu s druhými ve vzájemné interakci vytvořili.“⁵⁶

V této souvislosti Jan Keller rovněž podotýká, že někteří si svůj původní svět dokážou přetvořit do podoby manželského kompromisu, jiní na něm tvrdošíjně trvají, až skončí v pozici rozvedených se závazky. Podle interpretativní sociologie totiž člověka neutvořila žádná anonymní a komplexní societa. „Každý člověk se utváří a zase přetváří v ustavičných interakcích s druhými. Každý tedy do jisté míry zodpovídá za to, v jakém světě žije. Nemůže se vymlouvat na to, že kdosi jiný mu nadiktoval, jak má věci vidět a jak si má počínat. I když takové tlaky pochopitelně existují, v interakci s druhými se lze pokusit o to, aby se jim dalo odolat.“⁵⁷

---

⁵⁴Dostupné na http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf, s. 6

⁵⁵ Latinský překlad *humanus* – lidumilný, zdvořilý, vyspělý

⁵⁶ KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd : učebnice pro studenty gymnázií a zájemce o vysokoškolské humanitní vzdělávání*. Vyd. 1. Ilustrace Vladimír Renčín. Liberec: Dialog, 2008, s.25

⁵⁷ KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd : učebnice pro studenty gymnázií a zájemce o vysokoškolské humanitní vzdělávání*. Vyd. 1. Ilustrace Vladimír Renčín. Liberec: Dialog, 2008, s. 26

1.4 Psychologický aspekt rozvodu na dítě

Diskurs o vzájemných interakcích se vede nejen na úrovni sociologie, ale i sociální pedagogiky (prostředí a výchova), práva (právo a postoje lidí), a v neposlední řadě samozřejmě i psychologie. Rita L. Atkinsonová v učebnici *Psychologie* zmiňuje již po staletí vedenou diskuzi o tom, je-li v určování průběhu lidského vývoje důležitější dědičnost (příroda), nebo prostředí (výchova, kultura).⁵⁸ Anglický filozof John Locke v 17. století odmítal v té době platný názor, že „dítě je malý dospělý, který přichází na svět plně vybaven schopnostmi a znalostmi a který má pouze vyrůst, aby se tyto vrozené charakteristiky projevíly. John Locke naopak věřil, že mysl narozeného dítěte je *tabula rasa* („nepopsaná deska“). Píší se na ni zkušenosti dítěte: co vidí, slyší, cítí, čeho se dotýká.“⁵⁹

Evoluční teorie Charlese Darwina (1859) zdůrazňovala biologický základ lidského vývoje a akcentovala tedy vliv dědičnosti. Ve 20. století, kdy se do popředí dostával behaviorismus, získávali zpět pozice zastánci vlivu prostředí. Rita L. Atkinsonová dále uvádí, že behavioristé, například B. F. Skinner a John B. Watson byli přesvědčeni, že „lidská mysl je zcela poddajná: výchova od malička může z dítěte učinit jakýkoli typ dospělého, nehledě na jeho dědičnou výbavu.“⁶⁰ Většina psychologů v současnosti souhlasí s názorem, že důležitou úlohu ve vývoji jedince sehrává nejen vliv dědičnosti zároveň s vlivem prostředí, ale i jejich soustavná vzájemná interakce.⁶¹

K problematice dědičnosti chování a vlivu výchovy na dítě říká Jaroslav Šturma,⁶² že pohled, který bere v úvahu všechna tato hlediska, zdůrazňuje právě zmíněnou interakci mezi faktory genetickými a faktory prostředí, přičemž genetické faktory dá-

---

⁵⁸ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Překlad Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Brejlová. Praha: Portál, 2003, s. 70

⁵⁹ Tamtéž, s. 70

⁶⁰ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Překlad Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Brejlová. Praha: Portál, 2003, s. 70

⁶¹ ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 2., aktualiz. vyd., V Portálu 1. Překlad Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Brejlová. Praha: Portál, 2003, s. 70 - 71

⁶² Doc. PhDr. Jaroslav Šturma se narodil v roce 1929, docentem byl jmenován v roce 1990 a stal se vedoucím katedry pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty v Hradci Králové. Od r. 1997 je v důchodu, publikuje a je aktivní v DCI - České sekci Zastánci práv dítěte, též v YMCA Hradec Králové. Publikoval více než dvacet učebních textů a 60 odborných statí v oborech dovednostního přístupu ve vzdělávání, participace a práv dítěte, žákovské samosprávy, šikanování. *Pozn. autorka*

vají celkový rámec, za nějž vývoj nemůže jít. Ovšem to, zda-li se všechny faktory dědičnosti (např. inteligence) naplní, je dáno kvalitou prostředí. O dědičnosti hovoříme zejména v rovině temperamentu, tedy jak jsme od přírody aktivní nebo pasivní. Specificky lidské složky osobnosti, které souvisí s hodnotami, s morálními postoji i se sociálními vztahy, jsou v podstatné míře závislé na tom, jakou lidskou kvalitu má právě to konkrétní prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Hovoříme zde například o takových vlastnostech, jako je empatie, spolupráce, nebo postoj k hodnotám.⁶³

Tento teoretický výklad jsem uvedla v podstatě jako „předehru“ k tomu, co nejenže může nastat, ale co skutečně v mnoha případech nastává v situacích, kdy se nad rodinou jako mrak vznáší rozvod. Tomáš Novák v knize *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí* hned v úvodu této knihy varuje před některými špatnými postupy, na které lze v době graduující rodinné krize nejen těžce doplatit, ale které mohou zkomplikovat situaci ještě více. Důsledky těchto chyb mohou zneurotizovat dítě, ovlivnit jeho citové vztahy a zkreslit jeho optiku vnímání světa. Velmi často, jak dále Tomáš Novák uvádí, „vytvoří jakousi časovanou bombu, která bude explodovat v budoucnu, v partnerských vztazích dalších generací. Sociální dědičnost, „program“ řešení sporů převzatý z výchozí rodiny se víceméně nevědomky spouští v zátěžových situacích.“⁶⁴

Rozvádějící se rodiče mnohdy jednájí v duchu rčení: *čím hůře, tím lépe* v přesvědčení, že jeho protějšku bude ještě hůře, pokud proti němu budou stát děti. Tomáš Novák dále pokračuje, že z toho pak vyplývá snaha získat děti na vlastní stranu, ovlivnit je, případně je alespoň seznámit s vlastní verzí konfliktu a dále cituje soudní znalkyni H. Drábkovou, která už v roce 1973 publikovala šest stupňů ovlivňování dítěte:

1. „Primitivní vyhrožování a navozování strachu

Například: *Když půjdeš s tatínkem, tak ten tě zbije (zabije, odnese)*

2. Vnucování nepravdivých prožitků

Jeden z rodičů vypráví dítěti zkreslené příběhy o tom, jak strašný byl život před rozvodem.

---

⁶³ Dostupné na internetových stránkách <http://www.sancedetem.cz/cs/prectete-si/video.shtml>

⁶⁴ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 9

Například: *Viš, maminka vůbec nevařila a byla pořád opilá.* Jestliže se třeba vymyšlený příběh opakuje s odvoláním na *však si vzpomeň*, bývá vnímán jako pravdivá historie.

3. Přesvědčování dítěte

Tatínek nás opustil, bil nás, nedával nám peníze. Po mnoha opakováních se dítě takto k otci (samozřejmě je-li přesvědčováno proti matce, pak k matce) chová.

4. Nenápadné působení

Povzdech, pláč, bezradné pokrčení ramen. Výroky typu *na maminku se raději neptej.*

5. Formální slušnost, ale nic víc

Dítě je například nevýrazně, chladně vyzváno, aby se obléklo a šlo za otcem, matkou. Slovům nelze nic vytknout, ale tón hlasu a další mimoslovní sdělení jednoznačně ukazují, co si dotyčný myslí.

6. Působení na dítě

Nejde o vědomé ovlivňování proti druhému. Dítě vycítí třeba i zastíraný záporný postoj. S druhým z rodičů nejde třeba proto, aby prvním neudělalo bolest. Ne vždy probíhá krize ve vší hrůze vyrovnaně. Tak, že oba partneři chtějí dosáhnout rozvodu.⁶⁵

Za povšimnutí stojí fakt, že se jedná o popis ovlivňování z roku 1973, tedy z doby, kdy ještě nebyla ratifikována Úmluva o právech dítěte. Jediné, co se za čtyřicet let ve vztahu rodič a dítě po rozvodu změnilo je to, že mnozí rodiče výše uvedené formy „zdokonalili“ a pojmenovali jsme je *syndromem odcizeného/zavrženého rodiče*. Dítě samozřejmě vnímá, že v rodině není všechno v pořádku, ale to neznamená, že dané situaci rozumí. Pochopitelně záleží na věku dítěte. Může pociťovat vinu, beznaděj, bezmoc, zlobu, nenávist a mnohé další emoce, které nejsou pro zdárný vývoj dítěte žádoucí. Mnozí rodiče dokážou svůj dar řeči brilantně využít ve svůj prospěch, ale čas na vnímání komunikace svého dítěte si nevyčlení. Jsou plně zaměstnání svými emocemi, které už nedávají prostor pro vnímání stavu jejich dítěte. Jsme lidé a jsme tedy obdařeni řečí, kterou by stačilo využít k tomu, aby rodiče s dítětem komunikovali, aby mu celou situaci vysvětlili a především, aby mu řekli, že přestože se tatínek

---

⁶⁵ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 20 - 21

s maminkou rozchází, nic to nemění na jejich lásce k němu a na jejich přetrvávajících rolích rodičů.

Jsem přesvědčena o tom, že děti potřebují především lásku, potřebují vědět, že jejich rodiče mají trpělivost, schopnost naslouchat, empatii a vůbec nevadí, že tyto pojmy děti neznají, protože ony je potřebují hlavně cítit. Vždy a za každých okolností. Je to jejich právo – jejich přirozené právo. Děti nepřišly sami od sebe do našich domovů, a neřekly: „Tady mě máte, starejte se o mě a mějte mě rádi!“. My rodiče jsme je chtěli a nic nás neopravňuje k tomu, abychom své děti využívali jako zbraň namířenou na toho druhého. V konečném důsledku je to totiž zbraň namířena na naše děti – a to je špatně. Děti potřebují bezpečí, jistotu a ochranu a toho si je stát vědom. Přijal proto taková opatření, aby dětem garantoval jeho potřeby biologické, sociální, psychologické i vývojové.

2. PRÁVA DÍTĚTE

2.1 Cesta dítěte od objektu k subjektu

Ve starém Římě záležela legitimace nemanželského dítěte a rovněž i uznání dítěte narozeného z manželství na dobré vůli otce. Novorozené dítě bývalo položeno před jeho otcem na zem; zvedl-li otec dítě na ruce, zavázal se tímto k jeho výchově. Dítě, které zdviženo nebylo, bylo pohozeno. Většinou se takto jednalo s dětmi, které byly znetvořené, nebo se narodily v neblahý den. Až osmého dne po narození bylo dítěti dáno jméno a do sedmi let bylo vychovááno doma.⁶⁶

Starověký Řím zmiňuje i Josef Langmeier s Danou Krejčířovou v monografii *Vývojová psychologie v souvislosti s institutem patria potestas*, což „znamenal právo otce nakládat s dítětem jako s vlastním majetkem po libosti.“⁶⁷ Pokud děti nebyly žádoucí, byly často zabíjeny hned po narození. Dítě bylo považováno za samostatnou lidskou bytost až v době křesťanství, což dokazoval fakt, že i na dítě se vztahovalo jedno z desatera Božích přikázání: „nezabiješ!“, jak dále uvádí Josef Langmeier.⁶⁸

Nicméně práva dítěte, která jsou definována v současnosti, jsou nejmladší ze všech postupně nabytých práv. Každé nabyté právo obohacuje práva předchozí. Osobní svobodu a rovnost před zákonem jsme nabyli v 18. století, 19. století přineslo právo politické, které je založeno nejen na právu politickém a volebním, ale i na možnosti dovolat se úřadů a ve 20. století jsme nabyli právo sociální, které krom poukazu na stát blahobytu a zabezpečení obsahuje i právo na sdílení sociálního dědictví a život v civilizované společnosti.⁶⁹ Ještě na začátku dvacátého století neměly ovšem děti žádná práva, přestože všichni ti, kdož se zmíněná práva postupně zasadili, byli nejprve dětmi.

---

⁶⁶ KLABOUCH, Jiří. *In Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. s. 37

⁶⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, s. 268

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ SMUTEK, Martin. *In Sociální stát: úvod do studia*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 49

Antonín Bůžek ve svém příspěvku nazvaném *Století dítěte a práva dítěte* mimo jiné uvádí, že k právům dítěte dala impuls Švédka Ellen Keyová, která bojovala za práva žen, za spravedlivější společnost a za práva dětí, svou burcující knihou „Barnets arhundrade“ (*Století dítěte*), která byla vydána v roce 1900.⁷⁰ Vývoji práv dítěte se Antonín Bůžek společně s Janem Michalíkem podrobně věnuje i v monografii nazvané *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání* a uvádí, že následně byla v roce 1918 založena v Londýně organizace nazvaná „Safe of Children“ (*Zachraňte děti*) a vzápětí ve Švédsku „Rädda Barnen“. Tyto dvě organizace se podílely na konceptu Deklarace práv dítěte, jež byla přijata Ligou národů, známější pod názvem Shromáždění Společnosti národů, v roce 1924.⁷¹ Nosnou myšlenkou tohoto mezinárodního dokumentu, jak dále Antonín Bůžek uvádí, je uznání mužů i žen všech národů, že „lidstvo má dát dítěti to nejlepší“, aby tak byly zabezpečeny základní potřeby dítěte.⁷²

Antonín Bůžek dále zmiňuje, že právům dítěte byla věnována čím dál větší pozornost, a tak XIV. Valné shromáždění OSN schválilo dne 20. listopadu 1959 Deklaraci o právech dítěte, jejímž východiskem byla právě zmíněná Deklarace z roku 1924. Nicméně je nutno si uvědomit, že se jedná o deklarace, které jsou „pouhým“ doporučením, právně závazné tedy pro státy nejsou. Nelze jim však upřít jejich výrazný politický, historický a zejména morální význam. Zásadní ve vývoji mezinárodní spolupráce a ochrany práv dítěte se stala až Úmluva o právech dítěte. Roman David v útlé, ale obsažné publikaci nazvané *Práva dítěte* uvádí, že přípravné práce na znění Úmluvy byly zahájeny podle předlohy vypracované Polskem v roce 1979.⁷³ Pracovní skupina, která se podílela na vypracování Úmluvy, měla za úkol vypracovat takový dokument, který by výraznou měrou přispěl „k překlenutí rozdílů mezi různými zeměmi v různém

---

⁷⁰ BŮŽEK, Antonín. In *Století dítěte a práva dítěte* dostupné na http://dcicz.org/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf

⁷¹ BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. In *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 7

⁷² tamtéž

⁷³ Antonín Bůžek ve svém příspěvku *Století dítěte a práva dítěte* (viz výše) doplňuje, že „při příležitosti dvacátého výročí přijetí Deklarace práv dítěte a Mezinárodního roku dítěte začala pracovní skupina ustanovená Komisí pro lidská práva OSN projednávat návrh polského právníka Adama Łopatky o uzavření mezinárodní Úmluvy o právech dítěte.“ Pozn. autorka

postavení a různé životní úrovně, ale který by přitom zachovával jejich kulturní, společenské a náboženské odlišnosti“.⁷⁴

Po třiceti letech od druhé deklarace byla dne 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN jednomyslně přijata Úmluva o právech dítěte (*Convention on the Rights of the Child*). Na základě svého článku 49, odst. 1⁷⁵ vstoupila v platnost dne 2. září 1990.⁷⁶ Antonín Bůžek dále sděluje, že do 1. srpna 1997 přijalo Úmluvu 191 států z celkového počtu 193. Dne 30. září 1990 se v New Yorku konal světový summit pro děti, na kterém se k Úmluvě přihlásila i tehdejší ČSFR. Federální shromáždění ČSFR Úmluvu následně ratifikovalo a 6. února 1991 u nás nabyla účinnosti jako normativněprávní akt velmi vysoké právní síly. Ve Sbírce zákonů byla vyhlášena pod č. 104/1991 Sb. a v roce 1993 (po rozdělení ČSFR) tento závazek převzala Česká republika.⁷⁷

Práva dítěte, která jsou v Úmluvě formulována, člení Antonín Bůžek podle obsahovaného zaměření následujícím způsobem:

1. Dítě potřebuje, aby mu společnost poskytovala ochranu.
2. Dítě potřebuje být respektováno jako jedinec ve společnosti.
3. Dítě potřebuje emočně kladné prostředí a projevování lásky.
4. Dítě má být respektováno jako jedinec s možností rozvoje, který si chce potvrdit svou identitu.
5. Dítě má být respektováno jako individualita, která si tvoří svůj vlastní život.⁷⁸

V tomto okruhu tedy dochází k prolínání nejen vládních, ale i nevládních organizací. Antonín Bůžek dále akcentuje aspekt při definování dětských práv, kterým je participace dětí a mládeže na životě společnosti a která by měla jít ruku v ruce s odpovědností. Společnost včetně rodičů má podporovat participaci zodpovědnou,

---

⁷⁴ *Práva dítěte*. 1. vyd. Překlad Roman David. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 33

⁷⁵ Čl. 49, odst. 1 Úmluvy o právech dítěte: „*Tato Úmluva vstoupí v platnost třicátý den po dnu uložení dvacáté ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Spojených národů.*“

⁷⁶ BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *In Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 9

⁷⁷ tamtéž, s. 9

⁷⁸ tamtéž, s. 10

tedy k tomu, aby se mladí lidé mohli dostatečně zapojit, potřebují pocit, že o svém zapojení mohou rozhodovat sami.⁷⁹

Byť se Úmluva setkala s řadou výhrad, přece jen se podařilo nalézt určitá společná východiska, kterými jsou princip blaha a nejvyšší zájem dítěte, jak dále Antonín Bůžek uvádí. Znamená to tedy, že při tvorbě zákonů a všech aktů aplikace práva je nutností z těchto východisek vycházet, protože právě ony představují toho „ducha“ Úmluvy. Úmluva samozřejmě vychází z filozofie prvořadého postavení rodičů při výchově dítěte.⁸⁰ Ovšem právě rozvodovým řízením mohou být, a povětšinou i bývají, princip blaha a nejlepší zájem dítěte dotčeny.

Realizaci závazků Úmluvy sleduje desetičlenný zvolený Výbor pro práva dítěte při OSN. Účastnické státy se totiž zavázaly k podávání zprávy o plnění této Úmluvy v pravidelných intervalech, a to tak, že nejprve po dvou letech po ratifikaci a následně každých 5 let.⁸¹ O tom, že realizace závazků Úmluvy rozhodně není jednoduchá, se zmiňuje Roman David: „...v roce 1995 bylo 21 zemí, které odevzdaly svou zprávu o rok později, řada dalších ji odevzdala se zpožděním dvou let a 28 zemí mělo k září 1996 zpoždění tři let.“ Velká část zemí musela vypracovat, případně novelizovat řadu svých zákonů tak, aby nebyly v rozporu s Úmluvou. Některé země včlenily principy Úmluvy do svých ústav, jiné zařadily problematiku Úmluvy do školských osnov, což vyžadovalo seznámení se s Úmluvou a možnostmi její aplikace nejen politiků, ale i právníků, soudců, učitelů, sociálních pracovníků a pochopitelně celé zainteresované veřejnosti.⁸²

Cesta dítěte od objektu k subjektu práva byla velmi dlouhá a náročná, během níž došlo, jak shrnuje Jiří Dunovský ve svém příspěvku nazvaném *Úmluva o právech dítěte z roku 1989 a její některé problémy při aplikaci*, k posílení postavení dítěte „ve společnosti, k jeho procesu zrovnoprávnění, jak se také mimo jiné projevilo ve faktickém i právním pojetí dítěte. Zvláště patrné to bylo a je ve vztahu rodiče a děti. Ten

---

⁷⁹ BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *In Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 10

⁸⁰ Tamtéž, s. 10

⁸¹ Tamtéž, s. 10

⁸² *Práva dítěte*. 1. vyd. Překlad Roman David. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, s. 16

se vyvíjel velmi zajímavým způsobem - od otcovské (1811) a rodičovské moci (1949) k právům a povinnostem rodičů k dítěti (1959) a nyní k rodičovské odpovědnosti.⁸³ Autor však rovněž podotýká, že Úmluva o právech dítěte jako významná mezinárodní smlouva je na základě našeho ústavního zákona Listiny o základních právech a svobodách, a to ve všech oblastech jedince a společnosti (včetně jejích významných součástí a vztahů), vyšší právní normou než naše příslušné zákony.

Jiří Dunovský oprávněně kritizuje úroveň znalosti Úmluvy a jejího celkového pojetí a zmiňuje, že u nás dosud nejsou dostatečně rozšířeny a to nejen co se týká veřejnosti laické, ale i odborné, mezi níž lze řadit lékaře, učitele, psychology i sociální pracovníky. Za zvlášť závažný problém označuje neznalost Úmluvy u soudců a policistů. Za nejhorší ovšem Jiří Dunovský označuje úmyslné nerespektování a záměrné opomíjení práv dítěte daných Úmluvou.⁸⁴

Jiří Dunovský definuje ochranu dítěte, kterou „můžeme chápat jako soubor aktivit, opatření, zásahů a intervencí nejrůznějších proveniencí s cílem poznat to, co škodí jedinci, skupině či celé společnosti, co takové nepříznivé působení odstraňuje či umenšuje. A hlavně mu k tomu poskytuje síly, prostředky, způsoby a možnosti, jak tuto nepřízeň zvládnout a jak posilovat daný subjekt, aby mohl dosáhnout novou nebo původní vývojovou etapu. V konečné fázi pak by měla zajistit dítěti dostatek vlastních schopností této nepřízni čelit a bránit se jí.“⁸⁵

Nicméně ne vždy tomu v praxi tak je. Různé instituce mohou zaujímat různá stanoviska, která mohou být v konečném důsledku dokonce kontraproduktivní. O tom, že i soudy, které jsou jednou z institucí bdícími nad ochranou nejlepších zájmů dítěte, dokonce mohou jít vzájemně proti sobě, pojednává následující podkapitola.

---

⁸³Dostupné na <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/umluva-o-pravech-ditete-z-roku-1989>

⁸⁴tamtéž

⁸⁵Dostupné na internetových stránkách:

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006011202>

2.2 Soudy soudů: zájem rodiče nebo zájem dítěte?

Ustanovení § 26 zákona o rodině v odstavci prvním definuje podmínku rozvodu manželství tím, že rozhodnutí o rozvodu manželství předchází upravení práv a povinností rodičů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu manželství a zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Možností svěřeni do výchovy je několik: soud může dítě svěřit do výchovy jednomu z rodičů, nebo do společné případně střídavé výchovy obou rodičů, je-li to pochopitelně v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby, přičemž společná případně střídavá výchova je podmíněna způsobilostí obou rodičů k výchově dítěte.⁸⁶ Pro tuto subkapitolu jsem si vybrala institut střídavé výchovy.

Institut střídavé výchovy do našeho právního řádu zavedla až novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb.. Milada Hrušáková společně s Tomášem Novákem ve svém článku nazvaném *Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově*, který byl publikován v Bulletinu advokacie č. 3 v roce 1999, uvádí, že ustanovení § 26 odst. 2 zákona o rodině svádí k velmi zjednodušenému pohledu: „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat (to je 90 % všech řádných – běžných rodičů) a mají-li o výchovu zájem (který normální rodič řekne, že o výchovu dítěte nemá zájem?), může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak zajištěny jeho potřeby.“⁸⁷ Ostatně povinnost sledovat především zájem dítěte ukládá soudu přímo § 26 odst. 4 zákona o rodině.⁸⁸

---

⁸⁶ Ustanovení § 26 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ Bulletin advokacie č. 3 1999, str. 30 dostupný na internetových stránkách: http://www.cak.cz/assets/files/179/BA_99_03.pdf

⁸⁸ Ustanovení § 26 odst. 4 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů zní: „Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlídně rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.“

Článek 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zaručuje ochranu rodičovství a rodiny a zároveň garantuje zvýšenou ochranu dětí a mladistvých. Tentýž článek v odst. 4 říká, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Zároveň však uvádí, že tato práva mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.⁸⁹ Tímto zákonem může být zákon o rodině a zde bych akcentovala fakultativnost ustanovení § 26 odst. 2 „... **soud může** svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak zajištěny jeho potřeby.“

Milada Hrušáková společně s Tomášem Novákem už v roce 1999 zastávají stanovisko, že: „...střídavá výchova musí být v první řadě v zájmu dítěte, lepším zabezpečením uspokojení jeho potřeb, nikoli řešením problému vzájemných vztahů jeho rodičů!“ a pokud bude rozhodnutí soudu o střídavé výchově „proti vůli jednoho z rodičů výslovně před soudem vyjádřené“, je toto rozhodnutí v příkrém rozporu se zájmem dítěte.⁹⁰ Autoři jsou přesvědčeni, že soud by neměl rozhodnout o střídavé výchově u dítěte staršího věku v souladu s § 31 odst. 3 zákona o rodině bez zjištění stanoviska dítěte a vyjadřují přání, aby se nenašel soudce, který by v případě sporu rodičů o dítě, jim toto dítě „rozdělil“. Střídavá výchova se nejčastěji může uplatnit v případě tzv. nesporného, tedy smluveného, rozvodu v souladu s ustanovením § 24 a) zákona o rodině. Je tedy na advokátech, jak se zhostí svého důležitého úkolu při přípravě těchto dohod. Milada Hrušáková společně s Tomášem Novákem svůj velmi zajímavý článek uzavírají těmito slovy: „Dosáhnout dohody mezi rodiči je chvályhodné. Samotná dohoda bez náležité specifikace je ovšem nedostatečná. Třebaže děti snesou neuvěřitelně mnoho, leckdy se taková dohoda blíží experimentu na dětech. Nepochybně dobrý a potřebný úmysl zákonodárce tím může nadělat víc škody než užítku.“⁹¹

Dikce zákona sice neuvádí,⁹² že by k rozhodnutí o střídavé výchově bylo zapotřebí souhlasu obou rodičů, nicméně dle mého názoru je v tak zásadním rozhodnutí,

---

⁸⁹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění pozdějších předpisů

⁹⁰ Bulletin advokacie č. 3 1999, str. 30 – 31, dostupný na internetových stránkách: http://www.cak.cz/assets/files/179/BA_99_03.pdf

⁹¹ tamtéž

⁹² Viz ustanovení § 26 odst. 2 zákona o rodině

jakým střídavá výchova bezesporu je, nutná bezproblémová komunikace rozvádějících se rodičů. Ostatně tento názor vyjádřil psycholog Jeroným Klimeš, který upozorňuje na zásadu výchovné koalice rodičů, byť za pomoci psychologů a mediátorů. Je toho názoru, že nejsou-li rodiče schopni, případně ochotni se společně dohodnout v tak zásadní věci, jakou střídavá výchova je, pak nebudou schopni udržet výchovnou koalici ani v jiných oblastech a proto se střídavá výchova nesmí nařizovat proti vůli jednoho z rodičů. Není totiž záruka, že tento rodič na sebe aktivně vezme všechny závazky z ní plynoucí.⁹³

Někteří otcové, kteří i přes nesouhlas matky jejich dítěte, žádají po soudu rozhodnutí o svěření dítěte do střídavé výchovy. Nutno uznat, že jsou rodiči stejně jako matka, tento fakt jim nelze upřít. Opatrovnické soudy ovšem zvažují všechna pro a proti, a vesměs rozhodují sice v neprospěch otce, ale v zájmu dítěte. Někteří otcové po debaklu u soudu rezignují, někteří se odvolají k soudu druhoinstančnímu a někteří, neuspějí-li ani na základě odvolání, podají stížnost k Ústavnímu soudu. Svoji stížnost odůvodňují tím, že bylo zasaženo do **jejich** základních práv a svobod podle čl. 2 odst. 2, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 90 Ústavy, jakož i čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.⁹⁴ Tyto jednotlivé články jsou v podstatě o tom, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, základní práva se zaručují všem, péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, každý se může domáhat svého práva a rodiče mají **společnou odpovědnost** za výchovu a vývoj dítěte s tím, že základním smyslem musí přitom být zájem dítěte.

Ústavní soud po několik let tyto stížnosti zamítal (např. usnesení Ústavního soudu č. IV. ÚS 650/2000, usnesení Ústavního soudu č. I. ÚS 297/01) a svá rozhodnutí vesměs stavěl na odůvodnění, že např.,...obecné soudy, jež ve svých rozhodnutích dovodily, že při stávající konfliktní povaze vztahu obou rodičů by úprava střídavé výchovy nezletilé byla naopak v příkrém rozporu s jejími zájmy a ani Ústavní soud, re-

---

⁹³ Dostupné na internetových stránkách:

http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁹⁴ Např. Usnesení Ústavního soudu č. II. ÚS 2748/12, Nález Ústavního soudu č. III. ÚS 1206/09

spektuje ve svém rozhodování princip nezávislosti soudu a nepřipustnost odlišného hodnocení důkazů v situaci, kdy tyto soudy dodržují podmínky dané ustanovením § 132 o. s. ř.,⁹⁵ nenachází žádný důvod ke svému zásahu.“⁹⁶

Na základě podobné stížnosti otce podané 11. 5. 2009 ovšem vydal Ústavní soud dne 23. 2. 2010 ve svém Nálezu č. III.ÚS 1206/09⁹⁷ precedentní verdikt, že pros-
tý nesouhlas jednoho z rodičů nemůže být překážkou pro střídavou výchovu dítěte. Cituji článek 23 uvedeného Nálezu: „Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro forma nesou-
hlasí...”

Z pohledu de lege lata zastávám názor, že odůvodnění ve zmíněném Nálezu Ústavního soudu mělo být založeno na článku 3 odst. 1 Úmluvy,⁹⁸ protože se tu jedná především o zájem dítěte. Přestože zmíněný nález v odůvodnění zmíněný článek Úmluvy zmiňuje, staví do popředí článek 18 odst. 1 Úmluvy: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.“ Záleží ovšem na způsobu interpretace uvedeného článku, protože dle mého názoru není společná odpovědnost za výchovu dotčena v případě, že dítě bude svěřeno do výhradní péče jednomu rodiči, je-li to v zájmu dítěte.

---

⁹⁵ Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 132 uvádí: “Důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.”

⁹⁶ Usnesení Ústavního soudu č. IV. ÚS 650/2000

⁹⁷ Dostupné na internetových stránkách:

<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=65258&pos=49&cnt=110&typ=result>

⁹⁸ „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“

Pavel Varvařovský v článku Posouzení zájmu dítěte z ústavněprávního hlediska uvádí, že svěřeni dítěte jen jednomu z rodičů nesmí být výrazem ústupku soudu vzájemné rivalitě rodičů, která sleduje jen „boj o dítě“, případně nízké pohnutce jednoho z rodičů k trýznění druhého skrze své vlastní dítě. Dále pak uvádí, že nesouhlas matky se střídavou péčí může být podle přesvědčení Ústavního soudu relevantní jen tehdy, je-li vybudován na důvodech, jež jsou způsobitelné intenzivním způsobem negativně zasáhnout do zájmů dítěte. Takovému zkoumání však soudy nesouhlas matky nepodrobily, čímž právě absencí relevantních skutkových zjištění na straně jedné a z nich vyvozených skutkových a právních závěrů na straně druhé rozhodly o svěřeni nezletilého dítěte do péče matky a zasáhly tak do práva druhého rodiče na spravedlivý proces dle čl. 36 a jeho základního práva vychovávat své dítě a pečovat o ně dle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, jakož i do základního práva dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle téhož článku této Listiny.⁹⁹

Dle mého názoru Ústavní soud ve zmiňovaném Nálezu preferoval právo rodiče před právy dítěte. Nabízí se otázka, zda mohou mít některá práva nad jinými právy větší váhu, zvláště pak, vezmeme-li v úvahu Článek 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod: „Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.“¹⁰⁰ Jsem přesvědčena, že práva dítěte jsou „nadřazena“ právům dospělých. Svoji domněnku vyvozují z článku 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. **Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.**“ Ve věci rozhodování opatrovnických soudů se rovněž nabízí otázka, zda je rozhodování záležitostí čistě procedurální nebo by rozhodnutí mělo být založeno více na psychologické zodpovědnosti soudu. Osobně se přikláním k názoru, že každé dítě, o kterém soud rozhoduje, je jedinečné se svými zájmy a právy a proto by soudy měly zvažovat všechny případné psychologické dopady na dítě spolu s motivy a skutečnými možnostmi otců, kteří se domáhají svěřeni dítěte do střídavé výchovy, než vynesou rozsudek.

---

⁹⁹ Varvařovský, Pavel. In *Posouzení zájmu dítěte z ústavněprávního hlediska*. Dostupné na ASPI ID: LIT35936CZ

¹⁰⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Vzhledem k tomu, že opatrovnické soudy často při svém rozhodování přihlíží k posudkům z oblasti psychologie či psychiatrie, považují za relevantní věnovat další subkapitolu této problematice.

2.3 Úskalí privátních psychologických posudků

Klinický psycholog Zdeněk Kuťák ve svém článku z roku 2003, publikovaném v periodiku *Právo a rodina* nazvaném *Privátní psychologické posudky ve sporu o výchovu dětí*, upozorňuje na tehdy nový fenomén, který se objevuje v praxi soudních znalců z oboru pedopsychologie a pedopsychiatrie, a tím jsou tzv. privátní psychologické posudky. Tyto posudky si vyžádá jedna ze stran soudního sporu o výchovu dětí po rozvodu rodičů u příslušného odborníka, který může být i soudním znalcem. Většinou tento zainteresovaný rodič požaduje posudek o své osobnosti, výchovných schopnostech a vzájemných vztazích se svými dětmi a k odborníkovi se v tomto případě dostaví i se svými dětmi.¹⁰¹

Ovšem podle dosavadní zavedené a osvědčené praxe si znalecký posudek vyžádá soud dle svého rozhodnutí u znalce, kterého sám vybere ze seznamu znalců a žádá vyšetření obou rodičů i dětí. Soud se zaměřuje zejména na otázky týkající se citového vztahu dětí k rodičům, výchovných schopností rodičů a v neposlední řadě žádá od znalce vyjádření, zda a jak některý z rodičů ovlivňuje dítě ve vztahu k druhému rodiči. Znalec je povinen podrobně se vyjádřit a zdůvodnit své odpovědi na otázky soudu. Tyto znalecké posudky ve věci výchovy dětí po rozvodu rodičů musí splňovat požadavek komplexnosti, objektivity a systémového a interakčního přístupu při psychodiagnostickém vyšetření. Zdeněk Kuťák dále uvádí, že z odborného hlediska tyto požadavky lépe plní posudky zadávané soudy.¹⁰²

Dále Zdeněk Kuťák uvádí důvody, proč privátní znalecké posudky vyžádané

---

¹⁰¹ KUŤÁK, Zdeněk. In *Právo a rodina*. 9/2003, s. 20

¹⁰² KUŤÁK, Zdeněk. In *Právo a rodina*. 9/2003, s. 20

jedním z rodičů, nemohou plnit žádný z uvedených požadavků:

1. Privátní posudky nejsou komplexní, protože vycházejí z dílčích a často jednostranných informací zadávajícího rodiče, který tyto informace podává často neúplné, zkreslené a zaujaté. Psycholog nemá možnost konfrontovat stanoviska obou rodičů a proto vyšetření i posudek zůstanou nekompletní, byť s rodičem vyšetří i děti.
2. Privátní posudky nejsou a nemohou být plně objektivní, protože rodič, který si posudek vyžádal, mívá často vědomou i nevědomou tendenci prezentovat se v co nejlepším světle a druhého rodiče naopak ve světle co nejhorším. Nelze rovněž přehlédnout, že rodič, který si na sebe psychologický posudek vyžádá, přímo za tento posudek také platí, čímž se psycholog nachází v situaci, kterou lze srovnat se situací advokáta, který hájí zájmy svého klienta.
3. Při privátních posudcích nelze plně uplatnit zásadu systémového a interakčního přístupu k diagnostickému vyšetření. Současná rodinná diagnostika a terapie totiž vychází z celostního systémového přístupu. Izolované zkoumání jednoho člena rodiny nebo dílčího rodinného subsystému neumožňuje hlubší a plné pochopení přediva vzájemných citových a případně i patogenních vztahů v rodině.¹⁰³

Konstatování o neobjektivitě privátních posudků je pro mě vcelku zarážející. Nahlédneme-li totiž do Etického kodexu Českomoravské psychologické společnosti,¹⁰⁴ pak v úvodu je řečeno že: „Psycholog vykonává své povolání ve prospěch jednotlivce a společnosti, v duchu úcty k osobnosti člověka, k životu a zdraví. Své profesní činnosti chápe jako službu.“ Myslím si tedy, že každý psycholog musí mít na zřeteli i úctu k druhému rodiči a zejména si musí uvědomit případné negativní důsledky, jenž by mohly mít negativní vliv na další vývoj dítěte, o které jde v celé kauze především. Rovněž je v tomto kodexu uvedeno, že: „Psycholog má být nestranný, respektuje klienty a ve své činnosti dodržuje etické zásady. Je povinen chránit svou profesní nezávislost a profesionální objektivitu. Ve své činnosti má jako nejvyšší hodnotu mít na zřeteli zdraví a blaho klientů.“ Jistěže, klientem je sice platící rodič, ale v těchto

---

¹⁰³ Tamtéž, s. 20 - 21

¹⁰⁴ Celý text viz internetové stránky: <http://cmps.ecn.cz/?page=eticky-kodex>

kauzách by měl být jediným zájmem právě zájem dítěte.

Zdeněk Kuťák dále uvádí, že znalec při soudních posudcích vyšetřuje všechny na výchově zúčastněné osoby, tedy rodiče i děti, v jeden den. Často spontánní i navozené chování dítěte bývá v protikladu k tvrzení rodiče, který usiluje o omezení nebo zrušení styku s druhým rodičem a který uvádí, že dítě se druhého rodiče bojí, nechce se s ním stýkat apod. V takovém případě lze pak usuzovat, že jde buď o projekci přání tohoto rodiče do dítěte, nebo častěji o účelově zkreslené nebo přímo nepravdivé tvrzení. Proto Zdeněk Kuťák považuje privátní psychologické posudky vyžádané jedním z rodičů za nevhodný a neobjektivní důkaz pro rozhodování soudů a rovněž uvádí, že tyto posudky odporují i staré právní zásadě *audiatur et altera pars* – ať je vyslechnuta i druhá strana. Souhlasím s návrhem řešení, které autor článku čerpá ze zahraničí, kdy např. prof. R. A. Gardner (USA) požadavku na privátní vyšetření a vypracování posudku na klienta vyhoví, nechá si však od něho předem podepsat, že klient přijme i zaplatí za posudek, který pro něho může být nepříznivý. Zavedení této praxe u nás, jak dále uvádí, by možná mohlo vést ke snížení zájmu o privátní posudky.¹⁰⁵

Tomáš Novák ve svém článku nazvaném *Poznámky k psychologickým znaleckým posudkům u rozvodových sporů o děti*, který byl publikován v periodiku *Právo a rodina* č. 12/2011, zmiňuje, že soudu lze předložit i privátní posudek, nicméně jeho handicap spočívá v tom, že bývá slyšena jen jedna strana, čili že se podobá běžnému psychologickému vyšetření dítěte, které je doprovázeno jen jedním rodičem. Dále uvádí, že konfrontace privátního posudku s posudkem komplexním, tedy soudem vyžádaným, by mohla být přínosem, protože soud může srovnávat příběh subjektivní a objektivní.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ KUŤÁK, Zdeněk. *In Právo a rodina*. 9/2003, s. 20

¹⁰⁶ NOVÁK, Tomáš. *In Právo a rodina*. 12/2011, s. 15

2.4 Limity kolizních opatrovníků

Příběh subjektivní a objektivní se v podstatě vyskytuje v celém průběhu rozvodového řízení. Rozdílné pohledy mohou tedy mít nejen soudci (jak jsem uvedla výše), ale i psychologové. Rovněž, a to zejména, mají svůj příběh subjektivní právě rozvádějící se rodiče. Určitou míru objektivitu do jejich příběhu by měl vnést kolizní opatrovník,¹⁰⁷ kterého pro jednotlivá řízení určí usnesením příslušný soud a to z toho důvodu, aby nedošlo ke střetu zájmu (čili kolizi) nejen mezi rodiči a jejich dítětem, ale případně i ke střetu zájmů dětí stejných rodičů. Pro opatrovnická řízení bývá kolizním opatrovníkem stanoven sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (zákon o rodině tuto povinnost vymezuje v ustanovení § 37 odst. 2: „Nemůže-li dítě zastoupit žádný z rodičů, ustanoví soud dítěti opatrovníka, který bude dítě v řízení nebo při určitém právním úkonu zastupovat. Tímto opatrovníkem zpravidla ustanoví orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí (dále jen "orgán sociálně-právní ochrany dětí").”¹⁰⁸

Tomáš Novák společně s Bohumilou Průchovou v publikaci *Předrozvodové a rozvodové poradenství* zmiňují, že konkrétní pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí pak prochází celým případem nezletilého dítěte, což znamená, že je v kontaktu s rodiči, provádí ta šetření, která mohou vnést do případu relevantní poznatky a rovněž tak se účastní všech soudních jednání. Kolizní opatrovník sice nemá ze zákona pravomoc vydávat žádná závazná rozhodnutí, ale pokud svoji práci vykonává zodpovědně, může výrazně přispět k urovnání případných konfliktů mezi rodiči, a zejména by měl dbát na to, aby u soudu bylo zohledněno vše, co je v zájmu nezletilého dítěte třeba zohlednit. Autoři zmíněné publikace rovněž uvádí, že stanovisko ko-

---

¹⁰⁷ „Dle Čl. 9 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí č. 54/2001 Sb.m.s. jsou z důvodu konfliktu zájmů osoby, mající rodičovskou zodpovědnost, vyloučeny ze zastupování dítěte a soudní orgán má pravomoc ustanovit dítěti pro toto řízení zvláštního zástupce.“ Více informací o postavení kolizního opatrovníka lze najít na internetových stránkách: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10795/KO-doporuceni.pdf>

¹⁰⁸ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

lizního opatrovníka má zásadní vliv na konečné rozhodnutí soudu.¹⁰⁹

Daniel Rychlík¹¹⁰ se v článku nazvaném *Jak se změnila činnost sociálních pracovníků v sociálně-právní ochraně dětí?* publikovaném v periodiku *Právo a rodina* č. 5/2008, zabývá otázkami souvisejícími s výkonem agendy sociálních pracovníků. Uvádí, že sociální práce s rodinou a ochrana zájmu nezletilých dětí se sice z hlediska sociální politiky státu dostává do popředí, ale zároveň klade otázku, zda vůbec mohou pomoci sociální pracovníci, úředníci, nebo je potřeba přenechat celou zodpovědnost na moudrém, nestátním sektoru? A rovněž tak zda je řešení v paragrafech zákonů, aktivitách nestátních organizací, jednotlivců bojujících za zájmy rodiny a dětí, nebo je třeba změnit systém jako takový?¹¹¹

Dále pak zmiňuje, že „sociální práce se v České republice jako samostatný obor znovu svobodně dynamicky rozvíjí od počátku devadesátých let minulého století. Ve své dobré praxi tak česká sociální práce navazuje na rozvoj této aplikované společensko-vědní disciplíny rozvíjené v prvorepublikových humanitních vědách. Faktická, v podstatě 50letá proluka se na rozvoji oboru nemohla nezapsat.“¹¹² Autor článku dále zmiňuje nový zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který v roce 2000 vstoupil v účinnost, a který odpovídá evropskému standardu ochrany práv dětí.

Daniel Rychlík k tomuto zákonu podotýká, že „...Filosofie zákona je skutečně vznešená, moderní. Její uplatnění však nesmírně obtížné. Zvláště pak za situace, kdy se systém opírá o stávající personální zázemí s relativně nízkou odbornou úrovní (dopad již dříve zmiňované skutečnosti, že sociální práce jako interdisciplinární věda se před devadesátým rokem na úrovni vysokoškolského poznání nerozvíjela a středoškolská studia tohoto oboru se zaměřovala na relativně velmi úzký segment zejména

---

¹⁰⁹ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *In Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, s. 87

¹¹⁰ Mgr. Daniel Rychlík je v současné době vedoucím odboru sociálních věcí Moravskoslezského kraje, v době publikování uvedeného článku byl vedoucím oddělení sociálních služeb tohoto odboru – *pozn. autorka*

¹¹¹ RYCHLÍK, Daniel. *In Jak se změnila činnost sociálních pracovníků v sociálně-právní ochraně dětí*. *Právo a rodina* č. 5/2008 – 10. ročník, s. 16

¹¹² Tamtéž, s. 17

sociálněprávních otázek) a dřívější rozsáhlou zkušenost „systému“ s výkonem činnosti v oblasti rodiny daleko více zaměřenou na dozor a kontrolu než pomoc a podporu.¹¹³

Dalším problémem, který limituje výkon agendy kolizního opatrovníka je fakt, že dítě je často nástrojem řešení partnerského konfliktu a „rodiče se velmi často zaštiťují zmanipulovaným přáním dítěte stran jeho preferencí výchovného prostředí (ať už je tato manipulace úmyslná či nikoliv). Reálně pak přestává být... sociálně-právní ochrana dětí sociálně-právní ochranou dětí a začíná být sociálně-právní ochranou dospělých, poněvadž systém nemá institucionální ani odborné kapacity na to, aby dokázal čelit utilitárním atakům dospělých.“¹¹⁴

Na výkon agendy sociálních pracovníků má značný vliv i přetíženost pracovníků OSPOD, což již v roce 2008 potvrdilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR prostřednictvím svého zástupce na konferenci Rodina a dítě, která se uskutečnila v sídle veřejného ochránce práv: „Počet evidovaných případů se každý rok pohybuje kolem 600 000, což znamená, že na jednoho pracovníka OSPOD připadá průměrně 362 případů. Každý pracovník OSPOD vykoná za rok průměrně 223 návštěv v rodinách nebo ústavních zařízeních a ve funkci opatrovníka dítěte se účastní 74 soudních jednání. K přetíženosti přispívá i fakt, že zejména na úrovních obecních úřadů vykonává téměř 22 % sociálních pracovníků kumulované funkce, tj. vedle sociálně-právní ochrany dětí se věnují i dalším agendám. V důsledku této situace jsou pracovníci sociálně-právní ochrany dětí schopni zajišťovat činnost pouze v minimálním zákonném rozsahu a nemají prostor a čas pro preventivní činnost, soustavnou práci s ohroženými rodinami, poskytování poradenství a pro terénní práci.“¹¹⁵ Byť jsou poskytovány obcím dotace na navýšení počtu pracovníků OSPOD, jak se dále v článku uvádí, některé obce dotace vrátily a počet pracovníků nenavýšily.

---

¹¹³ RYCHLÍK, Daniel. *In Jak se změnila činnost sociálních pracovníků v sociálně-právní ochraně dětí.* Právo a rodina č. 5/2008 – 10. ročník, s. 18

¹¹⁴ KAPITÁN, Zdeněk. *Práva dítěte a vývoj společnosti* uvedené v publikaci: JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice.* 1. vyd. Boskovice, 2011, s. 216

¹¹⁵ Blíže na internetových stránkách: <http://www.restrikce.cz/dwnl/e-IBSKOK-02-unor2008.pdf> v sekci *Přetíženost sociálních pracovníků = nedostatečná práce s rodinami*

Výkon agendy sociálních pracovníků a s ní související funkce kolizního opatrovníka předpokládá znalost nejen zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ale samozřejmě je i znalost zákona o rodině a především Úmluvy o právech dítěte. Sociální pracovníci mají možnost si svoji profesní kompetenci neustále doplňovat a zvyšovat pomocí kurzů, seminářů a rovněž mohou čerpat i z různých metodických doporučení. Např. Krajský úřad kraje Vysočina vydal doporučení pro začínající sociální pracovníky nazvané *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem*,¹¹⁶ kde jsou doporučeny jednotlivé kroky pro výkon kolizního opatrovníka. Např. v kapitole 2.6 nazvané *Rozhovor s dítětem* je uvedeno, že „je nezbytně nutné, aby kolizní opatrovník provedl rozhovor s dítětem poté, kdy bude dítě informováno o situaci – pokud možno – oběma rodiči. Na druhé straně je nutné akceptovat stanovisko rodičů, kteří se rozhodli dítě o rozpadu manželství neinformovat... Protože se jedná o nesouhlas rodiče s uplatněním zákonného práva dítěte, měl by být o této věci pořízen protokol.“¹¹⁷

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 31 odst. 3 zákona o rodině mimo jiné uvádí, že dítě má právo obdržet potřebné informace, není pro kolizního opatrovníka limitující akceptace stanoviska rodičů? A rozhodně nelze opomenout ustanovení § 8 odst. 3 zák. č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů: „Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících.“ Do jaké míry tedy orgán sociálně-právní ochrany dítěte naplňuje své poslání, které má v názvu?

Jaké je postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jak se ochrana dětí u nás vyvíjela, nastíním v následující podkapitole.

---

¹¹⁶ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10795/KO-doporuceni.pdf>

¹¹⁷ Tamtéž, s. 10

2.5 Sociálně-právní ochrana dětí

Ochrana dětí, které se z různých důvodů, ať již subjektivních nebo objektivních, ocitly v situacích, které ohrožují jejich výchovu, vývoj a zdraví, byla předmětem zájmu státu již na počátku vzniku samostatného československého státu.¹¹⁸ Senta Radvanová v článku nazvaném *Poznámky k postupu kodifikace rodinného práva*, který byl publikován již v roce 1994¹¹⁹ v časopisu *Všehrd*,¹²⁰ zmiňuje, že v minulosti byla na území bývalé Československé republiky věnována otázkám ochrany dětí a mládeže velká pozornost a rozhodně jsme v této oblasti nebyli „nerozvinutou zemí“, ba právě naopak – již před druhou světovou válkou jsme mohli být vzorem řadě států. K velké škodě ovšem nacistická okupace, následná válka a poválečný vývoj přerušily tyto snahy.

Autorka zmíněného článku dále uvádí, že péče o mládež, jak se tehdy institucionálně tento úsek společenské činnosti nazýval, byla od vzniku samostatného československého státu předmětem zájmu státních orgánů a byla charakteristická tím, že se rozvíjela na široké bázi dobrovolné svépomoci. V třicátých letech se stále více prosazoval názor, „že veřejná péče má být vždy jen doplňkem péče rodinné.“¹²¹ Zákon, který byl přijat v roce 1947 pod číslem 48 o organizaci péče o mládež, už značně tuto péči „postátnil“ a organizačně přiřadil k tehdejším národním výborům. Rovněž tak zrušil

---

¹¹⁸ Poslanecká sněmovna PČR; Vláda ČR. In *Důvodová zpráva k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí ze dne 26. 5. 1999*. Dostupné na ASPI ID: LIT33680CZ

¹¹⁹ V roce 1994 uspořádala katedra občanského práva právnické fakulty UK v Praze konferenci nazvanou „Kodifikace rodinného práva“. Tato konference odstartovala přípravu koncepčních podkladů a rozdělení kompetencí ministerstev. Vláda na základě předchozích jednání vydala usnesení vlády č. 1/1995, v němž se mimo jiné uložilo ministerstvu spravedlnosti vypracovat a předložit vládě do 30. 9. 1995 návrh zásad soukromoprávní úpravy rodinného práva, jejichž úprava bude zapracována do občanského zákoníku a ministerstvu práce a sociálních věcí ve spolupráci s ministry školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví, vnitra a kultury vypracovat a předložit vládě do téhož data návrh zásad zákona o sociálně právní ochraně dětí. In RADVANOVÁ, Senta, In *Poznámky k postupu kodifikace rodinného práva*. Dostupné na ASPI ID: LIT3449CZ

¹²⁰ *Všehrd* je časopis českých právníků, který navazuje na historickou tradici apolitického mezinárodního vědeckého periodika. Je zaměřen na právní sektor a celou oblast práva soukromého i veřejného. Svoji činnost zahájil v roce 1919. Od roku 2005 je vydáván především v online podobě. Jednou ročně je však také vydáván v tištěné verzi. *Pozn. autorka* – více informací je na internetových stránkách: <http://casopis.vsehrd.cz/>

¹²¹ RADVANOVÁ, Senta, In *Poznámky k postupu kodifikace rodinného práva*. Dostupné na ASPI ID: LIT3449CZ

humanitární spolky, které v této oblasti doposud vyvíjely svoji činnost.

Tento zákon byl v roce 1952 zrušen zákonem č. 69e o sociálně-právní ochraně mládeže. Co bylo předmětem sociálně-právní ochrany dětí, se dočteme v ustanovení § 2 tohoto zákona: „Sociálně-právní ochrana dětí a mládeže spočívá zejména ve vykonávání hromadného poručenství a opatrovnictví, ve zvláštní ochraně dětí, které nejsou v péči rodinné, v činnosti poradní a pomocné a v tom, že stát přispívá na úhradu osobních potřeb dětí, které toho potřebují.“¹²² Tento zákon byl zrušen vládním nařízením č. 59/1964 Sb., o úkolech národních výborů při péči o děti, který byl vlastně prováděcím předpisem k zákonu o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V roce 1975 pak ovšem nastala zásadní změna, kdy většina ustanovení zmíněného vládního nařízení byla zrušena tehdy novým zákonem o sociálním zabezpečení zákonem č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.¹²³

Naznačený legislativní vývoj komentuje Senta Radvanová následovně: „Legislativa ovlivnila mnohé – kdysi slibně se rozvíjející péče o mládež postupně byla minimalizovaná, nerozvíjela se, vstupovaly do ní nežádoucí mechanismy. Největším problémem se v praxi stala sociální práce terénního charakteru, naopak péče o děti se postupně byrokratisovala, sociální pracovníci se jeví spíše jako úředníci než jako odborní, kvalifikovaní pracovníci věnující se prevenci i terapii různých sociálně závažných společenských jevů.“¹²⁴ Tyto důvody iniciovaly inventarizaci komplexu otázek, které měly být upraveny novým zákonem. Příprava nového zákona trvala několik let. V květnu předložila Poslanecká sněmovna ke schválení zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

V důvodové zprávě k tomuto zákonu nalezneme mimo jiné výčet hlavních principů navrhované právní úpravy. Jedním z nich je konstatování, že „stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv

---

¹²² RADVANOVÁ, Senta, *In Poznámky k postupu kodifikace rodinného práva*. Dostupné na ASPI ID: LIT3449CZ

¹²³ tamtéž

¹²⁴ tamtéž

vyplývající z mezinárodních závazků ČR (Úmluvy o právech dítěte); stát však nenahrazuje povinnosti a odpovědnost rodičů, nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy.¹²⁵ Předmětem sociálně právní ochrany dětí tehdy nové legislativní úpravy se tedy staly:

- a) Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.¹²⁶

Vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh novely tohoto zákona dne 28. 12. 2011. Následně dne 5. září 2012 byla tato novela schválena Poslaneckou sněmovnou PČR. Přestože ji prezident vetoval (dle mého názoru ovšem ne příliš fundovaně),¹²⁷ byla definitivně schválena Poslaneckou sněmovnou dne 7. 11. 2012 a ve sbírce zákonů vyšla pod č. 401/2012. Tato novela nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2013.¹²⁸ Obecné cíle této právní úpravy nalezneme v důvodové zprávě ze dne 14. 12. 2011, kterou vypracovala Poslanecká sněmovna PČR společně s vládou:

- „ - vytvoření podmínek pro zabezpečení výchovy a všestranného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí nebo v náhradním rodinném prostředí
  - změna orientace systému směrem k prevenci, díky níž odpadne nákladná a v mnoha případech neúčinná práce s dlouhodobě neřešenými problémy
  - zvýšení kvality systému zavedením standardů kvality a sjednocením postupů sociálně-právní ochrany dětí a osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí
  - vytvoření alternativ k nadměrnému umístování dětí do institucionální péče

---

¹²⁵ Poslanecká sněmovna PČR; Vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 26. 5. 1999. Text dostupný na ASPI ID: LIT33680CZ

¹²⁶ Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁷ 12. září 2012 zaslal prezident Václav Klaus předsedkyni Poslanecké sněmovny dopis, v němž odůvodnil vrácení zákona a mimo jiné uvedl: „...Moje obavy vyvolává nově stanovená a velmi široce a vágně vymezená povinnost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností pravidelně vyhodnocovat situaci všech dětí a rodin a posuzovat, zda nepotřebují nějakou formu sociálně-právní ochrany (§ 10 odst. 3 novelizovaného zákona). To povede - zejména ve spojení s úřednickým alibismem a byrokracií - ke stále většímu zasahování veřejných institucí do soukromí rodin a ke stále většímu tlaku na rodiče, jak a co mají vštěpovat svým dětem. Děti ale nejsou veřejným statkem, nejsou "majetkem" společnosti - kromě toho, že jsou především samy sebou, jsou dětmi svých rodičů.“ celý text dostupný na <http://www.klaus.cz/clanky/3181>

¹²⁸ http://www.mpsv.cz/files/clanky/14232/prezentace_OSPOD.pdf

rozvojem a profesionalizací pěstounské péče.¹²⁹

Do jaké míry se podaří tyto cíle naplnit a vyhnout se připomínkám a kritice Výboru OSN pro práva dítěte o naplňování Úmluvy o právech dítěte, ukáže až čas. Rovněž tak ukáže, zda se sociální pracovníci nebudou opět jevit spíše jako úředníci než jako odborní a kvalifikovaní pracovníci, kteří se věnují prevenci a terapii různě sociálně závažných jevů.

---

¹²⁹ Poslanecká sněmovna PČR; Vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 401/2012 Sb., změna zákona o sociálně – právní ochraně dětí ze dne 14. 12. 2011. (ASPI ID): LIT42837CZ

3. VÝCHOVA DÍTĚTE

3.1 Kterému z rodičů svěřit dítě?

Rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství, předchází rozhodnutí o úpravě práv a povinností rodičů nezletilého dítěte. Východiskem je ustanovení § 26 zákona o rodině, především pak odst. 4 a 5 (uvedeno výše v poznámce pod čarou), kde jsou uvedena kritéria, která by toto tak obtížné a zodpovědné rozhodnutí měla usnadnit. Podmínkou ovšem je, ať již soud schvaluje dohodu rodičů, nebo sám rozhoduje o výchově, sledovat především zájem dítěte. Irena Jonáková, advokátka z Havlíčkova Brodu, ve svém článku nazvaném *Kritéria svěřeni nezletilého dítěte do výchovy*, publikovaném v periodiku *Právo a rodina* č. 4/2008, že „z kritérii uvedených v § 26 odst. 4 a 5 ZR není patrný žádný systém a nelze poznat, které kritérium je důležité a které pouze doplňující. Pravděpodobnost, že jeden z rodičů bude splňovat všechna uvedená kritéria velmi dobře, zatímco druhý všechna špatně, je velmi malá. Obvykle se soudce setká s rodiči, kteří budou některá kritéria splňovat lépe, jiná hůře.“¹³⁰

Tomáš Novák společně s Bohumilou Průchovou v publikaci nazvané *Předrozvodové a rozvodové poradenství* uvádí: „Kritéria pro posuzování kvality výchovných schopností rodičů vytvořili autoři z pracovní skupiny vedené psychologem E. Bakalářem pro příslušníky všech profesí zasahujících do rozvodového rozhodování o dětech. Jejich text byl publikován jako metodický materiál Ministerstva práce a sociálních věcí roku 1993 pod názvem „Nové pohledy na rozvodovou tematiku“. Přetiskl je a obšírně komentoval i E. Bakalář v publikaci určené širší veřejnosti „Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné“.¹³¹ Tato kritéria jsou uspořádána dle závažnosti: osobnost rodiče, vztah rodiče k dítěti, charakter, morálka, struktura mravních norem rodiče, respekt k právu dítěte stýkat se s druhým rodičem, vztah dítěte k rodiči, vzor

---

¹³⁰ JONÁKOVÁ, Irena. *Kritéria svěřeni nezletilého dítěte do výchovy*. *Právo a rodina* č. 4/2008 – 10. ročník, s. 12

¹³¹ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, s. 82

pro vytvoření sociální (sexuální) role a identity, úroveň vzdělání a inteligence rodiče, šíře rodinného zázemí, kontinuita prostředí a hmotné zabezpečení. Hodnocení ovšem musí být komplexní, jak dále zmínění autoři uvádějí.

Tomáš Novák dále upozorňuje na složitost rozhodování, protože s kritérii lze poměrně úspěšně polemizovat:

„Osobnost rodiče

„Jde o nejdůležitější kritérium, zahrnující pojmy typu: citová zralost, psychosociální zralost, produktivní orientace. Záporně lze hodnotit emoční labilitu, nízkou odolnost proti stresu a narušenou osobnost.“

Ve většině případů probíhá spor o dítě mezi normálními lidmi. V rámci normy lze jen velmi obtížně a rozhodně ne zcela přesně říci, kdo je třeba jen v uvedených kritériích lepší, a kdo horší. Navíc některá z uvedených kritérií jsou nepřesná, neexistuje jednoznačná, všemi uznávaná definice. Co je např. „produktivní orientace“? Rozumí se tím „produkce navenek“ nebo, dejme tomu, vaření a zavařování jako hobby?

Vztah rodiče k dítěti

„Jde o posouzení různých typů lásky k dítěti. Tj. lásku zdravou, zaměřenou na rozvoj a štěstí dítěte a lásku sobeckou, zaměřenou na uspokojení vlastních potřeb. Jde především o schopnost vidět klady a zápory dítěte realisticky, účast rodiče na základních aktivitách, péče o dítě, schopnost projevovat vůči dítěti emoční vřelost.“

Neexistuje skutečně objektivní test, který by naplnil výše uvedené požadavky. Lze samozřejmě pracovat s tzv. klinickým dojmem. Ten je ovšem poplatný vlastnímu systému hodnot a nemá charakter tzv. tvrdých dat. Nejsou žádné škály „emoční vřelosti“ a zejména lze těžko odlišit lehce teatrální (hysteroidní) emoční vřelost od skutečně silných emocí. To vše navíc v citově značně zátěžové situaci, kterou je spor o dítě. V populaci jsou obecně známy principy správné výchovy, možnost verbální stylizace je ale vysoká.¹³²

Rozhodování opatrovnických soudů může ovlivnit nejen rozdílný přístup k jednomu a témuž tématu, jak jsem zde uvedla, ale nelze opomenout i hodnotící stereotypy. Jedním z obecně přijatých stereotypů, jak uvádí Zdeněk Kapitán, je přesvědčení, „že v případě krizové situace vedoucí k rozpadu rodiny, je všeobecně vhodnějším

---

¹³² NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, s. 83

rodičem, jemuž by mělo být dítě svěřeno do péče, matka. Tento stereotyp je zakotven poměrně hluboko ve všeobecném povědomí společnosti, v menším rozsahu i u veřejnosti odborné.¹³³

Jako základní hodnotící kritérium by však při aplikaci zákonné úpravy svěřeni dítěte do výchovy jednoho z rodičů, jak dále uvádí Zdeněk Kapitán, měl být na prvním místě princip nejlepšího zájmu dítěte. Proto by při aplikaci mělo být rozhodnuto, které z prostředí je pro dítě skutečně nejvhodnější k uspokojení celého spektra jeho potřeb. „S ohledem na deformovanost systému naznačeným stereotypem nelze podat jednoznačný soud o tom, které z prostředí (mateřské či otcovské) je pro dítě vhodnější. I pokud by bylo možno takový soud učinit, má pouze hodnotu statistického údaje. Eventuálně samotný statistický fakt, že pro dítě poskytuje obvykle vhodnější prostředí matka, nesmí být odůvodněním pro zjednodušující závěr, kterému z rodičů bude dítě svěřeno.“¹³⁴ O faktickém stavu svěřování dítěte do výchovy vypovídají tato data:

Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech

Počet rozhodnutí o výchově dítěte: dítě svěřeno	rok 1995	rok 2000	rok 2005	rok 2009	rok 2010	rok 2011
Matce:	28 629	28 746	26 276	23 802	15 148	21 045
Otci:	2 017	2 067	2 109	2 097	1597	1758
Do společné popř. střídavé výchovy obou rodičů:	-	585	807	1 527	1 220	1 945

Pramen: Ministerstvo spravedlnosti ČR ¹³⁵

Data, která jsem převzala z Českého statistického úřadu (Zaostřeno na ženy a muže 2012), vypovídají o tom, v jakém poměru jsou řešeny otázky, týkající se rozvodové (případně po rozchodu partnerů) výchovy dítěte. Vzhledem k tomu, že jsou

¹³³ JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. 1. vyd. Boskovice, 2011, s. 197

¹³⁴ Tamtéž, s. 197

¹³⁵ Dostupné na internetových stránkách: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/1413-12-r_2012-16

dány dvě možnosti řešení svěřeni dítěte do péče, a to buď vzájemnou dohodou rodičů (ale i ta podléhá schválení soudem) nebo přímo rozhodnutím soudu, nelze přesně určit jejich vzájemný poměr a rovněž tak nelze odpovědět na otázku, do jaké míry jsou uplatňována všechna práva dětí, zejména pak participace dítěte.

Šárka Gjuričová v publikaci *Rodinná terapie, systematické a narativní přístupy* zmiňuje, že je v rozvodových sporech známá tendence každého rodiče reagovat genderově stereotypním způsobem. „Matky argumentují svým jedinečným mateřským porozuměním dítěti, podceňují vliv svého vztahu s otcem na toto své porozumění, otcové argumentují otcovskými právy a přeceňují vliv a moc matek, které si samy mohou připadat bezmocné. Rozhodování dítěte a právo projevit svůj názor bývá přehlíženo oběma rodiči.“¹³⁶

3.2 Rub a líc participačního práva dítěte

Participační právo dítěte je zakotveno v ustanovení § 31 odst. 3 zákona o rodině: „Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.“¹³⁷ Východiskem pro právní úpravu tohoto ustanovení byla implementace Úmluvy o právech dítěte, jmenovitě Článek 12.

Dalibor Jílek uvádí, že právo dítěte účastnit se (participace) výměny názorů s dospělými a mezi dětmi navzájem je čtvrtou obecnou zásadou Úmluvy (vedle zákazu diskriminace jakéhokoliv druhu, zásady nejlepších zájmů dítěte a zásady práva na ži-

---

¹³⁶ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. 2., doplň. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 102

¹³⁷ Ustanovení § 31 odst. 3 zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

vot a přežití)¹³⁸ a dále participační práva rozvádí do vlastní substruktury a uvádí, že prvky substruktury tvoří právo dítěte být slyšeno, právo dítěte rozhodovat, případně ovlivňovat rozhodnutí.¹³⁹ Formu participace dále vysvětluje: „Dítě může být slyšeno samostatně nebo prostřednictvím jeho rodičů, zákonných zástupců, ale i sociální pracovnice. V těchto případech je skrytý i otevřený konflikt v zájmech dítěte a rodiče.“¹⁴⁰

Veronika Kristková ve svém článku nazvaném *Práva dítěte a procesní praxe českých soudů*, publikovaném v roce 2005 v Právním fóru, upozorňuje na to, že v opatrovnických řízeních bývá úloha názoru dítěte často opomíjena. „U některých českých soudců i sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí stále převládá chápání dítěte spíše jako objektu práv než jejich subjektu. Právo dítěte na informace praxe téměř zcela opomíjí. Dítě má právo vyjádřit se k záležitostem, které se ho týkají, v řízeních, v nichž je o něm rozhodováno. Toto právo je dítěti garantováno občanským soudním řádem, zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, Úmluvou o právech dítěte, Úmluvou o výkonu práv dětí a Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.“¹⁴¹

Český právní řád sice žádnou věkovou hranici dítěte nestanovil, ale o požadovaných schopnostech dítěte vypovídá výše uvedená litera zákona.¹⁴² Ovšem z hlediska psychologie je nutno uvést některá úskalí spojená například s „vlastním názorem“. Tomáš Novák k této problematice říká, že nezletilé dítě, zejména pak ve velice útlém věku, je „tvárné“, čehož jsou si vědomi i všichni rodiče, aniž by měli znalosti z oblasti psychologie. Pohovor s dítětem před pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně před soudem, často neodráží jeho skutečně „vlastní názor“, nevyjímaje i takové případy, kdy „dítě v důsledku napětí mezi oběma rodiči zcela odmítne proje-

---

¹³⁸ JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. 1. vyd. Boskovice, 2011, str. 56 - 64

¹³⁹ tamtéž, s. 66

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 66

¹⁴¹ KRISTKOVÁ, Veronika, *Práva dítěte a procesní praxe českých soudů*, ASPI ID: LIT35335CZ

¹⁴² „Např. finské rodinné právo stanoví, že rozhodnutí o svěření do péče a o styku s rodičem nemůže být vykonáno proti vůli dítěte staršího 12 let. Podobná právní úprava platí i ve Švédsku. Dítě starší 12 let může vetovat výkon rozhodnutí o svěření do péče nebo o styku s rodičem. Rozhodnutí může být vykonáno v rozporu s přáním dítěte pouze tehdy, pokud to soud považuje za nutné v zájmu dítěte.“ KRISTKOVÁ, Veronika, *Práva dítěte a procesní praxe českých soudů*, dostupné na ASPI ID: LIT35335CZ

vit svůj názor a „zvládne“ svůj výstup tak, aby nedalo sebemenším způsobem náznak preference jednoho z rodičů.¹⁴³

„Odpověď dítěte na otázku: „U kterého z rodičů bys po jejich rozvodu chtěl(a) žít?“ lze získávat pomocí různých psychologických testů. Ani ty však nemusejí být přesvědčivé. Mnohdy bývají až příliš „průhledné“. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany (tj. kolizní opatrovník) a soudci obvykle volí přímý dotaz, a to v rámci širšího rozhovoru s dítětem. Hodnocení odpovědi má svá úskalí.¹⁴⁴ Je nutno si uvědomit, že projev člověka je výrazně ovlivněn situačně, jak dále Tomáš Novák zmiňuje. Je totiž velký rozdíl v tom, zda dítě ví, že po odpovědi bude skutečně v péči obou rodičů, nebo důvodně předpokládá, že bezprostředně poté bude v péči jen jednoho z nich. Prepubertální, případně pubertální dítě může pociťovat za trest matčin, případně otcův smutek v případě preference jednoho z nich. „Dítě pak učiní v daném okamžiku vše, aby se trestu vyhnulo a necítilo se nadále viníkem onoho stavu. Může tedy úmyslně podat mylnou informaci, „aby nenarazilo“, nebo odpovědět „nevím“, byť ví.“¹⁴⁵

Častá deformace, s níž se lze v praxi setkat, je přesvědčení, že je v nejlepším zájmu dítěte respektování jeho přání, se kterým z rodičů by chtělo po rozvodu žít, jak zmiňuje Zdeněk Kapitán. „Příčiny nesouladu mezi přáním dítěte a jeho nejlepším zájmem jsou všeobecně známy, nicméně ani odborná veřejnost a dokonce ani orgány sociálně-právní ochrany a soudy nejsou stále schopny s touto skutečností efektivně pracovat. Za situace, kdy je dítě často nástrojem řešení partnerského konfliktu, se rodiče často zaštiťují zmanipulovaným přáním dítěte stran jeho preferencí výchovného prostředí (ať už je tato manipulace úmyslná či nikoliv). Reálně pak přestává být – jak bylo výše naznačeno – sociálně právní ochrana dětí sociálně-právní ochranou dospělých, poněvadž systém nemá institucionální ani odborné kapacity na to, aby dokázal čelit utilitárním atakům dospělých.“¹⁴⁶

---

¹⁴³ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004, s. 54

¹⁴⁴ NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004, s. 55

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 56

¹⁴⁶ JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. 1. vyd. Boskovice, 2011, s. 216

3.3 Povinná rozvodová mediace?

Destrukce rodinného života má za následek nárůst sporů, které jsou velmi zatěžující nejen pro jejich přímé aktéry, ale i pro celé okolí rodiny. Je nutno si však uvědomit, že právo není všemocné a „zjednání nápravy jeho prostředky a postupy má své hranice. Pro spory mezi členy rodiny je charakteristické, že i po jejich vyřešení po věcné stránce, čistě dle pravidel právních, přetrvávají i nadále mezi stranami negativní emoce, což rodinu destabilizuje.“¹⁴⁷ Proto jsou tedy hledána řešení, která by rodině ohrožené konfliktem mohla pomoci jinak, a to za použití prostředků, která s právem nemají co do činění, což znamená, že nevykazují rysy donucující povahy. Užití mediace v rámci rodiny je jedním z nich.¹⁴⁸

Lenka Holá, která se u nás zabývá mediací, v monografii *Mediace v teorii a praxi* osvětluje pojem mediace takto: „Mediace je metodou řešení mezilidských konfliktů, při níž neutrální kvalifikovaná osoba – mediátor – pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemné komunikaci a dorozumění. Jejím cílem je dosažení spokojenosti s výsledkem i průběhem řešení tohoto konfliktu. Je to komunikační metoda, která využívá poznatků různých vědních disciplín, zejména sociální psychologie, sociologie a práva, obecnější teoretické ukotvení má ve filozofii. Hranice těchto disciplín překračuje a vzájemně je propojuje.“¹⁴⁹

Byť kořeny mediace sahají až do starověku,¹⁵⁰ hitem současné publicistiky zaměřené na řešení rozvodových problémů je tzv. *rozvodová (předrozvodová, porozvodová) mediace*, jak uvádí Tomáš Novák.¹⁵¹ Tento termín vysvětluje Tomáš Novák jako „alternativní řešení sporů zaměřené na dohodu s cílem neplýtvat zbytečně energií

---

¹⁴⁷ FRINTA, Ondřej, Právní fórum 2009/9, dostupné na ASPI (ASPI ID): LIT 33920CZ

¹⁴⁸ tamtéž

¹⁴⁹ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 9

¹⁵⁰ „Byla používána dlouhou dobu v tradičních společnostech k řešení sporů uvnitř systému komunit a příbuzenství. Doklady o tom získáme z děl tehdejších významných myslitelů. Na základě jejich studia historici předpokládají, že mimosoudní řešení sporů, téměř totožné s dnešní mediací, se využívalo v obchodních sporech již u Féníčanů nebo v babylonské říši. Mediace se uplatňovala v antickém Řecku (postup nazývali *proxenetas*).“ Srov. HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 13

¹⁵¹ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 127

ve zdlouhavých sporech, jež nakonec nemají ani vítězů, ani poražených. Dalším velmi podstatným cílem je dohoda usnadňující život po rozvodu těm osobám (někdy dokonce zvířatům), které se na vzniku krize nijak nepodílely, leč jsou jí ovlivněny.¹⁵² Pří-
měho vyjednávání se mohou zúčastnit nejen obě strany a mediátor, ale i další zainte-
rované osoby, kterými mohou být např. právní zástupci nebo sociální pracovníci, jak
dále autor uvádí.

Ne všechny konflikty jsou ovšem vhodné k mediaci, protože vychází
z předpokladu rovnosti mezi účastníky, což vysvětluje Lenka Holá: „Pokud neexistuje
alespoň relativní rovnost, slabší strana (finančně, v pozicích atd.) je znevýhodněná. To
ji nutí ke smlouvání. Nerovnost produkuje nepřiměřené dohody, které zvýhodňují sil-
nější ze stran. Problémy rovnosti jsou naléhavé zvláště v rozvodové mediaci. Rozpor
v síle stran byl identifikován jako nejdůležitější faktor pro vyloučení případu mediace.
Ale vyloučení z mediace je řešení příliš jednoduché. Definice „příliš nestejného“ by se
stala širokou. Takové konflikty by se neřešily vůbec, nebo by způsoby řešení byly jen
omezené. Tím by se značně omezily možnosti uplatnění mediace a možnosti pomoci
klientům.“¹⁵³

Tomáš Novák upozorňuje na to, že základy od mediace opravdu očekávat nelze
a rovněž tak na to, že základním principem mediace je zásada dobrovolnosti a sebeur-
čení. Každá ze stran totiž hledá své vlastní řešení sporu, tudíž lze zprostředkovat jejich
komunikaci, nabídnout neutrální půdu, pochopitelně podporovat směřování ke kom-
promisu, pomoci při formulaci dohod, popsat, co nastane, pakliže se strany nedohod-
nou a upozornit na možné důsledky. Rozhodně ovšem mediátor nemůže stranám za-
bránit v přijetí špatného, či dokonce nezákonného řešení. Mediátor je pouze pomocní-
kem, nikoliv rozhodcem, či dokonce garantem spravedlnosti, právní čistoty a vzájem-
né korektnosti, jak dále Tomáš Novák uvádí.¹⁵⁴

Ondřej Frinta v článku nazvaném *Povinná rodinná mediace?*, který byl publi-
kován v Právním fóru č. 9/2009 uvádí, že význam a důležitost alternativních řešení

---

¹⁵² Tamtéž, s. 127

¹⁵³ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, s. 170

¹⁵⁴ NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 132

sporů, kterými mediace bezesporu je, zřejmě nejlépe dokládá skutečnost, že „problematika mediace, ať v obecnosti či přímo mediace rodinné, je zmiňována v různých dokumentech mezinárodního významu. Hlavní impuls vzešel z třetí Evropské konference o rodinném právu, která se konala v roce 1995 ve španělském Cádizu.“¹⁵⁵ Evropská úmluva o výkonu práv dětí z roku 1996,¹⁵⁶ v preambuli přímo uvádí, že v případě sporu je žádoucí, aby se rodina pokusila dospět k dohodě před tím, než je záležitost podána k soudu. Tuto ideu konkretizuje článek 13 zmíněné Evropské úmluvy: „S cílem předcházet sporům, řešit spory nebo předcházet soudním řízením týkajícím se dětí, smluvní strany budou podporovat zprostředkování a další způsoby řešení sporů a jejich využití za účelem dosažení dohody, v případech, kde je to namístě a které smluvní strany vymezí.“¹⁵⁷

Legislativní práce na právní úpravě mediace probíhají (nyní už můžeme říct: probíhaly, protože zákon o mediaci již byl schválen a nabyl účinnosti – viz dále) v České republice již řadu let, jak uvádí Zbyšek Kordač¹⁵⁸ ve svém článku nazvaném *Problematika připravované legislativní úpravy mediace*. Tento článek byl publikován v periodiku *Právo a rodina* č. 8/2011 a přináší zajímavé osvětlení této problematiky, zejména stručně popisuje jednotlivé nejdůležitější či nejkontroverznější právní otázky, které byly při přípravě návrhu zákona o mediaci řešeny. Jedná se o otázky, které řeší například rozsah působnosti právní úpravy, dále pak kvalifikační předpoklady pro výkon funkce zapsaného mediátora, účinky zahájení mediace, povinnost mlčenlivosti, odpovědnost mediátora, dohled nad činností mediátora a jiné.¹⁵⁹

Tomáš Horáček¹⁶⁰ ve svém článku nazvaném *Mediace v soukromoprávních vě-*

---

¹⁵⁵ FRINTA, Ondřej, Právní fórum 2009/9, dostupné na ASPI (ASPI ID): LIT 33920CZ

¹⁵⁶ Vyhlášena 25. 1. 1996 Radou Evropy ve Štrasburku, platná od 1. 7. 2000, ČR ratifikována dne 7. 3. 2001, vyšla ve Sbírce zákonů pod č. 54/2001 Sb. m. s.

¹⁵⁷ Předpis č. 54/2001 Sb. m. s.

¹⁵⁸ JUDr. Zbyšek Kordač, LL.M, je advokátem v Praze a Kalifornii, USA, rozhodcem Rozhodčího soudu při HK ČR (Hospodářská komora) a AK ČR (Agrární komora) a externím učitelem na katedře obchodního práva PF UK. Jako člen pracovní skupiny Ministerstva spravedlnosti ČR se podílel na přípravě aktuálního návrhu zákona o mediaci. *Poz. autorka*

¹⁵⁹ KORDAČ, Zbyšek. *Problematika připravované legislativní úpravy mediace*. *Právo a rodina* č. 8/2011 – 13. ročník, s. 6 – 11

¹⁶⁰ JUDr. Tomáš Horáček, Ph.D. se mediací zabývá již od roku 1994, kdy byl spoluzakladatelem občanského sdružení, jehož hlavním obsahem činnosti bylo posilování vědomí široké veřejnosti o mediaci a způsobech a možnostech jejího využívání. Je certifikovaným mediátorem podle slovenského zákona č.

cech jako předmět samostatné právní úpravy, publikovaném v roce 2010 v Právním fóru, č. 3 na str. 123¹⁶¹ se mimo jiné zabývá otázkou dobrovolnosti mediace v tom směru, že by měla být dobrovolnost mediace zakotvena nejen ve vztahu ke sporným stranám, ale i ve vztahu k mediátorovi, protože by právní úprava měla plně respektovat právo mediátora rozhodnout se, zda určitý spor k mediaci přijme či nikoli. Ovšem přístupy k mediaci mohou být odlišné a nelze tudíž vyloučit ani zcela opačné pojetí, kterým je zakotvení mediace jako povinné metody, která ve všech případech musí předcházet projednání a rozhodnutí sporu soudem. Autor uvádí že: „Jakkoli by jistě takový přístup směřoval k podstatnému posílení významu a role mediace v soukromoprávních sporech, domnívám se, že jde o koncepci, která není vlastní kontinentálnímu právnímu prostředí. Zavedení povinné mediace v uvedeném rozsahu by totiž mohlo mít spíše opačný účinek, neboť by praktické uskutečňování mediace bylo v řadě případů omezeno pouze na formální „vykázání“ uskutečněného mediačního jednání jako nezbytné podmínky, která musí být naplněna před tím, než bude spor předložen soudu nebo rozhodci.“

Všechny debaty a konference se ovšem dočkaly naplnění ve formě očekávaného zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, který vstoupil v účinnost 1. září 2012 a který upravuje výkon a účinky mediace zapsanými mediátory. Jan Mandát k tomuto zákonu uvádí: „Tento předpis do českého právního řádu implementuje směrnici ES 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. V obecné rovině lze říci, že zákon o mediaci by měl rozšířit možnosti mimosoudního řešení sporů a odlehčit tak obecným soudům, které jsou každoročně zavalovány stabilně se zvyšujícím nápadem civilních žalob.“¹⁶² Jan Mandát dále uvádí, že do civilního řízení nyní přibude oprávnění předsedy senátu v případě, že to bude účelné a vhodné, uložit účastníkům řízení „povinné setkání se zapsaným mediátorem a to v rozsahu tří hodin a na dobu ne-delší než tři měsíce řízení přerušit.“¹⁶³

420/2004 Z.z. Je členem Asociace mediátorů Slovenské republiky a členem Vědecké rady Evropského institutu pro smír, mediaci a rozhodčí řízení, o. p. s. *Pozn. autorka*

¹⁶¹ Text dostupný na ASPI (ASPI ID): LIT35772CZ

¹⁶² Dostupné na internetových stránkách: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-mediaci-a-zkousky-mediatoru-85195.html>

¹⁶³ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-mediaci-a-zkousky-mediatoru-85195.html>

Pro opatrovníká řízení je, dle mého názoru, tato legislativní úprava přínosná, protože lapidárně řečeno, kulantně obchází „povinnost“, což z psychologického hlediska nebudou brát rozvádějící se rodiče tak dramaticky. Soudce může nařídít toliko „setkání“. Např. ve Francii „může soudce při rozvodu stranám nejen navrhnout, aby zvážily možnost mediace, nýbrž jim může nařídít, aby se s mediátorem setkali. Účelem takto nařízeného setkání však není zahájení mediace, nýbrž podrobnější seznámení se s možnostmi, které mediace nabízí. Rozvádějící se manželé se pak na základě získaných informací rozhodnou, zda této možnosti využijí, resp. mediátor sám by měl zvážit, zda je mediace v jejich konkrétním případě, vhodná.“¹⁶⁴

Nabízí se ovšem otázka, do jaké míry je možné naplnění litery zákona u nás, vzhledem k tomu, že je zde nedostatek akreditovaných mediátorů v oblasti rozvodových sporů. Například pro oblast kraje Vysočina v problematice rozvodových sporů nepůsobí ani jeden akreditovaný mediátor. Pokud bychom se nesoustředili pouze na problematiku rozvodových sporů, ale rozšířili bychom problematiku na rodinnou mediaci, pak v celé České republice je 20 akreditovaných mediátorů!¹⁶⁵

Tuto podkapitulu si dovoluji uzavřít slovy Tomáše Horáčka z výše uvedeného článku, který se zabýval některými otázkami mediace před schválením zákona o mediaci: „...lze učinit závěr, že právní úprava mediace v soukromoprávních věcech provedená samotným zákonem sice není zcela nezbytnou podmínkou pro uplatňování mediace v praxi, je však podstatným a významným předpokladem pro tvorbu právního rámce, který může posílit důvěru odborné i laické veřejnosti k této alternativní metodě řešení občanskoprávních, obchodněprávních, pracovněprávních a rodinných sporů. Nový zákon o mediaci může pozitivně přispět k propagaci mediace. Aby však bylo uvedeného cíle dosaženo, musí být přijatá právní úprava mediace jasná, srozumitelná a přiměřená. Domnívám se, že je patrně lépe nemít žádný zvláštní zákon o mediaci, než mít zákon nekvalitní a obtížně aplikovatelný.“ Zákon o mediaci již máme, uvidíme tedy, zda byl správným krokem nejen pro justici, ale i pro společnost.

---

¹⁶⁴ FRINTA, Ondřej, Právní fórum 2009/9, dostupné na ASPI (ASPI ID): LIT 33920CZ

¹⁶⁵ Dostupné na internetových stránkách:

<http://www.amcr.cz/mediatori/?kraj=vysocina&typmediace=9&jazyk=>

3.4 Lze léčit syndrom odcizeného rodiče?

Relativně by se mohlo zdát, že problematika syndromu odcizeného rodiče až tak těsně s tématem této diplomové práce nesouvisí, protože v této práci je řeč o uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení a nikoliv až po něm. Ovšem Josef Pavlát společně s Laurou Janáčkovou s odkazem na Richarda A. Gardnera uvádí, že PAS (parentel alienation syndrom), který se dříve vyskytoval jen ojediněle, se od počátku osmdesátých let začal objevovat častěji a vyskytoval se především u těch dětí, které byly účastny vleklých soudních sporů o opatrovnictví.¹⁶⁶

Problematikou PAS se zabývá celá řada odborníků, ať již psychologů, psychiatrů či právníků. Např. Šárka Poupětová¹⁶⁷ společně s Jánem Lukánym¹⁶⁸ v článku *Odcizení v rodině a Gardnerův „PAS“*¹⁶⁹ uvádí, že PAS je pojem, který byl zaveden newyorským dětským psychiatrem a znalcem Richardem A. Gardnerem, jenž se zabýval svěřováním dětí do péče jednomu z rodičů. Jedná se o **vztahové onemocnění**, v němž hraje významnou roli partnerský konflikt (rozchod či rozvod) rodičů, který má za důsledek narušení, případně úplnou ztrátu vztahu dítěte k jednomu z rodičů. Traumaticky svými důsledky sice postihuje všechny členy rodiny, která se rozpadla, nejvíce však ohrožuje psychosociální vývoj dítěte.¹⁷⁰

Laické veřejnosti je však více znám výraz syndrom zavrženého rodiče. Např. Pavel Pavlovský¹⁷¹ v monografii nazvané *Soudní psychiatrie a psychologie* v souvislosti s PAS zdůrazňuje především jeho nesprávný překlad: *syndrom zavrženého rodiče*, čímž bylo docíleno jeho silného emočního náboje, aby tak mohla být „pro požadavky frustrovaných rodičů“ vytvořena „vědecky“ fundovaná teorie, „na

---

¹⁶⁶ Článek dostupný na http://www.cspychiatr.cz/dwnld/CSP_2007_3_131_135.pdf

¹⁶⁷ MUDr. Šárka Poupětová je psychoterapeut, samostatný manželský a rodinný poradce a rodinný terapeut. *Pozn. autorka*

¹⁶⁸ Mgr. Ján Lukány je psychoanalyticky orientovaný poradenský psycholog a psychoterapeut. *Pozn. autorka*

¹⁶⁹ Článek je dostupný na internetových stránkách: <http://www.lukany.com/node/28>

¹⁷⁰ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.lukany.com/node/28>

¹⁷¹ doc. MUDr. Pavel Pavlovský, CSc. Je soudní znalec v oboru psychiatrie a aktivní účastník mezinárodních soudně psychiatrických konferencí. *Pozn. autorka*

jejímž podkladě bude možné se dožadovat nápravy věci.“¹⁷² Pavel Pavlovský rovněž poukazuje na nevhodnost použití výrazu *syndrom*, který by měl naznačovat, že jde o zdravotní poruchu, což ovšem z lékařského hlediska neodpovídá pravdě, protože se jedná o popis sociálně nepříznivé situace, jenž postihuje všechny jedince, kteří jsou v problému zaangažováni.¹⁷³

Šárka Gjuričová¹⁷⁴ v článku *Syndrom zavrženého rodiče?*, který byl publikován v periodiku *Právo a rodina* č. 7, ročník 10/2005¹⁷⁵ uvádí, že se několikrát setkala s konstatováním, že syndrom zavrženého rodiče je choroba, kterou je nutné léčit. Soudy chtějí slyšet odpověď na otázku, zda dítě má či nemá „syndrom zavrženého rodiče, jakoby šlo o zápal plic.“¹⁷⁶ Autorka dále uvádí, že odpověď na tuto otázku je ovšem pro psychology značně problematická, protože se jedná o kontroverzní koncept, který nebyl a není ani ve Spojených státech (odkud pochází) jednoznačně přijímán. Část odborníků se totiž přiklání k tezi, že se jedná o mocenské zájmy, především organizovaných skupin nespokojených otců,¹⁷⁷ a proto může být pro odbornou práci zavádějící. V tomto pojetí je dítě nositelem syndromu, což ovšem neumožňuje porozumět jeho situaci a dochází k polarizovanému hodnocení: „někdo je nemocný, a potřebuje léčbu, někdo to zavinil (nejspíš vzhledem ke své problematické osobnosti), a někdo je nevinný. Tuto pseudodiagózu můžeme nejspíš považovat za příklad neadekvátní medikalizace vztahového problému.“¹⁷⁸

Dle mého názoru objektivně shrnují problematiku PAS shrnují Josef Pavlát s Laurou Janáčkovou: „Pojem parentel alienation syndrom je tedy kontroverzní. Spíše než diagnostickou jednotkou je popisem situace mezi rodiči a dítětem/děťmi/ ve sporech o styk s dítětem a o svěřeni do péče. Lze mu také namítnout, že jeho používání je z hlediska zájmu dítěte kontraproduktivní – vede k akcentu na právo odmítaného rodi-

---

¹⁷² PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, str. 98

¹⁷³ Tamtéž, s. 98

¹⁷⁴ PhDr. Šárka Gjuričová je klinická psychologka, která se podílela na tvorbě a realizaci programu vzdělání Institutu rodinné terapie Praha a od roku 1998 jej řídí. *Pozn. autorka*

¹⁷⁵ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>

¹⁷⁶ Tamtéž

¹⁷⁷ Např. Sdružení K213. Sdružení K 213 (Klub 213) je občanským sdružením s jediným oficiálně definovaným cílem - vypuštěním paragrafu 213 (v novém trestním zákoníku pod č. 196) z trestního kodexu ČR.

¹⁷⁸ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>

če domoci se nápravy často i za cenu přinejmenším problematického postupu.¹⁷⁹

Problematickým postupem lze nazvat umístění dítěte, kterému „byl diagnostikován syndrom zavrženého rodiče“ na základě rozhodnutí soudu do psychiatrické léčebny. Jiří Koutek, primář dětské psychiatrické kliniky v pražské nemocnici Motol, ovšem není přesvědčen, že pobyt na psychiatrii v tomto případě může dítěti pomoci, protože na psychiatrickou léčebnu by se měly dostávat děti, které už skutečně nějakou psychiatrickou diagnózu mají, byť související s rodinným konfliktem, a nikoliv děti zdravé, jen proto, aby se naučily milovat svého tatínka nebo maminku.¹⁸⁰ Podle Nálezu Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 3363/10 ze dne 13.07.2011 není prostředí psychiatrické léčebny vhodné už z toho důvodu, že toto prostředí je prostředím, jehož náplní je léčba a nikoliv nastolení adekvátního vztahu (v tomto případě) k otci.¹⁸¹

K nastolení adekvátního vztahu k odmítanému rodiči Šárka Gjuričová¹⁸² uvádí, že je nutná spolupráce sociálních kurátorů, soudců a psychologů – terapeutů s využitím pravomocí, které jsou spojeny s profesionálními rolmi a respektem k odlišnosti spolu s nezastupitelností ostatních rolí. Zatímco kurátoři mají ze zákona dané pravomoci k sociálnímu dohledu, psychologové – terapeuti tyto role nemají a ani by je mít neměli. Soudcům je dána pravomoc vynést rozhodnutí, nicméně zkušenost ukazuje, že pokud s tím oba rodiče fakticky nesouhlasí, je rozhodnutí o kontaktech s dítětem těžko uskutečnitelné.¹⁸³

Pokud bude dítě vyrůstat jen s jedním manipulujícím rodičem, má tato skutečnost docela podstatný dopad na jeho život v budoucnosti. Je samozřejmě velmi důležité, aby dítě mělo dobrý vztah s oběma rodiči. Pokud jednoho rodiče nenávidí a druhého miluje, dochází k polarizaci, což vysvětluje Jiří Koutek: „To pak dělá problémy i v jeho vztazích, až dospěje a bude mít rodinu, ale i ve vztahu k sobě samému. Vždyť každý jsme z půlky náš tatínek a z půlky maminka. A když je v mých očích jeden

¹⁷⁹ Dostupné na internetových stránkách: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2007_3_131_135.pdf

¹⁸⁰ Autentický rozhovor (*ověřeno autorkou*) s MUDr. Jiřím Koutkem, Ph.D. je dostupný na internetové adrese:

http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/psychiatr-varuje-syndrom-zavrzeneho-rodice-se-prudce-siri_208859.html

¹⁸¹ celý text Nálezu je dostupný na internetových stránkách <http://nalus.usoud.cz/Search/Results.aspx>

¹⁸² Dostupné na internetových stránkách: <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>

¹⁸³ tamtéž

z nich takový zločinec, tak jaký pak mohu mít postoj sám k sobě? To taky musí vyvolávat určité pochybnosti o tom, co jsem já zač, když je můj otec tak strašný.“¹⁸⁴

Při práci s ohroženou rodinou a dítětem novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí závazně ukotvila institut případové konference, byť se tato v praxi již mnohde využívá.¹⁸⁵ Materiál MPSV nazvaný *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci* definuje případovou konferenci jako odbornou diskusi „zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.“¹⁸⁶ Ustanovení § 6 odst. a) sice vymezuje okruh dětí, na které se sociálně-právní ochrana dětí vztahuje a nelze předjímat, že rodiče nebudou plnit povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, ale nelze je ani vyloučit. Zde je tedy dána velká možnost snaze opravit, co opravit ještě lze. Nicméně jsem přesvědčena o tom, že než nechat dojít vzájemné konflikty rodičů až za hranici únosnosti pro zdravý vývoj jejich dítěte, je pochopitelně lepší jim předcházet. Orgán sociálně-právní ochrany dětí má veškeré předpoklady, a zejména povinnost k výkonu prevence, a to nejen zmíněného PAS. Jeho povinností je mimo jiné ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ Rozhovor dostupný na internetových stránkách: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/psychiatr-varuje-syndrom-zavrzeneho-rodice-se-prudce-siri_208859.html

¹⁸⁵ Bližší informace lze najít např. na internetových stránkách: <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/>

¹⁸⁶ Dostupné na internetových stránkách:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

¹⁸⁷ Ustanovení § 1 odst. a) zák. č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. REALIZACE VLASTNÍHO VÝZKUMU

4.1 Cíl výzkumu

V projektu své diplomové práce jsem uvedla, že předmětem mého výzkumu bude především využívání mediace v rodinném právu, a to z důvodu, abych zjistila, v jaké míře je v našem regionu využívána a jaké přináší výsledky. V době, kdy jsem připravovala projekt, jsem ovšem netušila, že provedení takového výzkumu není v mých silách, ať již subjektivních, či objektivních. Po podepsání mlčenlivosti a zejména závazku, že osobní data nebudou použita a zůstanou v anonymitě, mohu sice nahlédnout do spisu, ale nemohu kontaktovat žádného z klientů, protože stejnou mlčenlivostí jsou vázáni i ti, kdož mi umožní nahlédnout do spisu. Výzkum, kde bych čerpala data jen ze spisové dokumentace, bez ověření účinnosti mediace u rozvádějících se rodičů by nebyl výzkumem. Z tohoto důvodu jsem byla nucena přehodnotit cíl svého výzkumu.

Pokud budu vycházet z premisy, že „základním smyslem vědy je tvorba takových poznatků, které umožňují člověku vysvětlovat jevy a procesy tohoto světa,“¹⁸⁸ pak si uvědomuji, že je nutná znalost zákonitých souvislostí mezi fakty. Faktem je, že dítě je subjektem práv, která garantuje stát, a faktem rovněž je, že rodič má rodičovskou zodpovědnost, kterou je myšlen souhrn nejen práv, ale i povinností při péči o nezletilé děti, kterou garantuje rodič. Vzhledem k tomu, že jsem se daným tématem v teoretické části diplomové práce zabývala „pohledem zvenčí“, bude cílem výzkumu snaha o analýzu „pohledu zevnitř“.

4.2 Metodika výzkumu

Vlastní výzkum jsem rozdělila na dvě části. V první části uvedu kazuistiku a rozhovory, což znamená, že se bude jednat o výzkum kvalitativní. Ján Ferjenčík v monografii nazvané *Úvod do metodologie psychologického výzkumu* s podtitulem *Jak zkoumat lidskou duši* ozřejmuje optiku zkoumání jak kvalitativního, tak i kvantita-

---

¹⁸⁸ Více na internetových stránkách: www.doctorandus.info/info/e_kapitoly/vedecke_metody.doc v Projektu *Vědecké metody ve společenských vědách (pro doktorandy)* s. 2

tivního výzkumu. Kvalitativní výzkum je založený na holistickém pojetí, protože ať již člověk, tak i skupina s jejich produkty, či nějakými událostmi, jsou zkoumány dle možností v celé šíři a ve všech možných rozměrech. Snaží se o pochopení vzájemných návazností a souvislostí.¹⁸⁹

Prvopočátek mého výzkumu spočívá v polostrukturovaném rozhovoru s dvacetiletou dívkou, jejíž situace se dá nazvat velmi neutěšenou. Zajímalo mě, co tomuto stavu předcházelo, a proto jsem následně zvolila možnost nahlédnutí do spisové dokumentace, která souvisí s rozvodem jejích rodičů. Zpracovala jsem kazuistiku, ve které uvádím smyšlená jména. Dále jsem pokračovala ve svém výzkumu polostrukturovanými rozhovory s psychologkou, soudkyní a sociálními pracovníci. Otázky, které jsem postupně kladla, se týkaly obecně jejich profese. S uvedenou kazuistikou sice přímo nesouvisí, leč některé odpovědi mnohé vysvětlují. Rozhovory, které zde uvádím, jsem si se souhlasem dotazovaných nahrávala, a poté je zpracovala. Přestože jsem všem dotazovaným navrhla autorizaci mnou zpracovaných rozhovorů, nikdo z nich ji nepožadoval. Velmi si vážím jejich důvěry v moji korektnost.

Druhá část je založena na kvantitativním výzkumu, který spočívá ve vyhodnocení dotazníkového šetření. Při kvantitativním výzkumu nemůže výzkumník mnohorozměrnost objektu zkoumání zachytit ve všech podobách, a proto si vybere jen některou z nich, kterou následně studuje.¹⁹⁰ Výhody a nevýhody dotazníkového šetření jsou např. uvedeny v publikaci *Elektronická učebnice pedagogického výzkumu* od autorů Petra Gavoru a kolektivu. Výhodami je např. ekonomičnost metody, jinými slovy mnoho respondentů za krátký čas, anonymita respondentů, dotazník lze zasílat, čili respondent nemusí být přítomný a pro respondenty, v porovnání s rozhovorem, je čas na promyšlení odpovědí. Pro výzkumníka je výhodou jednoduché vyhodnocení, jednalo se o uzavřené položky. Nevýhodami je hrozba nižší návratnosti, chybí kontrola, zda byl dotazník vyplněn osloveným respondentem, v případě, že respondent nerozumí otázce, nemá se koho zeptat, je zde nulová flexibilita, protože otázky jsou dané pře-

---

¹⁸⁹ FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, s. 245

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 245

dem a omezená možnost odpovědi při zavřených položkách.¹⁹¹ Celkem bylo rozdáno 55 dotazníků sociálním pracovníkům Kraje Vysočina. Návratnost byla 40 vyplněných dotazníků.

4.3 Kazuistika

Na odbor sociálních věcí se dostavila matka Kristýny (11 let) a Radima (7 let) paní Š. se žádostí o sepsání návrhu na úpravu výchovy a výživy nezletilých dětí za trvání manželství i pro dobu po rozvodu manželství. Manželství paní Š. a pana Š. trvalo 12 let. Vztahy manželů jsou narušené již několik let, zejména v důsledku občasného požívání alkoholu panem Š., což pak vede k jeho agresivnímu chování. Na otázku, zda paní Š. fyzická napadení řešila, odpověděla že ne, protože se styděla. Oba manželé byli několikrát v manželské poradně. Pan Š. si svoje nevhodné chování sice vždy uvědomil, ale pouze nakrátko. Paní Š. uvedla, že děti o jejím podání návrhu na rozvod ví a chtějí být s ní. OSPOD si vyžádal vyjádření školy, kam chodila Kristýna a lékaře dětí. Zpráva z psychologické poradny vyžádána nebyla. Lékař uvedl, že děti jsou v pořádku, ale dříve docházelo k fyzickému napadání paní Š. jejím manželem. Soud schválil dohodu rodičů o výchově a výživě. Rodiče se dohodli na svěření nezletilých dětí do výchovy matce a otcí bylo vyměřeno výživné adekvátní jeho výdělků.

Otec podal prostřednictvím svého advokáta v zákonné lhůtě odvolání, které zdůvodnil tím, že předtím nehovořil se svým synem a neuvědomil si dopady takto uzavřené dohody. Žádá o svěření syna do své výchovy. Navíc je přesvědčen, že manželství není tak hluboce rozvráceno a navrhl ustanovit soudního znalce z oboru psychologie, který by provedl kvalifikovaný pohovor. Paní Š. se k odvolání prostřednictvím své advokátky vyjádřila tak, že otec vždy preferoval svého syna před dcerou a má podezření, že je Radim otcem manipulován, protože se k ní začíná chovat odmítavě. Chtěla s dětmi odejít ke svým rodičům, ale děti s ní nechtějí odejít, protože nemohou nechat otce samotného. Řekl jim, že pokud odejdou, tak se zabije, nebo jim uteče, případně že ho už nikdy neuvidí. Matka s rozdělením dětí nesouhlasí a vyjadřuje názor, že se otec

---

¹⁹¹ Gavora, Peter a kol. 2010. Elektronická učebnica pedagogického výskumu. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>

snaží děti získávat materiálně, což vyvozuje ze synova sdělení, že pokud půjde s matkou, nebude mít nic, zatímco s otcem bude mít všechno.

Po čtyřech měsících se dostavila na OSPOD matka se sdělením, že se odstěhovala ke svým rodičům sama bez dětí, protože děti s ní jednají hrozným způsobem. Její požadavky ignorují a oslovují ji hanlivě. Je si vědoma toho, že na to budou doplácet děti, ale jiné řešení nevidí. Rozhodnutí o tom, komu budou děti svěřeny, ponechá odvolacímu soudu. Když se šla podívat na děti, tak ji otec napadl pohrabáčem, a syn na ní vzal nůž (je mu sedm a půl roku). Dcera měla od otce modřinu na obličeji, ale řekla, že pokud s ní matka půjde k lékaři, tak to popře, protože by jí otec nekoupil psa. *Záznam z případného pohovoru s dětmi k ověření nastalé situace ve spisové dokumentaci není.*

Odvolací soud rozsudek soudu I. stupně zrušil a vrátil k dalšímu řízení. Matka podala návrh na předběžné opatření, kterým budou děti předány matce. O několik dní později telefonovala paní Š., že manžel je opilý a o děti se nestará. Na základě tohoto oznámení provedli sociální pracovníci (včetně kurátora) šetření u otce. Byl opilý a spal. V bytě byl značný nepořádek. Děti na obědy do školy nechodí a doma jim nikdo nevaří. Až se podařilo otce vzbudit, tak řekl sociálním pracovníkům, že obědy nosí občas z hospody a občas si děti něco uvaří. Děti odmítly se sociálními pracovníky odejít k matce. Otec ještě před odchodem sociálních pracovníků připomenul, že se matka k... s jiným chlapem, a to před synem, který se k tomu hned připojil. Celý byt byl prokouřený, stolek políty alkoholem (*uvedeno v záznamu ze šetření v rodině*).

Předběžným opatřením o výchově a výživě a úpravě styku, několik dní poté, bylo rozhodnuto o svěření dětí matce. Dcera odešla k matce, syn ale zůstal u otce. Otec podal odvolání. Na OSPOD se dostavila matka s dcerou a dcera vypovídala bez přítomnosti matky: tat'ka pije, zve si domů kamarády, pouští si nahlas rádio, sousedi si stěžují. Jednou ji (dceru) už vyhodil z bytu a pak ji zase prosil, aby se vrátila, že jí všechno koupí a vyhrožoval, že si něco udělá, když se nevrátí. Už to takhle nemůže vydržet a chce být u mamky. Usnesením bylo odvolání otce zamítnuto a potvrzeno usnesení soudu I. stupně.

Soud ustanovil soudního znalce z oboru psychologie k podání znaleckého posudku. Otec si našel přítelkyni, která se k němu nastěhovala i se svým tříletým vnukem,

který jí byl svěřen do výchovy. Kristýna se vrátila zpět k otci, protože matka chce, aby doma pomáhala, a u otce to dělat nemusí, tam se má líp.

Znalecký posudek soudem stanoveného znalce (zkráceno): Dcera žila krátce s matkou, poté co opustila rodinu, ale matka pravděpodobně nezvládla emočně vzniklou situaci a uplatňovala výchovné postupy, které dcera neakceptovala, a proto se vrátila k otci. Syn vnímal odchod matky jako její morální a mravní selhání. To, že se nestýká s matkou, je způsobeno matkou samotnou. Vyšetření neprokázalo, že by otec ovlivňoval přímo či nepřímo děti a snižoval tak její lidskou, zejména pak rodičovskou, hodnotu. Otec je vyrovnaný, působí velmi dobrým dojmem, péči o děti zvládá lehce. Matka je emočně labilní, nevyrovnaná, nespolehlivá. Otec charakterizuje dceru jako uvážlivou, vyrovnanou a pečlivou dívku. Matka jako nepřizpůsobivou, vzpurnou se sklonem k agresi. Otec charakterizuje syna jako klidného, vyrovnaného a dobrosrdečného, ale lítostivého a citlivého. Matka jako prchlivého, agresivního, nestálého, ale v jádru dobrého chlapce. Dcera charakterizuje matku jako extrémně náladovou, vyvolávající konflikty i z banalit, výrazně autoritářskou, omezující jakoukoliv spontaniету. Stanovuje jí výchovná opatření, jejich dodržování však nekontroluje. Nemá k matce důvěru. K otci zaujímá pozitivní hodnocení, líčí ho jako spolehlivého, klidného a věcného člověka, který ji srozumitelně sděluje svoje požadavky a kontroluje jejich plnění. Projevuje zájem o vše, co dělá. Ráda s ním tráví čas. Syn zaujímá k matce výrazně negativní postoje a vztahy. U otce si uvědomuje jeho některé nedostatky, občasnou nedůslednost, málo času pro něj, občasně „úlety s kamarády“, ale jinak v něm vidí spolehlivého, odpovědného a cílevědomého člověka, na kterého je spoleh a se kterým si bezvýhradně rozumí.

S tímto znaleckým posudkem matka nesouhlasila a žádala nový posudek od jiného znalce v oboru psychologie. Rovněž žádala provedení dalších důkazních prostředků, spočívající ve vyslechnutí sousedů, vyjádření školy, lékařskou zprávu z psychiatrie, kde se pan Š. léčí. OSPOD si vyžádal vyjádření školy. O nic dalšího nežádal.

Děti byly svěřeny do výchovy a výživy otci na základě uzavřené dohody mezi rodiči. Pár dnů poté pan Š. vyhodil dceru z bytu hrubým způsobem a ta přišla k matce. Následující měsíc žádá babička dětí (matka matky) OSPOD o umístění dětí do ústavu, hlavně pryč z dosahu otce. Byl o tom sepsán protokol, v němž bylo uvedeno, že není účastníci řízení v této věci a veškerá oznámení musí ze zákona podávat pouze rodič. Následují stížnosti sousedů na dění v bytě, kde žije otec se svou družkou. Spisová do-

kumentace je průběžně doplňována oznámeními Policie ČR v K. o šetření fyzického napadení družky otce dětí. Jedná se o opakované útoky za přítomnosti dětí. Paní Š. žádá o svěřeni dcery do své výchovy. Na základě dohody, uzavřené mezi rodiči, byla dcera svěřena do výchovy matce. *Sociální pracovnice, která se do této doby případem zabývala, odchází do důchodu, spis přebírá vedoucí odborů.*

OSPOD předvolal pana Š., jeho družku i Radima. Radim se nedostavil, údajně je nemocný. Domluvou na předvolané působil v tom směru, že s ohledem na děti nemůže v jejich domácnosti docházet k vyhroceným situacím. Družka otce vypověděla, že o děti se stará ona sama, protože otec celé dny prospí, syn že by chtěl jít k matce, ale před otcem se to bojí říct. Rozhovor s Radimem neproběhl ani následně. Nad výchovou syna byl stanoven soudem dohled („dohled nad výchovou chlapce znamená to, že více než kdykoliv před tím bude do rodiny docházet sociální pracovnice a výchovu chlapce kontrolovat“- uvedeno v odůvodnění).

O několik měsíců později se dostavila paní Š. s oznámením, že se dcera přestěhovala k otcí, protože s matkou už nechce být. Otec žádá o svěřeni dcery do výchovy. Matka se k tomu vyjádřila tak, že dcera odešla z domu, protože nesouhlasila s požadavky matky, které spočívaly v tom, aby si dcera udržovala svoje věci v pořádku, občas vypomohla v domácnosti, aby se řádně připravovala na vyučování, ale hlavním důvodem jejího odchodu bylo, že dcera nechtěla tolerovat požadavky matky na její včasný příchod domů a zákaz scházet se s partou, kde se pije, kouří a matku nemile překvapilo zjištění, že u dcery našla kondom (v té době bylo Kristýně 14 let). *Rozhovor s Kristýnou v této záležitosti zřejmě neproběhl, ve spisové dokumentaci není záznam.*

Kristýna byla na základě schválené dohody mezi rodiči svěřena do výchovy otcí. O pár měsíců později bylo policií oznámeno, že se Kristýna, společně se svojí kamarádkou, dopustila přestupku tím, že popsala nápisy průčelí domu. V červnu následujícího roku přišlo oznámení, že otec v nočních hodinách zmlátil svou dceru, která křikem probudila celý dům. Na základě tohoto oznámení šly sociální pracovnice na šetření do rodiny, kde ovšem dcera vše popřela, nic se nestalo, o ničem neví. Následující záznamy sociálních pracovníků, které popisují situaci v rodině: alkohol, fyzická napadení, ošetření v nemocnici, vzájemné vyhazování z bytu. Po jedné intenzivní rvačce, kdy si Kristýnu v noci v pyžamu a bosou (zimní měsíc) odvezli prarodiče, bylo sociálními pracovníky navrženo Kristýně umístění do Klokánku. Kristýna s tím souhlasí-

la, v žádném případě už se nevrátí k otci. Hned následující den telefonicky oznámil otec, že Kristýna mu volala, aby si pro ni přijel, už se ho nebojí a do žádného Klokánku nechce. Sociální pracovnice si telefonicky ověřila u Kristýny, že je vše v pořádku – působila vesele, hlas měla klidný. Následuje několik záznamů z telefonických rozhovorů sociální pracovnice s otcem i jeho dcerou.

Prarodiče podali stížnost na práci a jednání sociálních pracovníků ve věci jejich vnoučat na Krajský úřad XY. Krajský úřad si vyžádal spisovou dokumentaci, ale protože prarodiče nelze považovat za dotčené osoby, jak uvedl, nebude stížnost vedena jako stížnost, ale jako přezkoumání postupu úřadu v rámci metodické dohlídky. Na OSPOD se dostavil soused pana Š. s oznámením, že družka otce se odstěhovala, otec žije v bytě sám s dětmi, v bytě se schází podivná společnost, je to parta mladých od Kristýny a dále řekl, že Radim už je stejný jako jeho otec. Následující den šla sociální pracovnice společně s kurátorem na šetření do rodiny a výsledek šetření je mimo jiné: byt je vybydlený, všude nepořádek, rozbité dveře, prádlo se válí po zemi. Syn se převážně zdržuje u svých prarodičů, změnil školu.

Krajský úřad po prostudování spisové dokumentace sdělil prarodičům, že neshledal žádné pochybení ze strany sociálních pracovníků. Ve vyjádření pro sociální odbor Krajský úřad XY vyjádřil několik doporučení, např.:

- Podání návrhu kolizního opatrovníka na svěřeni dětí do výchovy by mělo být podloženo několika důkazy – např. zprávou rodinné poradny, případně provedením pohovoru s dětmi.
- Dáváme na zvážení, zda chování otce nevykazuje znaky přestupku dle § 59 odst. 1 písm. h) zák. č. 359/1999 Sb.,¹⁹² zejména jeho chování vůči dceři.
- Děti paní a pana Š. považujeme za děti psychicky týrané, dáváme proto na zvážení, zda váš odbor zajistí projednání případu dětí v komisi pro sociálně-právní ochranu dětí ve smyslu § 38 odst. 2 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb. za účelem navržení opatření k účinné pomoci dětem.

---

¹⁹² Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že v úmyslu ponížít lidskou důstojnost dítěte použije vůči němu nepřiměřené opatření.

Dále si je Krajský úřad XY vědom toho, že výše uvedené nástroje budou účinné jen tehdy, uvědomí-li si rodiče svou zodpovědnost k dětem, což je u rodičů Š. podmínka obtížně splnitelná. Na základě tohoto vyjádření zasedala komise pro sociálně-právní ochranu dětí, která doporučila umístění dětí do ústavní výchovy.

Soud zahájil řízení o uložení výchovného opatření – nařízení ústavní výchovy u nezletilých dětí a zároveň přenesl svoji příslušnost na jiný okresní úřad na základě změny trvalého bydliště otce a jeho dětí. Spisovou dokumentaci si vyžádal odbor sociálních věcí v místě současného trvalého pobytu otce a zároveň se pozastavil nad tím, že trvalý pobyt tam má otec již delší dobu, nad jeho výchovou je stanoven dohled, a přesto sociální pracovníci nepožádali o šetření a sami nepředali spis. Proti ustanovení kolizním opatrovníkem se sociální odbor v místě současného trvalého pobytu otce odvolal s tím, že nemůže být kompetentním úřadem, který by kvalifikovaně hájil zájmy dítěte, pokud není dostatečně a od prvopočátku s jejich situací seznámen.

Předběžným opatřením byla dcera svěřena do péče matky, syn ponechán otci a na základě této situace osobně navštívila matka děti společně se svojí matkou krajský úřad, aby podaly stížnost na celý postup sociálních pracovníků v řízení o péči o děti. Krajský úřad XY tuto stížnost postoupil Městskému úřadu v K. s tím, že k vyřízení stížnosti je příslušný orgán, který řízení vede. O řešení stížnosti není ve spisové dokumentaci záznam. Dále spis obsahuje opakovaná oznámení policie o incidentech v domácnosti otce a jeho družky (která se k němu nastěhovala zpět) za přítomnosti dětí. Na tato oznámení reagoval sociální pracovník většinou telefonickým rozhovorem s otcem, který přislíbil, že se to již nebude opakovat. Na základě vyžádání soudu bylo provedeno vyšetření Radima soudem stanoveného znalce v oboru psychologie. Byl vyšetřen jiným znalcem, než před několika lety. Tento znalecký posudek potvrdil manipulování ze strany otce, což má za následek poruchu osobnosti syna, jeho zcela zkreslenou optiku vnímání reality a až patologický postoj k matce s velkou mírou nenávisti a pohrdání. Připisuje jí všechny negativní vlastnosti. Psycholog navrhuje pro Radima terapii u dětského psychiatra. Záznam o postoji sociálního odboru k tomuto doporučení ve spisové dokumentaci není. Ústavní výchova dětí se rozsudkem nenařizuje.

O rok později se matka dostavila na OSPOD s oznámením, že se dcera nezdržuje doma, občas nechodí do školy, matce se ztratily peníze, má podezření, že dcera bere drogy, žádá o umístění dcery do výchovného ústavu, aby alespoň dokončila ško-

lu. OSPOD je dvakrát informován o tom, že Kristýna byla v silně podnapilém stavu převezena do nemocnice záchrannou službou. Soud vydal předběžné opatření a nařídil předání dcery do Diagnostického ústavu v L.. Při svém rozhodování vzal v úvahu, že je narušen její další příznivý vývoj, opakovaně utíká z domova, zdržuje se na neznámém místě, má problémy s nadměrným požíváním alkoholu, je závislá na drogách. Kristýna byla čtyři měsíce, tedy do nabytí zletilosti, umístěna v diagnostickém ústavu, poté bylo rozhodnutím soudu výchovné opatření zrušeno.

Tímto záznamem spisová dokumentace končí. Radimovi je v té době 14 let.

Analýza kazuistiky: Spisová dokumentace obsahuje 403 stran. Začíná rokem, kdy bylo Kristýně 11 let a Radimovi 7 let. Končí rokem, kdy Kristýna dosáhla zletilosti. Tři roky není ve spisové dokumentaci žádný záznam, přičemž dohled nad výchovou Radima zrušen nebyl, Radim zletilosti nenabyl a je stále ve výchově otce.

Sociální pracovníci se omezili jen na stručné popisy aktuálních událostí, bez snahy o jejich řešení. Nepodchytili situaci v raném stadiu a je patrná absence následné sociální práce. Nezabývali se podezřením matky na ovlivňování dětí ze strany otce. Z průběhu událostí, uvedených ve spisové dokumentaci, vyplývá pochybení soudem stanoveného znalce v oboru psychologie. Již tehdy se proti tomuto posudku měli sociální pracovníci ohradit, protože v té době již situaci v rodině znali. Krajský úřad XY oznámil prarodičům, že neshledal pochybení sociálních pracovníků, ale sociálním pracovníkům doporučil na jejich zvážení následný postup, který nebyl vykonán. V souvislosti s následujícím vývojem situace v rodině toto považují za zvlášť závažné pochybení.

Participace dítěte je sice jedním z práva dítěte zakotveného v Úmluvě o právech dítěte a implementovaného nejen do zákona o rodině, ale i do zákona o sociálně-právní ochraně dětí, nicméně je nutné zvážení jak kolizního opatrovníka, tak i následně soudu, zda je vždy vhodné akceptovat přání dítěte. V tomto případě zastávám názor, že by pro Kristýnu bylo vhodnější zůstat u matky.

Článek 18 Úmluvy o právech dítěte stanoví zásadu, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Na nich leží ta prvotní odpovědnost, ale sociální pracovníci mají povinnost působit na rodiče tak, aby plnili všechny povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti. Nejlepší zájem dítěte v této kazuistice zůstal,

dle mého názoru, zcela upozaděn. Psychické týráni dětí nebylo řešeno. Dle mého subjektivního názoru docházelo k psychickému i fyzickému týráni paní Š. Nebyla jí nabídnuta pomoc. Opustila svoje děti a tím byla „odsouzena“ k nezájmu ze strany odborné veřejnosti. Otázkou pro mě je, jak bylo možné opakované sepsání dohod o svěření dětí do výchovy, když rodiče spolu vůbec nekomunikovali?

4.4 Rozhovory

Rozhovor s Kristýnou

Kristýně je v současné době 20 let, je nezaměstnaná, podmíněčně odsouzená za krádeže, inklinuje k alkoholu a v opilosti je agresivní. Má značné zkušenosti s drogami. Bydlí na ubytovně, stálého přítele nemá. Je nedůsledná, nemá žádné zájmy a dvakrát se v opilosti pokusila o sebevraždu. Znovu připomínám, že tento rozhovor předcházel studii její kazuistiky.

Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozváděli?

Asi tak deset, nebo jedenáct, já si to přesně nepamatuju.

Mluvili s Vámi rodiče o rozvodu?

To nevím, to si teda vážně nepamatuju.

Než došlo k rozvodu Vašich rodičů, vnímala jste doma nějaké problémy?

No akorát když se taťka opil, tak se naši hádali, když si třeba taťka v noci pustil svoji muziku a řval na mamku. Já si třeba vůbec nepamatuju, že ji taťka mlátil, to mně mamka říkala, ale já si to jako malá nepamatuju, jen to, že se taťka opil a dělal doma bugr. Mamka mně říkala, že když mě čekala, tak že ji taťka shodil ze schodů. Teda nevím, jestli mě nebo bráču, ale asi mě.

Máte tedy bratra a ještě jiného sourozence?

Ne, jenom bráču. Ale ten je tak naočkovanej, že k mamce vůbec nejde. Ani si nevolaj. Mamka mu třeba poslala k narozeninám nebo k vánocům peníze a on ji ani nepoděkoval. Vždycky ať si to prý strčí ... a tak.

Jak to, že bratr je „naočkovaný“ a Vy ne?

No, taťka mě taky očkoval, třeba mamka mně volala, jestli s ní nepůjdu na koupaliště a já jsem jí řekla, že jo a taťka jako že jestli fakt s takovou ..., půjdu, tak budu stejná jak ona, no a šla jsem, měla jsem svou hlavu, nenechala jsem se naočkovat jako brácha.

Váš bratr je mladší než Vy?

Jo, o čtyři roky, šestnáct mu bude.

Zazlívala jste rodičům jejich rozvod?

No v těch letech moc, protože jsem nevěděla, jestli mám být s taťkou nebo s mamkou, protože taťka si nás hodně kupoval. Tak jsem chtěla jít k tomu taťkovi, ale zas mě bylo líto mamky. Takže jsem z toho byla taková špatná docela. Že jsem prostě nevěděla ke komu.

Komu jste byla svěřena do výchovy? Mamince nebo tatínkovi?

No já jsem chtěla k taťkovi, protože jsem bydlela u něho, ale pak jsem šla bydlet k mamce. No ale to bylo furt takový, jakože jsem chvíli byla u taťky, chvíli u mamky a furt jsem se takhle vracela zpátky. No a pak to bylo u taťky tak špatný, že jsem se definitivně odstěhovala k mamce.

Tatínek měl nějaké problémy, třeba s alkoholem?

No s alkoholem, ale hlavně s bývalou přítelkyní taťky, protože třeba když přišli z hospody, tak se pomlátili, no a pak jsem se do jedné rvačky dostala i já, tak jsem odešla.

Kolik Vám bylo, když jste odešla?

No, to jsem končila prvák, tak patnáct, šestnáct.

Na Vašem odchodu se dohodli rodiče, nebo o tom rozhodl soud?

No já jsem odešla od taťky k babičce a teprve tam si pro mě přijela mamka, takže si myslím, že to přes soud nebylo.

Po základní škole jste šla na střední školu nebo na učiliště?

No na učňák, na kadeřnici, to jsem ještě bydlela u tat'ky, ale jak jsem se přestěhovala k mamce, tak mě ta kadeřnice nebavila, tak jsem šla na obor kuchař – číšník, vlastně na tu samou školu.

Takže jste dokončila vzdělání s výučním listem na obor kuchař – číšník?

Ne, to ne, výuční list nemám. Vyhodili mě za docházku.

Řešily se Vaše absence ve škole u kurátora na sociálním odboru?

No já jsem byla hodně nemocná a pak mě napsali, ať tam přijdu – teda do školy, no tak jsem tam přišla s omluvenkou, no a oni mě řekli, ať napíšu papír, že dobrovolně odcházím, tak jsem to podepsala, protože prý kdybych se chtěla hlásit na jinou školu, tak aby mě vzali. No to už jsem nešla na jinou školu. Já jsem s žádným kurátorem nemluvila a ani s nikým ze sociálky, teda aspoň si to nepamatuju.

Jaký máte v současnosti vztah s maminkou a tatínkem?

Jo, dobrej, voláme si, tat'ka za mnou kolikrát přijede, nebo já jedu za ním na víkend, no a u mamky taky občas přespím.

Uvažovala jste o tom, že byste si školu dodělala?

No to ani ne a hlavně, já na to nemám finance. A taky by mě to nebavilo, protože na tu kadeřnici jít nechci a kuchařka ani číšnice být nechci. To vím, protože to jsem dělala brigádně a mě to s těma lidma nebaví. Já bych chtěla být zdravotní sestřičkou, ale to bych se nikdy nenaučila, teda jako v tý škole. Na to nemám hlavu a navíc stejně u učení nevydržím, protože to, čemu nerozumím, se nenaučím.

Chtěla byste bydlet s některým ze svých rodičů?

No to ne, já se chci úplně osamostatnit. Musím si prostě najít nějakou práci, abych šla do svého bytu.

Oženil se tatínek podruhé?

Ne, on občas někoho má, ale jen na chvílku, s ním žádná nevydrží.

A Vaše maminka, vdala se?

Ne, ale už osm roků má přítele, jenomže my se tak nějak ani nemusíme vidět s tím jejím přítelem, on je totiž dost přísněj a chce, abych si dodělala školu, abych si našla

práci, prej mě s tím pomůže, ale já po něm nic nechci, já se o sebe umím postarat sama.

Máte v současné době nějaký problém, s jehož řešením byste chtěla pomoci?

Ne, já jsem v pohodě, všechno je dobrý.

Analýza rozhovoru: Kristýna působila vyrovnaným dojmem. Nepřipouští žádný problém. Bylo by spekulací uvádět, že jí nevádí způsob života, který vede. Při rozhovoru jsem si všimla zarážející skutečnosti: nemá domov. Jde buď za mamkou, nebo za tatínkou, ale ne domů. To útočiště bezpečí, ochrany a pochopení jí nebylo rodiči dopřáno.

Rozhovor s psychologkou

Psycholožka s dlouholetou praxí, která se specializuje zejména na etopedii

Jsem přesvědčena o tom, že by dítěti měly být rodiči podány informace o tom, že se rodiče rozvádí, samozřejmě způsob sdělení musí být přizpůsoben adekvátně věku dítěte. Je to tak správně?

Jistěže, to je první, co mě při prvním kontaktu s rodiči zajímá, čili jestli dítě ví o tom, co se doma děje. Rodiče, ale podmínka je oba, by si měli sednout s dítětem k jednomu stolu a vysvětlit mu, že se sice jako partneři rozcházejí, ale rodiči zůstávají nadále, byť třeba každý bude bydlet jinde. Pakliže tu situaci rodiče nepojmenují, dítě ztrácí pocit bezpečí a jistoty, protože přestává rozumět tomu, co se doma děje a snaží dát rodiče zase dohromady. A když už si děti nevědí rady, tak začnou zlobit, tedy alespoň tak v 70 % případů to mám takto vyzorováno. Rodiče se začnou kvůli tomu hádat a dítě si v tom okamžiku řekne: „Konečně se nehádají kvůli sobě, ale kvůli mně.“ Je tedy velmi důležité, aby rodiče dítě o celé situaci pravdivě informovali, pochopitelně adekvátně k věku dítěte a pakliže si s tím neví rady, jsou tu odborníci, kteří jim mohou pomoci. Víte, stojím si za tím, že i zlobení dětí může být zapříčiněno nekomunikací rodičů nebo jejich špatnou komunikací s dítětem. 90 % dětí, se kterými jsem přišla do styku ve výchovném ústavu, začalo zlobit v období první manželské krize. Není pro tuto chvíli důležité, jestli se rodiče nakonec rozvedli nebo ne, ale zcela nereagovali na volání dítěte o pozornost. A ono to jejich zlobení je vlastně tím voláním. Mnozí z těch rodičů svým dětem říkali, že když budou zlobit, tak půjdou do výchovňáku. No, a když nešly hned a nešly ani po desáté, tak potom už jiné východisko nebylo, protože

například ve dvanácti letech věku dítěte už to bylo tak neúnosné, že se tam děti skutečně dostaly. A mě potom ty děti říkaly: „Víte paní, my jsme tu ale neprávem.“ Když mně pak vyprávěly o tom, co jejich umístění ve výchovném ústavu předcházelo, tak jsem jim ve finále musela dát za pravdu. Nelze přece střílet po komárovi kanónem. Rodiče nezvládnou výchovu a trestané je dítě, nikoliv rodič a to je špatně, velmi špatně.

Myslíte si, že by tomu například střídavá péče mohla zabránit?

Pro dítě je střídavá péče tím nejlepším, co může po rozvodu nastat, ale gró celé této problematiky spočívá ve vzájemné komunikaci rodičů. Dítě ve svém postupném vývoji potřebuje naprostou volnost v potřebě naplnění vztahu k rodičům. Prochází různým působením přitažlivých sil k matce i otci a střídavá péče toto naplnění splňuje, protože je má vlastně oba. Ale skutečně je tam podmínka, aby rodiče spolu mluvili a aby zvládli svůj rozchod partnerský. Rozvod rodičovský neexistuje. Pro dítě je nejtěžší období, kdy se rodiče rozvádí, v prvních šesti letech, tam si nemyslím, že to může projít bez následků. O tom velice dobře píše dvojice autorů: Chvála, Trapková.¹⁹³ Zmiňují mnohá psychosomatická onemocnění dětí, která jsou způsobena nezvládnutím rodičovské role a správné výchovy.

Setkala jste se ve své praxi s takovým případem?

Ano a ne jednou, ale zaráží mě liknavost některých sociálních pracovníků. V jednom konkrétním případě ve své zprávě pro soud, kde žádal změnu výchovy, dokonce napsal špatně věk dítěte i třídu, do které chodí – uvedl nižší ročník. Několik let to dítě neviděl, neznal jeho zdravotní stav. To dítě bylo psychosomatikem, zápal plic mívalo několikrát během podzimu. A kdybyste viděla ty jeho oči! Tak potom kdo je to opatrovník dítěte? Je to advokát, nebo sociální pracovník, který v tomhle případě se štvál do vztahu mezi rodiči, kde nemá co dělat, protože pokud nechce dělat mediaci, tak do vztahu mezi rodiči nemá co zasahovat. Od toho je soud. Ten sociální pracovník musí jít v zájmu dítěte a musí vědět, jaké má dítě potřeby a v jeho zájmu se vyjadřovat. Jenže on řekl, že matka je matka, dítě nesmí přijít o matku, protože je to zfeminizované a že tam byly zkříženy role, že tam byla jiná role matky a jiná otce, tak to ten člověk

---

¹⁹³ Velmi zajímavé publikace, referáty a názory zmíněných autorů lze dohledat na internetových stránkách: <http://www.lirtaps.cz/publikace.htm>

ani netušil. Je fakt, že tohle by mělo být součástí vzdělání těch sociálních pracovníků, kteří jsou opatrovníci dětí a oni fakt fůru věcí vůbec netuší. Vždycky je to o lidech a o odbornosti, ale pak je to i o systémech. Četla jsem spoustu posudků od klinických psychologů, ti ovšem pracují s nemocnými lidmi, ale my potřebujeme sociální psychologii, protože to potřebujeme vidět ve vztazích, jaká je tam dynamika a co se tam děje, a ne v nemocech. Na druhou stranu to pochopitelně neznamená, že by klinický psycholog nemohl mít daleko širší obzor, než jen ten medicínský, je to prostě o lidech. Každý to vidíme svým úhlem pohledu odbornosti. Právník, sociální pracovník, psycholog, ti všichni se k dané situaci mohou vyjádřit a soudce to pak musí shrnout a na základě toho rozhodnout. Ale OSPOD nemůže jenom hájit zájmy dítěte, podle mě je musí zaručit, tam totiž musí být nějaká povinnost, protože on je garantem a musí vědět, co garantuje a jak to garantuje.

Jaký je Váš názor na tzv. syndrom odcizeného rodiče?

Problém vidím v tom, že tyto děti jsou brány od rodičů jako rukojmí, případně od soudu to může vyznít jako vyhrožování: vy se nedomluvíte, tak my vám to dítě vezmeme. Následně se setkávám se stanoviskem, že „ono“ se to v dítěti zlomí. A když ne, tak je dáno do psychiatrické léčebny. No tak s tímto řešením se naprosto nemohu ztotožnit, pro mě je to prostě nepřijatelné. Měli bychom dělat všechno pro to, abychom pojmenovali to, co se v souvislosti se syndromem zavrženého rodiče děje. Víte, já jsem se ve své praxi naučila pojmenovávat všechny věci v základu. Když je něco složeno z několika problémů, tak jsem se setkala s názorem, že to nejde vyřešit. Všechno jde vyřešit, ale musí se to umět pojmenovat. To znamená: co to je syndrom zavrženého rodiče? Pokud bychom to měli pojmenovat, pak by to vypadalo asi takhle: takhle a takhle to vypadá, takovýmto chováním se to spouští a takové a takové to má důsledky. Tohle by měli rodiče minimálně alespoň slyšet a zejména by tam měl být někdo, kdo opravdu stojí za dítětem a brání jeho práva. Pakliže orgán sociálně-právní ochrany dětí je přetížen a tu práci nezvládá v té kvalitě, jak by měla být, tak je to špatně, velmi špatně pro ty děti.

Jaký je Váš názor na mediaci, myslíte si, že nařízená mediace je neúčinná?

Většina rodičů, pokud není mediace nařízena, tak se na ní nedomluví. Advokáti jsou ti, kteří je mohou štvát proti sobě a ti rodiče mají jen ten svůj cíl, kterým je dítě a nechtějí, aby jim ho ten druhý rodič vzal. Pokud jim není nařízeno, že někdo s nimi bude

jejich situaci procházet, tak oni tam nepůjdou. Víte, já zas tak negativně nařízenou mediaci nevidím, díky tomu, co jsem zažila tady. Já jsem rodiče zvala, vždycky jsem je zvala, ale oni nepřišli, protože si řekli, že mě vyhledal prvně ten druhý z partnerů a už to bylo tak rozjeté, že vlastně proti sobě bojovali ti právníci. V tomto případě šlo o to, že dítě mělo být svěřeno tátovi, který vykonával mateřskou roli. Pozvala jsem si rodiče i s dítětem, protože samozřejmě to dítě musí někdo vidět a v tomto konkrétním případě ho sociální pracovník neviděl. Já jsem s nimi pracovala a po půl roce jsem je chtěla znovu vidět, abych si ověřila, jak to u nich funguje. Tam, kde je nějaký problém, je potřeba to tzv. odchytit a pracovat s tím, aby se socializace toho dítěte ubírala tou správnou cestou. A ta mediace by měla výrazně posílit u rodičů právě tu jejich rodičovskou roli a to u obou.

Myslíte si, že je u nás dostatečně garantován nejlepší zájem dítěte v souvislosti s rozvodovým řízením?

Soud rozhoduje na základě toho, co jim tam donese kolizní opatrovník, případně psycholog, či jiný znalec. A tento systém považuji za značně důležitý, protože soudce musí mít pocit, že rozhodl správně pro dítě. Ale je nutno si uvědomit, že největší kompetence mají rodiče. Ti za výchovu svých dětí zodpovídají. Musí přistupovat ke svým dětem velmi citlivě a nepronášet věty „ono se to v tom dítěti zlomí, ono si zvykne“. To jsou někdy takové hrůzy, které ty děti prožívají, ty nejistoty, rozdílné informace rodičů. Přestavte si například, že byste měla jít spát do prostředí, kde nechcete spát, ale musíte tam jít. Bojíte se tam zavřít oči a nemáte tam nikoho, kdo vás chytne za ruku, protože tam to není a to musí být neskutečné pro ty děti. Ale když se to řeší postupně a když si ty lidi naslouchají, tak to jde, s tím mám zkušenost. A za velmi důležitou považuji roli kolizního opatrovníka, který tam vlastně vystupuje v pozici toho dítěte a jak se rodiče dohodnou na tom, aby dítěti všechny jeho potřeby zajistili, to až tak důležité není, důležité je to, aby si uvědomili svoji prvotní úlohu zabezpečení toho, co bude v nejlepším zájmu dítěte.

Rozhovor se sociálními pracovníci

Každá ze sociálních pracovníků je z jiného sociálního odboru. Sociální pracovníce **A** má šestnáct let praxe a sociální pracovníce **B** tři roky praxe.

Pokud jste v pozici kolizního opatrovníka, je něco, co by Vás limitovalo? Například dohoda rodičů o svěřeni dítěte do péče, pakliže by se Vám zdála být v rozporu se zájmy dítěte?

- A. Nemyslím si, že by nás cokoliv limitovalo a co se týká dohod rodičů, od toho tam jsme, aby nebyla v rozporu se zájmy dítěte. Je na nás, abychom se ze své pozice u soudu vyjádřili, že ta dohoda není v zájmu dítěte. Například, je-li navrženo výživné v nižší výši, přestože může být podle výdělku ve vyšší výši, tak rozhodně upřednostním zájem dítěte. Ovšem tohle zohledňuje i soud. Vždy jsou tam nejmíň dva, kdo dohlíží na dodržování zájmu dítěte.
- B. Určitě, alespoň co se týká mé praxe, tak mě limituje právě ta dohoda, protože my bychom do té dohody vůbec neměli vstupovat, protože jsme naší vedoucí byli vedeni k tomu, že ta dohoda je vlastně cílem naší práce. A to, jestli je dohoda v zájmu dítěte nebo ne, to už je věc druhá, což vlastně odporuje jak úmluvě o právech dítěte, tak i zákonu o sociálně-právní ochraně dítěte.

V případě, že se Vám jeden z rodičů jeví jako manipulátor, jaký je postup při rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče?

- A. Vyžádáme si posudek psychologa, ovšem v mnoha případech má dítě ve výchově matka manipulátorka a nenaděláme s tím vůbec nic. To máme několik takových matek, ale otec do výchovy to dítě nechce a to je druhá věc. I když se ukázalo, že matka je manipulátorka, tak nejsou možnosti, jak to dítě z toho prostředí vytrhnout, protože tady není žádné zařízení, abychom my dítě vytrhli z rodiny a někam ho dali. Děti se sice mohou umístit do psychiatrické léčebny, ale moje nedávná kauza takto neskončila, byť oba rodiče s umístěním dítěte do léčebny souhlasili. Soudkyně s tím ovšem nesouhlasila a to dítě tam neumístila. Odročila řízení a čeká se teď já nevím na co.
- B. Zase to závisí na dohodě rodičů, když se rodiče dohodnou a já mám pocit, že jeden z nich je manipulátor, tak bych prostě do té dohody neměla vstoupit. Když se mi zdálo, že jeden z nich je manipulátor, tak jsem většinou navrhovala střídavou péči nebo soudně znalecké posudky, ale v konečném důsledku záleží na tom, jak se dohodnou rodiče.

Ústavní soud svým Nálezem ovšem zrušil umístění dětí do psychiatrické léčebny v případě zmanipulovaného dítěte, rozumím tomu tedy tak, že náhradní řešení zatím neexistuje?

- A. No právě v tom je problém, my jsme vedeni k něčemu, ale nemáme prostředky, kterými by se to dalo uskutečňovat. Tady hlavně chybí řešení toho, aby ty rodiče hlavně dostali rozum. Ne děti, ale rodiče. Ale s tím nikdo nic nenadělá teď momentálně. Ty rodiče se hlavně nechtějí domluvit.
- B. No ta existence psychiatrické léčebny tu vlastně je, ale tato forma se už nepoužívá, pak jsou nějaká lůžka ve SPONDEI v Brně,¹⁹⁴ ta jsou většinou obsazená, takže ta možnost není, anebo to lze řešit Klokánkem. Cílem toho je, toho manipulujícího rodiče poštvat proti OSPODu, aby přestal štvát ty děti proti tomu druhému rodiči, takže udělat jim vlastně společného nepřítele, aby se ty rodiče spojili. Ovšem OSPOD jejich následný hněv musí ustát.

Zákonem jsou stanoveny možnosti postihu rodičů v případě, že styk druhého rodiče, kterému nebylo dítě svěřeno do výchovy, neprobíhá v souladu s rozhodnutím a tudíž může být proti zájmu dítěte. Připadají Vám tyto možnosti dostatečné?

- A. My můžeme toho rodiče napomenout, ale to je jen kus papíru ve spise. To je v podstatě jen papír, který kryje nás v případě, že někdo do spisu nahlídne. Tak najde papír, že OSPOD pracoval, ale k ničemu to nepomůže. Dál máme pokuty, ale tato sankce je využívána minimálně, protože vlastně tyto peníze se vezmou dítěti, takže to lze považovat za kontraproduktivní. Pak máme mediaci, ale pořád je to o tom, jestli ty rodiče se chtějí nebo nechtějí domluvit. Oni tam sice půjdou, ale stejně si každý bude „mlet“ to své, takže je to na šikovnosti mediátora nebo prozření rodičů. Spousta věcí má řešení a ta řešení máme hle-

---

¹⁹⁴ Ukázka z internetových stránek SPONDEA, o. p. s. ze sekce určené dětem: „**Krizové centrum** je zařízení pro děti a mládež, kam můžeš přijít nebo zatelefonovat, když tě něco trápí, jsi smutný/smutná a nevíš si rady s některými věcmi, které se v tobě nebo ve tvém okolí odehrávají. V krizovém centru se ti budou věnovat psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagog a další odborníci.“ Více informací je dostupných na internetových stránkách: <http://www.spondea.cz/>

dat právě my, ale my už také nevíme, kde ho máme hledat. Já jsem přesvědčena o tom, že to řešení mají hledat hlavně ti rodiče. Prostě soud, my, všichni okolo se snaží, ale ty rodiče ne. Samozřejmě že ne všichni rodiče jsou takoví, ale jsou i tyto extrémny. Takže není to každý druhý, ale asi tak každý pátý a i toto je hrozně moc.

- B. Tyto možnosti v našem regionu (tedy alespoň za mé praxe) nebyly využívány. Já vím o případu, kdy otec neviděl své děti dva a půl roku, soud to začal řešit zhruba po roce a to martýrium, než se to dokázalo, než se všichni vyslechli, trvalo téměř dva roky. Matka dostala pokutu 20.000,- Kč a odvolala se a jsme zase na začátku. Co mám informace od OSPODu z Prahy, tak tam to funguje jinak: neproběhnou tři styky a dítě se dá do péče druhého rodiče.

Jaký je postup před tím, než podáte doporučení soudu před rozhodnutím o svěření dítěte do péče?

- A. Většinou se seznámím s jedním z rodičů tím, že přijde podat návrh, následně si pozvu druhého rodiče a pak jdu na šetření do rodiny, kde se seznámím s dítětem. Takže se s nimi vidím tak třikrát, čtyřikrát, ale z toho stejně tu rodinu nemůžu znát. Mohla bych ji znát, kdybych těch případů měla tak deset. Ale my těch případů máme mnohonásobně víc. A neustále zpracován to, co hoří, takže skutečně kvalitně nemůžu znát tu konkrétní rodinu, respektive co by bylo nejlepší pro to dítě. Pokud jsou rodiče dohodnuti, tak já věřím, že se dohodli v zájmu dítěte, ale spousta rodičů se rychle dohodne, protože potřebuje dohodu kvůli dalšímu řízení, třeba kvůli majetku a jakmile jsou dohodnuti na rozdělení majetku, tak teprve začne boj, ale tohle nelze ani odhalit.
- B. Kontaktují se rodiče, obeznámíme je s funkcí kolizního opatrovníka, pakliže jsou rodiče dohodnuti, tak s dítětem se nemluví. Pakliže nejsou dohodnuti, tak se s dítětem jedná s přihlédnutím k jeho věku. Problém je, když je dítě malé, nebo když nám učitelé nechtějí dítě vydat a chtějí být u těch rozhovorů, což by neměli, nebo dítě brečelo a rodiče si na nás stěžovali.

Co byste mohla obecně o své práci říct?

- A. Podívejte, například tohle je spis, ve kterém figuruje dítě, které má necelé tři roky a oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání. My kolem toho děláme všechno možné, ale nakonec přijde ministerstvo, které se vyjádří v tom smyslu, že

jsme tam neudělali všechno. Jenomže my nemáme jen tento jeden případ, tak jak jsme zavaleni prací teď, tak jsme nebyli nikdy. Do toho ještě novela zákona, která nám ukládá například individuální plánování, ale žádné instrukce a příklady, jak to máme dělat, nejsou. Je konec února a zítra kvůli tomu jedeme na školení, ale ta novela platí už od 1. ledna. Ale posilovat se nebude, za všechno jsme zodpovědní, všechno máme předvídat, všechno máme hned odhalit. Ty věci jdou dělat jinak, ale v tom momentě rozhodování to jednak takhle vidíme a jednak pod tíhou dalších věcí se může i něco přehlédnout. Mě tu chybí ta spolupráce, to provázání, jak to bylo dřív, že policie navazovala na nás, my zas na soudy a to vymizelo. Každý subjekt má asi svoje vnitřní směrnice a nařízení a každý si hlídá ta svoje záda.

- B. Je to nevděčné, člověk se dostane do střetu zájmů, ty útoky pak už nejsou jenom pracovní, ale i osobní, zastání žádné, když dojde na „lámání chleba“, tak je v tom člověk sám.

Jaká je Vaše pozice ve vztahu klient a Vy, nechybí Vám určitý mantinel, za který by klient nemohl vstoupit?

- A. Z jejich pohledu jsme tady za jejich daně a jsme tu od toho, abychom to všechno vyřešili, tedy alespoň ve většině případů. Taková je realita, oni prostě čekají, že my to vyřešíme. Donesou nám sem všechny ty svoje, kulantně řečeno, problémy a v podstatě řeknou: „Tak tady to máte, nějak to vyřešte a pak mně řekněte, jak to dopadlo.“ Málokdo je ochotný nést zodpovědnost za svoje chování a jednání. Za ty rozpady těch svých manželství. To je jak na běžícím pásu, vždyť za první dva měsíce už mám 26 nových spisů. A to neřešíme jen toto, ale řešíme neplatiče, projekty sociálního bydlení (například nyní) a spoustu dalších věcí. A hlavně, nikde není ošetřeno to, že ta zodpovědnost není na nás, ale na těch lidech. My je můžeme motivovat, poradit jim odborníky, kteří jim mohou pomoci, ale nemůžeme to za ně dělat. Ti rodiče jsou z velké většiny přesvědčeni o tom, že my jsme těmi opatrovníky jejich dětí už napořád, že to není jen pro to řízení a po nás chtějí, abychom vyřídili druhému rodiči, co má například sbalit dítěti do baťůžku. Podívejte, já bych to shrnula asi takhle: já vím, co je nejlepší pro moje děti a dělám pro to všechno, ale rozhodně nevím a ani nemůžu vědět, co je nejlepší pro ty jejich děti, to musí vědět ti rodiče. Ovšem z velké části je to nezajímá a vůbec to neřeší, oni vidí jen to jedno, a to tím je

mít ten rozvod co nejdříve za sebou, protože si myslí, že tím se všechno vyřeší. Jenomže tím to všechno začíná. I kdybyste jim to vysvětlovala sebelíp, oni to neslyší, protože to ani nechtějí slyšet.

- B. Asi to vidím pokřiveně, protože tady ten OSPOD nefunguje. Podle vedení se musí snést všechno a naopak, když je klient agresivní, tak je to chyba toho pracovníka, že to nezvládl. Já jsem pak všechno řešila na rovinu a nebyla jsem diplomat, jak se od této pozice očekává. Tady vlastně by člověk měl být právník, psycholog, měl by být mediátor, to se prostě nedá. Požadavky v praxi jsou zcela jiné, než když se dělá výběrové řízení. Opravdu by měl odhadovat ty lidi, ale to není ani v reálných možnostech toho člověka.

Rozhovor se soudkyní

Jaký je postup soudu při schvalování dohod rodičů o svěřeni dítěte do péče pro dobu po rozvodu manželství?

Soud samozřejmě postupuje podle platné legislativy, což znamená, že schvaluje i dohody rodičů, ale to neznamená, že jejich dohody nezkoumáme a schválíme je tak, jak je navrhnou rodiče. Vždy jsou zkoumány nejen jejich předpoklady pro výchovu, ale i pro výživu, což znamená, že pokud přijdou rodiče s dohodou, kde je navrženo, že komu dítě půjde a kolik bude rodič platit a evidentně je výživné na základě zjištěných výdělků podhodnocené, tak to prostě neschválíme. Ty peníze jsou pro dítě. Což v praxi znamená, že i když je tam dohoda, tak vždy musí být i zpráva kolizního opatrovníka, ze které my vždy vycházíme. Pokud tedy dojdou k závěru, že dohoda není v souladu se zájmy dítěte, tak i v těchto případech provádíme další dokazování.

Od roku 1998 předchází rozvodu manželství opatrovnické řízení o svěřeni dítěte do péče pro dobu po rozvodu manželství. Je, dle Vašeho názoru a zkušeností, toto řešení lepší než předchozí úprava?

Podle mě jednoznačně, protože před tím byl dán důraz více na ten rozvod a majetek a teď je dán akcent na dítě. Ovšem to neznamená, že se nevyskytují následné soudy o změnu výchovy, případně o změnu výše výživného. Mnozí ti rodiče už potřebují mít ten rozvod co nejdříve za sebou, takže se rychle dohodnou a ty důsledky jim dochází až později. V jejich vnímání, alespoň tak, jak jsem se s tím setkala já, je opatrovnické

řízení jen jakési nutné zlo, které musí předcházet tomu hlavnímu a to je ten jejich rozvod.

V jaké míře aplikujete participační právo dítěte?

Já si v mnoha případech ty děti zvu sem přímo do jednačky. Ale vyslýchám je bez přítomnosti rodičů a bez taláru. Pokud totiž nejsou přítomni rodiče, tak získám víc informací, protože před rodiči ty děti většinou neřeknou to, co si skutečně myslí, aby nezranily některého, nebo oba rodiče. Každého z těch rodičů se může něco dotknout. Samozřejmě ten přístup volím adekvátně jejich věku.

Stalo se Vám, že byste akceptovala přání dítěte, u kterého z rodičů chce po rozvodu rodičů žít, byť byste byla přesvědčena, že jeho přání nekoresponduje zcela s jeho nejlepším zájmem?

Stalo, rozhodně se ale nedá říct, že bych na to byla hrdá, jenže v těch konkrétních situacích nikdo nemůže dopředu znát, jak to vlastně s těmi zájmy dítěte skutečně je, co bude ve finále pro něj fakticky nejlepší. Ty děti si to přály tak vehementně, že kdybych je svěřila tomu druhému rodiči, tak by byly schopné dělat mu vysloveně „peklo“ a tím vlastně i sobě. Obecně pubertální věk má svá specifika a svěřte dítě tomu rodiči, kterého naprosto neakceptuje. A naopak, ještě je tu problém, kdy nelze rozhodnout podle přání dítěte – dítě chce k otci, matka by se s tím i smířila, protože si je vědoma silných vazeb dítěte na otce, ale otec ho nechce. Spokojí se se stykem, ale do výchovy ho prostě nechce. A takových případů je značné množství.

Jsou doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dítěte dostatečně kompetentní a vyčerpávající?

Ve většině případů ano, ale záleží na místě působnosti a na vedení. Po několik let jsme měli velké problémy s jediným OSPODem. Problém byl jednak ve vedení, a jednak v tom, že sociální pracovnice, která měla zkušenosti, odešla do důchodu a střídaly se tam mladé sociální pracovnice, kterým chyběl ten vzor a vedení. Jedna z nich dokonce vůbec nepochopila účel orgánu sociálně-právní ochrany dítěte a rozešťvala rodiče ještě víc. Ale na všech ostatních místech dělají děvčata skutečně maximum, své práci rozumí a jejich doporučení jsou na vysoké úrovni.

Co byste mohla obecně o své práci říct?

Víte, už jsem vlastně v důchodu, ale těžko se mi bude odcházet, protože tato práce mě baví a naplňuje. Jediné, co mi velmi vadí, je ta liknavost rodičů, kteří si neuvědomují, že zde řešíme budoucnost jejich dětí. Počet rozvodů stoupá, vždyť dříve bylo ve třídě tak jedno, maximálně dvě děti z rozvedeného manželství, dnes je tomu naopak. Tohle je alarmující a nemám zdání, jak tomu zabránit a zastavit to. Z dětí rostou sobci, kteří mají klapky na očích a vidí jen sebe. Ten úhel pohledu na celou společnost tím mají velmi, velmi zúžený. Vztah mezi mužem a ženou nepovažují za celoživotní a závazný, je to pro ně jen jakási přestupní stanice na cestě za jejich sobecky pojímaným štěstím. Neuvědomují si svoji zodpovědnost za rodinu jako celek a jsou schopni ji nemilosrdně rozčtvrtit a následně hodit vinu na soud, OSPOD, psychology a advokáty.

4.5 Dotazníkové šetření

Celkem bylo osloveno 55 sociálních pracovníků Kraje Vysočina. Dotazníky byly rozdány na školení sociálních pracovníků, které se konalo v Jihlavě. Obdržela jsem zpět 40 vyplněných dotazníků. Stanovila jsem si tuto hypotézu:

Sociální pracovníci preferují práva rodičů před nejlepším zájmem a blahem dítěte.

K verifikaci, případně falzifikaci hypotézy, jsem zvolila v dotazníku následující otázky:

Dobrý den,

jsem studentkou druhého ročníku magisterského studia Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií – Institutu mezioborových studií v Brně, obor sociální pedagogika a píši diplomovou práci na téma „Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení“, a z tohoto důvodu **Vás prosím o vyplnění následujícího dotazníku.**

Dotazník je anonymní. Odpovědi slouží výhradně pro potřeby této práce a budou brány za důvěrné. U jednotlivé otázky neexistuje správná ani špatná odpověď, ale

vždy jde o vyjádření Vašich názorů na danou problematiku. **Velice Vám děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.**

Pohlaví:

- žena
- muž

Splňuji kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka kladné zákonem č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

- Ano
- Ne
- Doplnujícím studiem je od 1. 1. 2014 budu splňovat

V případě, že zastáváte pozici kolizního opatrovníka v opatrovnickém řízení o svěření dítěte do péče, jsou rozvádějící se rodiče o Vaší funkci v tomto řízení informováni?

- tuto otázku rodiče neřeší
- zeptají se, z jakého důvodu jsme účastníky opatrovnického řízení
- naše posláni vysvětlíme rodičům bez jejich výzvy

Pokud jste v pozici kolizního opatrovníka v opatrovnickém řízení, jsou na Váš postup podávány některým z rodičů stížnosti?

- často
- ojediněle
- nikdy

Stížnosti se týkají zejména:

- rodič má pocit, že nejsou dostatečně chráněna jeho práva
- rodič má pocit, že nejsou dostatečně chráněny zájmy jejich dětí
- rodič má pochybnosti o naší nestrannosti

Jsou, dle Vaší zkušenosti, v opatrovnickém řízení hájeny zájmy rodičů více než zájmy dětí?

- Ano
- Asi tak na půl
- Ne

Novelu zákona o sociálně-právní ochraně považujete za:

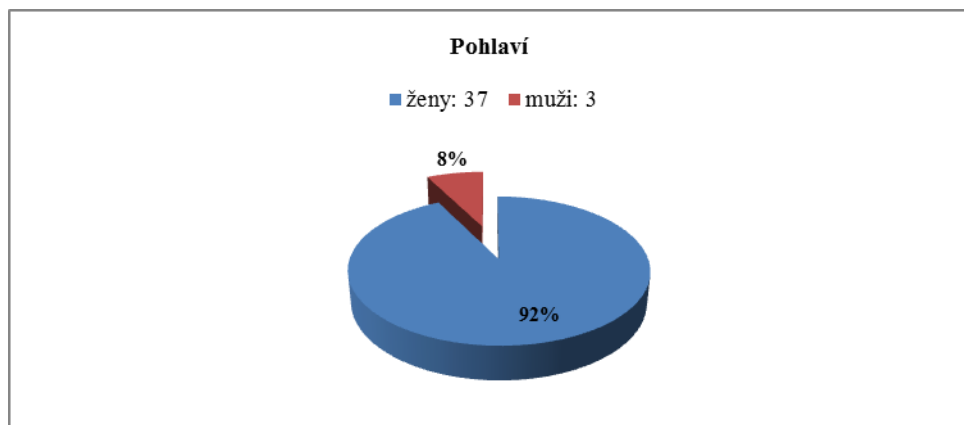
- přínosnou, protože jsou akcentovány zájmy dítěte
- výrazně administrativně zatěžující na úkor terénní práce
- zbytečnou

Myslíte si, že by měl být dohled nad výkonem rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče v rozvodovém řízení minimálně první rok po rozvodu manželství?

- Ano, tento dohled by měl být v kompetenci orgánu sociálně-právní ochrany dětí
- Ne, bylo by to zasahování do osobnostních práv rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy
- Ano, oba rodiče i dítě/děti by měli docházet do psychologické poradny a v případě problému by poradna kontaktovala orgán sociálně-právní ochrany dětí k případnému zahájení řízení

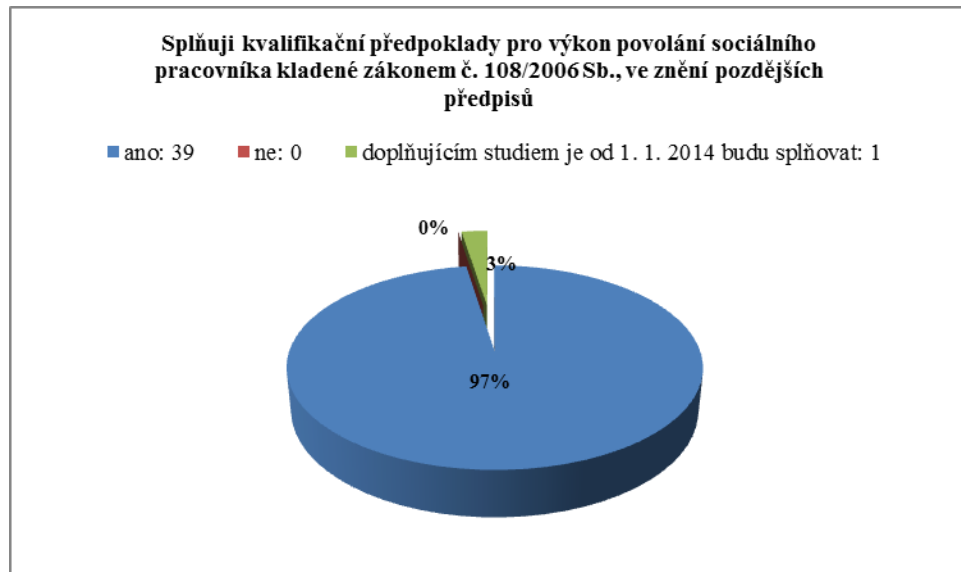
Vyhodnocení dotazníkového šetření:

Na základě struktury a počtu dotazníků jsem se rozhodla pro vyhodnocení jednotlivých odpovědí pomocí grafů.

Graf 1: Poměr gender zastoupení v profesi sociálního pracovníka v Kraji Vysočina:

Zdroj: vlastní výzkum

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že v profesi sociálního pracovníka v Kraji Vysočina z hlediska genderového zastoupení velmi výrazně převládají ženy.

Graf 2: Kvalifikační předpoklady pro výkon sociálního pracovníka

Zdroj: vlastní výzkum

Ustanovení § 110 zákona č. 108/2006 Sb.,¹⁹⁵ o sociálních službách definuje odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka. K uvedenému zákonu uvádí Ladislav Průša stanovisko, že „jedním z nejvýznamnějších prvků zákona o sociálních službách je povinnost sociálního pracovníka obnovovat si, upevňovat a doplňo-

¹⁹⁵ Ustanovení §110 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů: Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je

a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,

b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském nebo magisterském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu,

c) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b),

d) u manželského a rodinného poradce vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia jednooborové psychologie nebo magisterského programu na vysoké škole humanitního zaměření současně s absolvováním postgraduálního výcviku v metodách manželského poradenství a psychoterapie v rozsahu minimálně 400 hodin nebo obdobného dlouhodobého psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví.

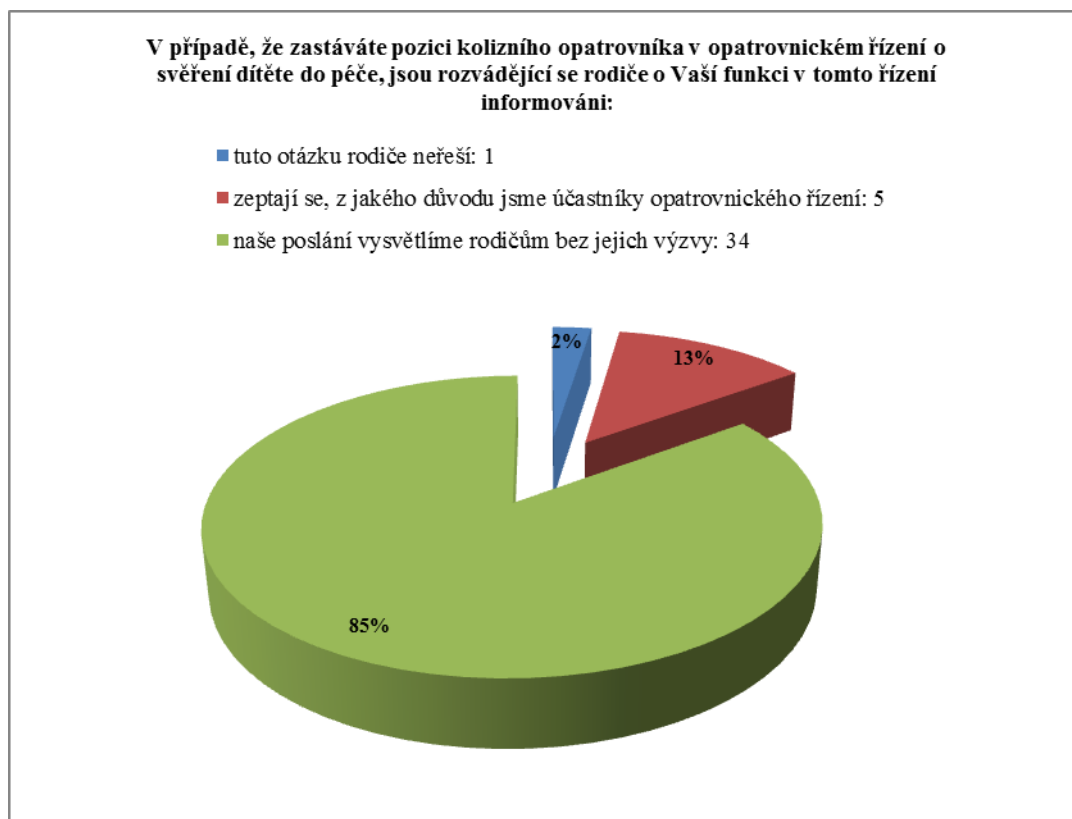
vat svoji kvalifikaci. Tato skutečnost významným způsobem přispěje ke zvýšení prestiže sociální práce i k postavení sociálního pracovníka ve společnosti.¹⁹⁶

Z uvedeného grafu vyplývá, že všichni sociální pracovníci Kraje Vysočina, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, splňují předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka. Domnívám se, že tento údaj má pouze informativní charakter, protože vedle vzdělání považují za stejně důležité osobnostní kvality sociálních pracovníků, a zejména pak jejich přístup ve vnímání této profese směřující více k poslání než k práci.

---

¹⁹⁶ Více informací lze dohledat ve stanovisku Ladislava Průši nazvaném *Charakteristika stěžejních prvků nového zákona. Vzdělávání sociálních pracovníků* dostupném na internetových stránkách ASPI (ASPI ID: LIT28754CZ)

Graf 3: Informovanost rozvádějících se rodičů o postavení kolizních opatrovníků

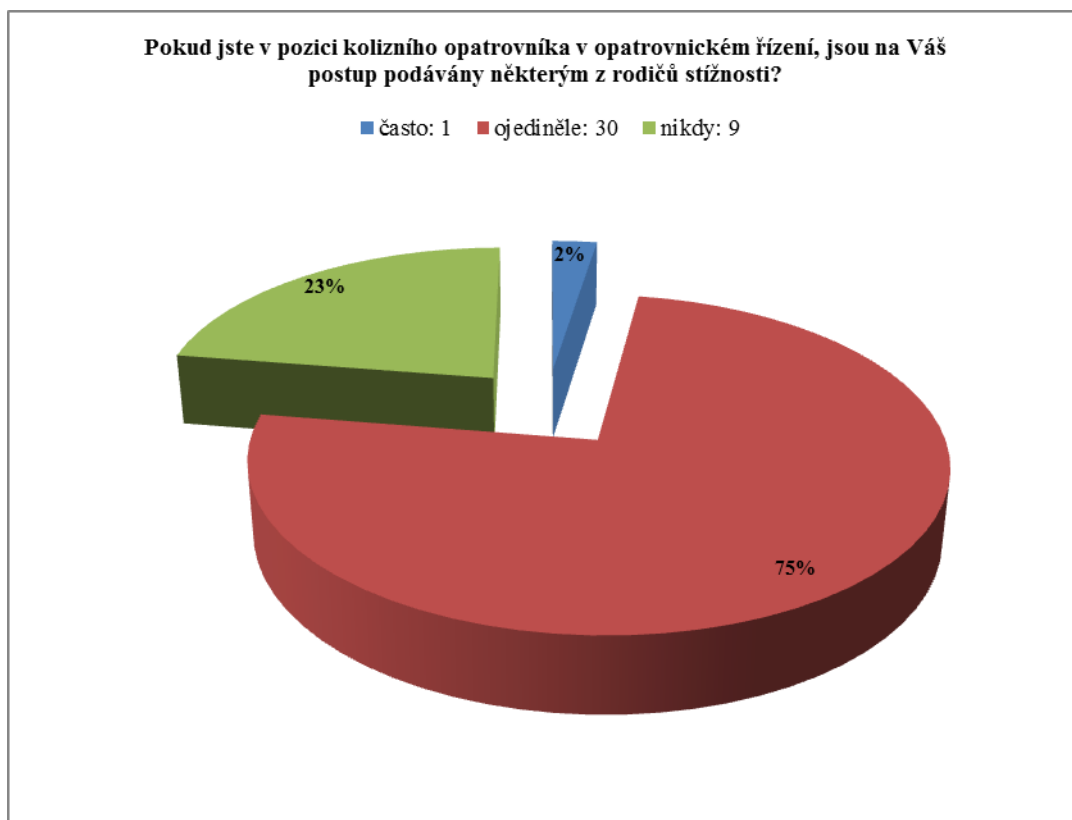
Zdroj: vlastní výzkum

Vycházela jsem z předpokladu, který uvádí Kateřina Cilečková ve svém stanovisku, nazvaném *Rovnost účastníků v řízeních ve věcech péče o nezletilé*, a to že „jednotícím prvkem řízení ve věcech péče o nezletilé, který je zároveň odlišuje od všech ostatních nesporných řízení, je, že v těchto řízeních jde především o zájem nezletilých dětí ve smyslu Úmluvy o právech dítěte (čl. 3). Blaho dítěte, respektive nejlepší zájem dítěte není v zákoně výslovně definován ani jinak vymezen. Musí být posuzován také s ohledem na právo dítěte na rodinný život ve smyslu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 8) a v návaznosti na právo na péči obou rodičů zakotvené v Úmluvě o právech dítěte (č. 7 a 9) a participační práva dítěte garantovaná tamtéž (čl. 12). Ve výsledcích těchto řízení by tedy nemělo jít o vyřešení sporu mezi účastníky řízení, nýbrž o zajištění výsledku řízení, který odpovídá

nejlepšímu zájmu nezletilého. I přes toto specifikum nejsou však řízení dle § 176 o. s. ř. vyňata z působení principu rovnosti účastníků řízení.¹⁹⁷

Všechny tyto informace by sociální pracovníci měli předat a vysvětlit rodičům, kteří zvažují rozvod. Zároveň by si však zpětnou vazbou měli sociální pracovníci ověřit, že rodiče skutečně rozumí funkci kolizního opatrovníka a zejména pochopili preferenci blaha dítěte. Z uvedeného grafu vyplývá celková 98 % informovanost rodičů o postavení kolizního opatrovníka v opatrovnickém řízení.

Graf 4: Stížnosti rodičů na postup kolizních opatrovníků

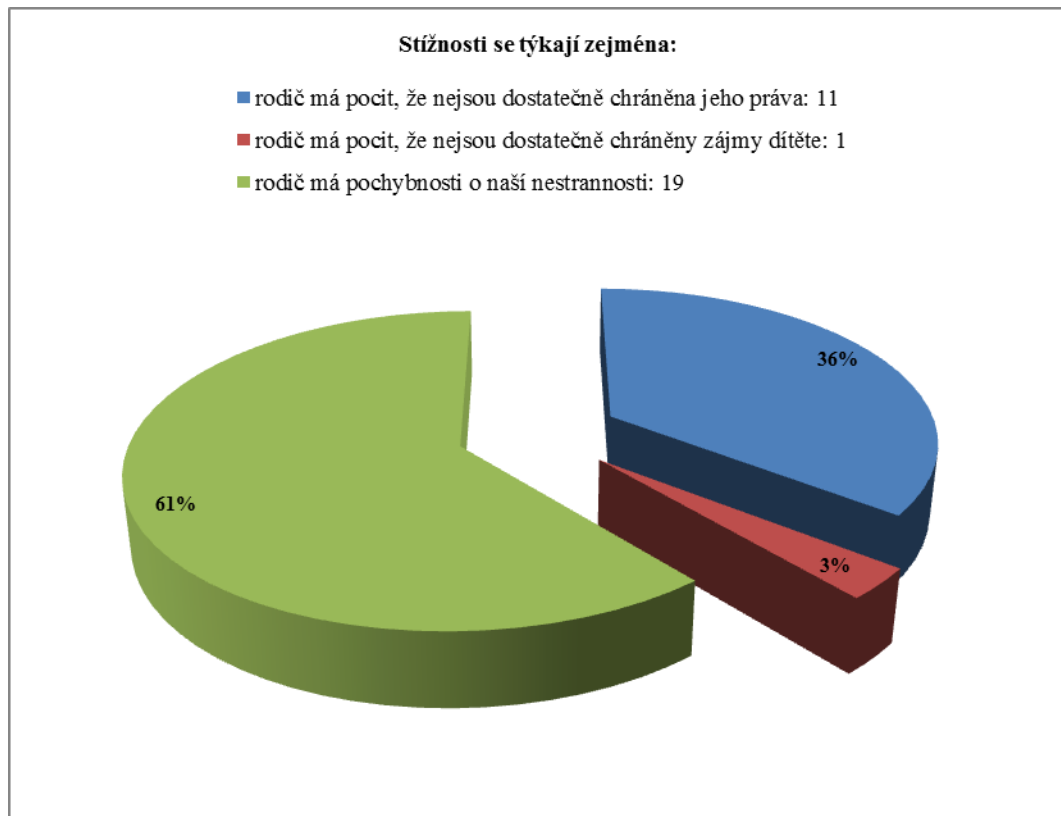
Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi vypovídají o tom, že ve 23 % byly informace o postavení kolizního opatrovníka podány tak, že rodiče dostatečně pochopili jeho funkci. V 75 % se stížnosti vyskytují sice ojedinele, ale přesto. Jeden sociální pracovník uvedl častou frekvenci stížností.

---

¹⁹⁷ CILEČKOVÁ, Kateřina. *Rovnost účastníků v řízeních ve věcech péče o nezletilé*. Stanovisko je dostupné na internetových stránkách ASPI (ASPI ID: LIT42279CZ)

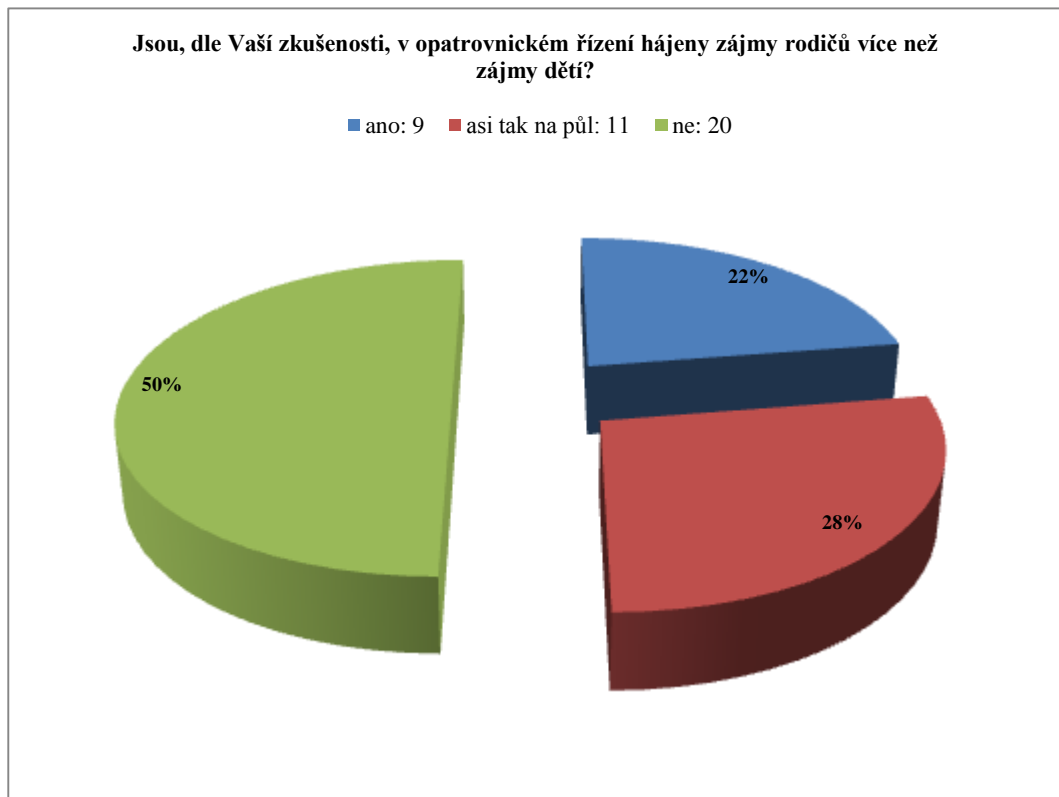
Graf 5: Zaměření podaných stížností

Zdroj: vlastní výzkum

9 ze 40 dotazovaných na tuto otázku neodpovědělo, protože v předchozí otázce uvedli nulový počet podaných stížností. Z uvedených 31 odpovědí vyplývá, že ve 3 % podaných stížností nejsou rodiče přesvědčeni o dostatečné ochraně zájmů jejich dítěte. V 36 % jsou rodiče jednostranně zaměřeni na svá práva a 61 % stížností je podána z důvodu pochyb rodičů o nestrannosti kolizního opatrovníka. Zde se ovšem nabízí dvě varianty interpretace: jednak lze dovést nesprávné pochopení postavení kolizního opatrovníka ze strany rodičů, protože kolizní opatrovník **musí** být jednoznačně pouze na straně dítěte a tudíž doporučuje takovou variantu, která více odpovídá zájmu dítěte, což se druhému rodiči nemusí zdát přijatelné, nebo si rodič myslí, že kolizní opatrovník je ve svém úsudku skutečně nakloněn více druhému z rodičů.

Graf 6: Zájmy rodičů versus zájmy dítěte subjektivním pojetím kolizního opatrovníka

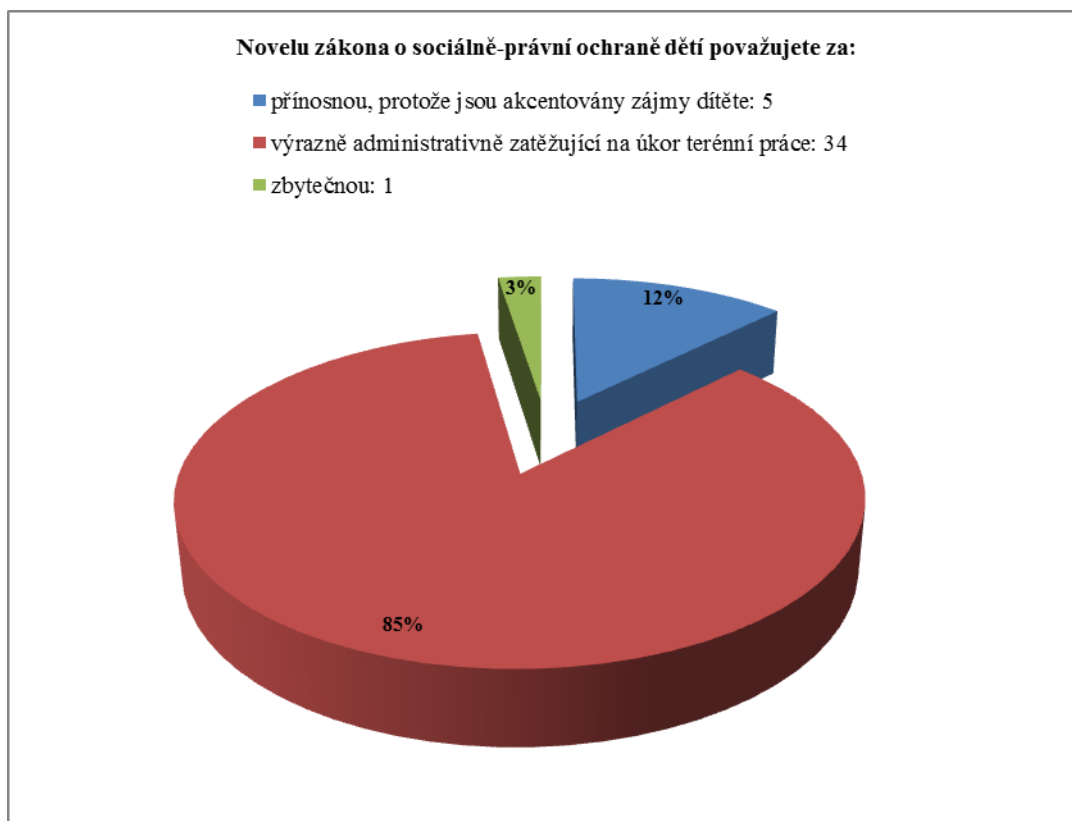
Zdroj: vlastní výzkum

Pouhých 50 % dotázaných sociálních pracovníků Kraje Vysočina odpovědělo na tuto otázku záporně. Přitom v roce 2010 vydal odbor sociálních věcí Kraje Vysočina metodický materiál nazvaný *Význam funkce kolizního opatrovníka v soudním řízení o úpravě výchovy a výživy a o úpravě styku rodiče s dítětem – doporučení pro začínající sociální pracovníky*, v němž je mimo jiné zdůrazněn Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, a to, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, a že smluvní státy se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. „V nejobecnější rovině bývá blaho dítěte vymezeno jako vytváření prostředí přátelského dětem. Zájem dítěte bývá naopak spatřován v realizaci určitého práva v konkrétní záležitosti týkající se dítěte. **Zájem dítěte nikdy nelze podřadit zájmům jiným, jako jsou zájmy rodičů, rodiny, jiných osob, státu apod.**“¹⁹⁸

¹⁹⁸ Celé znění uvedené metodiky, zpracované Mgr. Bc. Ivanou Matouškovou, je dostupné na internetových stránkách: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10795/KO-doporuceni.pdf>

Graf 7: Percepce novely zákona o sociálně-právní ochraně dítěte sociálními pracovníky Kraje Vysočina

Zdroj: vlastní výzkum

Tuto otázku jsem zařadila do dotazníku z toho důvodu, že novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí byla předkládána jako „součást celkové reformy vedoucí ke **zkvalitnění systému péče** o ohrožené děti, k němuž se zavázala vláda České republiky ve svém programovém prohlášení.“¹⁹⁹ Důvodová zpráva rovněž uvádí v souvislosti s činností orgánů sociálně-právní ochrany dětí několik variant řešení, přičemž srovnává výhody a nevýhody varianty 0, která by znamenala ponechání současného stavu:

¹⁹⁹ Plné znění Důvodové zprávy je dostupné na internetových stránkách: <http://www.pestounska-pece.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>

VÝHODY	NEVÝHODY
Není třeba změny právních předpisů.	Věcné problémy v činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí se neodstraní.
	Nedojde k naplnění usnesení vlády, zejména opatření k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva.
	System nebude obsahovat kontrolní mechanismy, a nesníží riziko dopadu individuálního selhání pracovníků.
	Česká republika i nadále nebude plnit některé mezinárodní závazky v oblasti ochrany práv dětí.
FISKÁLNÍ DOPADY VARIANTY: Náklady státního rozpočtu na činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí se nezvýší a budou činit 740 mil. Kč. Bude docházet k nárůstu sekundárních nákladů.	

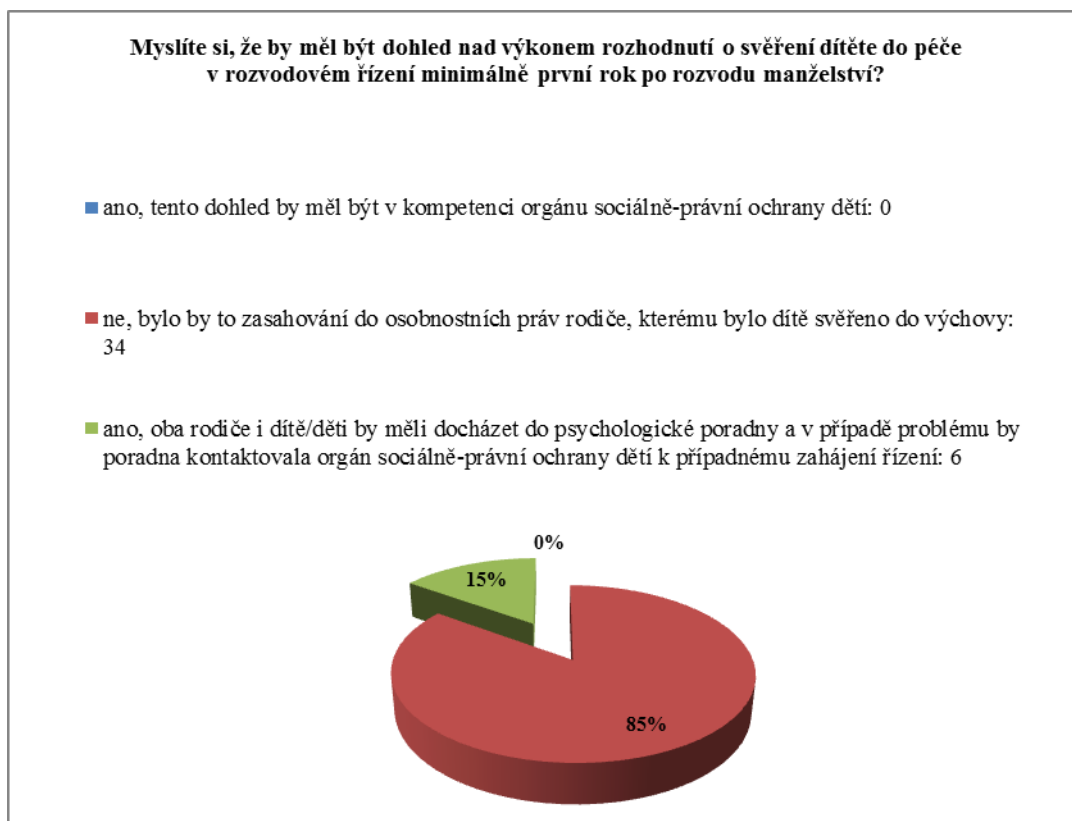
Zdroj: Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí²⁰⁰

Prováděcí vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, zavádí individuální plán ochrany dítěte, který spočívá ve vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny a vychází přitom z individuálního přístupu k dítěti.²⁰¹ Dle mého názoru jsou tímto akcentovány zájmy a práva dítěte. Z uvedeného grafu ovšem vyplývá, že 85 % dotázaných sociálních pracovníků považuje novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí za výrazně administrativně zatěžující na úkor terénní práce. Pouze 12 % dotázaných považuje novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí za přínosnou. Domnívám se, že pokud se sociální pracovníci neztotožní s nosnou myšlenkou novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kterou je především ochrana nejlepšího zájmu dítěte (přestože je v novele opět adjektivum *nejlepší* vynecháno), nebude litera zákona naplněna tak, jak by měla být.

²⁰⁰ Celý text Důvodové zprávy je dostupný na internetových stránkách: <http://www.pestounska-pace.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>

²⁰¹ Ustanovení § 1 vyhl. č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Graf 8: Úhel pohledu sociálních pracovníků na prevenci programování dětí rodičem, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy

Zdroj: vlastní výzkum

Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvádí, že „systém bude orientován na **prevenci ohrožení dítěte** a včasná řešení.“²⁰² Nicméně již v roce 2007 vydala Kancelář veřejného ochránce práv *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv* autorského kolektivu: JUDr. Otakara Motejla, Mgr. Ivy Černé, Mgr. Kláry Panovské a Mgr. Petry Matyášové (*tituly autorů jsou u autorského kolektivu uvedeny, proto je zde uvádím*), v němž je mimo jiné řečeno: „Zvyšující se procento rodin, v nichž dochází k manipulaci s dítětem proti rodiči, který s ním nežije ve společné domácnosti, jednoznačně inklinuje k zavádění praxe, v níž je rodiči ponechána určitá lhůta, v průběhu které bude mít prostor dítěti sám situaci objasnit. Po uplynutí lhůty, jejíž délka by měla být přiměřená, nicméně s ohledem na konkrétní okolnosti případu je ponechána na uvážení sociálního pracovníka, by měl být proveden opako-

²⁰² Celý text Důvodové zprávy je dostupný na internetových stránkách: <http://www.pestounska-pece.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>

vaný rozhovor s rodiči dítěte a rovněž s dítětem samotným, za účelem zjištění, zda je v rámci možností daných věkem poučeno o nové situaci v rodině. Sociální pracovník by se měl zabývat i tím, zda ze strany spolužijícího rodiče nedochází k ovlivňování dítěte proti druhému rodiči. K rozhovoru by mělo dojít i při nesouhlasu jednoho z rodičů.²⁰³

Dle mého názoru 85 % dotázaných sociálních pracovníků popřelo základní ustanovení sociálně-právní ochrany, které je uvedeno v současném zákoně v ustanovení § 5: „Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a **vzájemné právo** rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“²⁰⁴ Nelze zvýhodnit toho z rodičů, kterému bylo dítěte svěřeno do výchovy, což ovšem 85 % dotázaných svojí odpovědí učinilo.

Shrnutí dotazníkového šetření: Každý graf jsem průběžně analyzovala a komentovala, proto se tím už ve shrnutí zabývat nebudu. Klíčovou otázkou verifikace či falzifikace hypotézy byla poslední otázka. Hypotéza: „**sociální pracovníci preferují práva rodičů před nejlepším zájmem a blahem dítěte**“ byla falzifikována, protože sociální pracovníci Kraje Vysočina **preferují práva spolužijícího rodiče**.

4.6 Shrnutí výzkumu

Cílem mého výzkumu byla komparace „učebnicových“ přístupů k problematice aplikace práv dítěte a postojů té části odborné veřejnosti Kraje Vysočina, která se aplikací práv dítěte přímo zabývá. Uvedla jsem zde pouze jednu kazuistiku a nemohu proto činit závěr o obecném pochybení sociálních pracovníků. Nicméně i kdyby byl pouze jeden takový, jaký jsem zde uvedla, je to špatně. Zmíněný vágní přístup sociálních pracovníků, znalce v oboru psychologie a zejména a především trestuhodný způsob

²⁰³ Kol. autorů. Rodina a dítě. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. s. 28 – 29
Více informací, a zejména celou publikaci, lze dohledat na internetových stránkách:
http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Rodina_a_dite.pdf

²⁰⁴ Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

výchovy mají zřejmě za následek dva životy dětí, kterým šťastné dětství dopřáno nebylo.

Z uvedených rozhovorů bych se zmínila o větě sociální pracovnice A: „... já vím, co je nejlepší pro moje děti a dělám pro to všechno, ale rozhodně nevím a ani nemůžu vědět, co je nejlepší pro ty jejich děti, to musí vědět ti rodiče.“ Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, kde bude zapracováno i rodinné právo, ovšem v souvislosti se zájmem dítěte v ustanovení § 946 uvádí: „Vzhledem ke specifickému postavení kolizního opatrovníka je naprosto nezbytné, aby jednal za dítě se znalostí věci, okolností, názorů, stanovisek atd., jinak řečeno tento opatrovník nemá jen obecně při svém jednání brát zřetel na zájem dítěte, ale **je povinen nejprve zjistit, co ve skutečnosti zájmem dítěte je**, jak nejlépe by bylo možné zájem dítěte naplnit.“²⁰⁵ Zastávám názor, že je velmi nutná konsolidace možností, postojů a aplikace sociálních pracovníků, ale i soudců s platným právem, aby tak došlo ke skutečné, faktické ochraně nejlepšího zájmu dítěte, protože jinak jeho blaha docíleno nebude.

Kvantitativním výzkumem jsem testovala hypotézu: „**sociální pracovníci Kraje Vysočina preferují práva rodičů před nejlepším zájmem a blahem dítěte**“. Vyhodnocením dotazníků jsem zjistila, že sociální pracovníci Kraje Vysočina **preferují práva rodiče, kterému je dítě svěřeno do výchovy**. Vzhledem k tomu, že nikdy nelze jednoznačně predikovat, že výchova toho rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do péče, bude pro dítě tím nejlepším, si myslím, že by v tomto směru měly být znalosti zákonů, podle kterých sociální pracovníci vykonávají svoji agendu, ověřeny a především prohloubeny.

---

²⁰⁵ Více informací je možno dohledat v Důvodové zprávě ze dne 3. 2. 2012 k rekonstrukci občanského práva dostupné v informačním systému ASPI (ASPI ID: LIT38253CZ)

ZÁVĚR

Zdá se, že instituce manželství ztrácí svou prestiž. Absence sociální kontroly, změna hodnotového systému a vliv médií, která prezentují rozchod či rozvod manželství jako běžnou záležitost, způsobily, že nejenže společnost rozvod manželství nevnímá jako jev patologický, ale dokonce ho i toleruje. Čím více se určitý společenský jev šíří, byť byl ještě do nedávna pokládán za patologický, tím více se ztrácí jeho nežádoucnost. Rozvod se paradoxně vlastně stává „normou“, což dokládají četné statistiky. Například v roce 2011 dosáhla úhrnná rozvodovost 46,2 %, zatímco ještě před 20 lety byla na úrovni 34,8 %.²⁰⁶ Mám velmi nepříjemný pocit, že čím více práv a svobod máme, tím méně si jich vážíme a preferujeme je jako samozřejmost před povinnostmi, která ovšem s těmito právy jdou ruku v ruce. Eva Labusová²⁰⁷ k problematice rozvodu mimo jiné zmiňuje: „Stále liberálnější postoje k sexualitě a partnerskému soužití šíří povědomí o snadné dostupnosti rozvodu, avšak povinnosti rodičovství definované dosavadními poznatky o potřebách vývoje dětí hovoří proti němu. V rozvodových konfliktech tak lidé řeší neřešitelné, a totiž jak spojit obnovení individuální partnerské svobody v páru, který je doživotně spjat právem dítěte na oba rodiče?“²⁰⁸

Mnozí rodiče si navykli řešení svých sporů delegovat na stát a jeho instituce. Je nutno si však uvědomit, že přestože je stát garantem práv dítěte a uznává, „že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti **musí** dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění,²⁰⁹ ale nedisponuje takovými prostředky, které by zaručily dítěti toto jeho plné přirozené právo. Právo není všemocné a i sebelepší legislativní zakotvení práv dítěte nezaručuje dítěti jeho nejlepší zájem.

V úvodu své diplomové práce jsem zmínila denotaci a konotaci výrazů obsažených v tématu mé diplomové práce: Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení. Denotátem je tedy výraz, který všichni chápou stejně, protože se na něm prostě domluvi-

²⁰⁶ Dostupné na internetových stránkách: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

²⁰⁷ PhDr. Eva Labusová je poradkyně pro oblast rodičovství, výchovy a mezilidských vztahů. Je přesvědčena o tom, že rodina je odrazovým můstkem pro veškeré lidské počínání v individuálním i společenském smyslu. Informace jsou dostupné na internetových stránkách: <http://www.evalabusova.cz/>

²⁰⁸ Velmi zajímavé poznatky, postoje a zkušenosti jsou dostupné na internetových stránkách: <http://www.evalabusova.cz/clanky/rozvod.php>

²⁰⁹ Preambule Úmluvy o právech dítěte, (publikována v č. 104/1991 Sb.)

li. Řekneme-li např. výraz *strom*, pak si ho každý z nás představí. Maximálně mohou být rozdíly v tom, jedná-li se o strom jehličnatý nebo listnatý. Řekneme-li ovšem výraz *zájem dítěte* pak se může stát, že všichni ti, kdož o dítěti rozhodují, nemyslí jedno a totéž. V této práci jsem žádnou definici *zájmu dítěte* neuvedla. Nikde totiž uvedena není, a proto jsou možná různá pojetí.

Co je tedy vlastně v nejlepším zájmu dítěte? Jsem přesvědčena o tom, že je to právě ten *zájem*. Mohu se tedy alespoň pokusit o definování nejlepšího zájmu dítěte: **V nejlepším zájmu dítěte je zájem o dítě.** Dítě musí mít pocit bezpečí, pocit jistoty a pocit opory a zároveň musí vědět, že existuje vždy někdo, kdo se zajímá o to, jsou-li jeho potřeby uspokojeny. Selže-li rodič, pak je tu stát, který musí zjednat nápravu, je totiž garantem ochrany práv dítěte. Nepodařilo se mi ovšem dokázat, že stát poskytuje dítěti dostatečnou ochranu. A to je mi líto, velmi líto.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy

1. Úmluva o právech dítěte, (publikována v č. 104/1991 Sb.)
2. Evropská úmluva o výkonu práv dětí, (publikována v č. 54/2001 Sb. m. s.)
3. Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
8. Vyhláška č. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Monografie

1. ATKINSON, Rita L. *Psychologie. 2.*, aktualiz. vyd., V Portálu 1. Překlad Erik Herman, Miroslav Petržela, Dagmar Brejlová. Praha: Portál, 2003, xxii, 751 s. ISBN 80-717-8640-3.
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3.*, rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008, 251 s. ISBN 978-809-6994-403.
3. BŮŽEK, Antonín a Jan MICHALÍK. *Informatorium (nejen) o právech dítěte se zretelem k otázkám výchovy a vzdělávání. 1.* vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, 170 s. ISBN 80-244-0054-5.
4. DAVID, Roman. *Práva dítěte. 1.* vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999, 175 s. ISBN 80-718-2076-8.
5. FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši. Vyd. 2.* Praha: Portál, 2010, 255 s. ISBN 978-807-3678-159.

6. Gavora, Peter a kol. 2010. Elektronická učebnice pedagogického výskumu. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978-80-223-2951-4.
7. GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., doplň. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009, 280 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4723-907.
8. HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 270 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4731-346.
9. HOLUB, Milan a Hana NOVÁ. *Zákon o rodině: a předpisy související*. 3. aktualizované a doplněné. Praha: Linde Praha a.s., 1998. 669 s. ISBN 80-7201-093-X.
10. HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, 398 s. ISBN 80-723-9192-5.
11. JÍLEK, Dalibor. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. 1. vyd. Boskovice, 2011, 282 s. ISBN 978-80-260-0377-9.
12. KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009, ii, 158 s. Studie (Sociologické nakladatelství), sv. 40. ISBN 978-807-4190-179.
13. KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd : učebnice pro studenty gymnázií a zájemce o vysokoškolské humanitní vzdělávání*. Vyd. 1. Ilustrace Vladimír Renčín. Liberec: Dialog, 2008, 219 s. ISBN 978-808-6761-817.
14. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. 281 s.
15. *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon České katolické nakladatelství, 1994, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.
16. KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Vyd.

1. Praha: ASPI, 2006, 228 s. ISBN 80-735-7214-1.
17. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s., obr. ISBN 80-716-9195-X.
18. MALÝ, Karel. a kolektiv. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. Přepracované vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2005. 672 s. ISBN 80-7201-433-1.
19. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-864-2919-9.
20. MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 207 s. ISBN 80-717-8624-1.
21. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2958-X.
22. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 1999, 251 p. ISBN 80-858-5075-3.
23. NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-802-4741-109.
24. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 144 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4714-493.
25. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004, 197 s. ISBN 80-721-7294-8.
26. PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, 232 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4743-325.
27. PLAŇAVA, Ivo. *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny, 1998, 218 p. Edice Psychologie P, 9. sv. ISBN 80-710-6292-8.

28. PLECITY, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy : stav k 1.10.2007*. Praha: EUROUNION, 2007, 521 s. ISBN 978-807-3170-639.
29. SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 1999, 127 s. ISBN 80-717-8249-1.

Periodika a časopisy

1. *Právo a rodina*. č. 4/2003/5. ročník. ISSN 1212-866X.
2. *Právo a rodina*. č. 9/2003/5. ročník. ISSN 1212-866X.
3. *Právo a rodina*. č. 4/2008/10. ročník. ISSN 1212-866X.
4. *Právo a rodina*. č. 5/2008/10. ročník. ISSN 1212-866X.
5. *Právo a rodina*. č. 8/2011/13. ročník. ISSN 1212-866X.
6. *Právo a rodina*. č. 12/2011/13. ročník. ISSN 1212-866X.

Elektronické zdroje

1. ASPI ID: LIT28157CZ
2. ASPI ID: LIT28754CZ
3. ASPI ID: LIT33680CZ
4. ASPI ID: LIT 33920CZ
5. ASPI ID: LIT3449CZ
6. ASPI ID: LIT35335CZ
7. ASPI ID: LIT35772CZ
8. ASPI ID: LIT35936CZ
9. ASPI ID: LIT38253CZ
10. ASPI ID: LIT42837CZ
11. <http://casopis.vsehrd.cz/>
12. <http://cmps.ecn.cz/?page=eticky-kodex>

13. http://dcicz.org/userfiles/file/stoleti_ditete_a_prava_ditete.pdf
14. www.doctorandus.info/info/e_kapitoly/vedecke_metody.doc
15. <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=65258&pos=49&cnt=110&typ=result>
16. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>
17. http://vzd.cz/sites/default/files/Duvodova_zprava.pdf
18. <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/68/821/Dekreta-Bretislavova-1039->
19. <http://www.amcr.cz/mediatori/?kraj=vysocina&typmediace=9&jazyk=>
20. <http://www.bookfan.eu/autor/6715/Oldrich-Matousek>
21. http://www.cak.cz/assets/files/179/BA_99_03.pdf
22. <http://www.ceskobritska.eu/>
23. <http://www.cijedite.cz/?nav=temata/>
24. http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2007_3_131_135.pdf
25. http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/1413-12-r_2012-16
26. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
27. <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-mediaci-a-zkousky-mediatoru-85195.html>
28. <http://www.evalabusova.cz/>
29. <http://www.klaus.cz/clanky/3181>
30. <http://www.lirtaps.cz/publikace.htm>
31. <http://www.lukany.com/node/28>
32. <http://www.mpsv.cz/cs/7242>
33. http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Metodika_pripadove_konference.pdf
34. <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10795/KO-doporuceni.pdf>
35. http://www.mpsv.cz/files/clanky/14232/prezentace_OSPOD.pdf
36. http://www.mpsv.cz/files/clanky/4354/studie_vancurova.pdf
37. http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/310cs_2.pdf&original=Rodina_a_dite.pdf
38. <http://www.pestounska-pece.cz/content/duvodova-zprava-k-novele-zakona-35999-sb-o-socialne-pravni-ochrane-deti>
39. <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/umluva-o-pravech-ditete-z-roku-1989>
40. <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006011202>
41. <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=200601063>

42. <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006010636>
43. <http://www.restrikce.cz/dwnl/e-IBSKOK-02-unor2008.pdf>
44. <http://www.rodinnaterapie.cz/index.php?page=zavrzenyrodic>
45. <http://www.sancedetem.cz/cs/prectete-si/vidoa.shtml>
46. <http://www.spondea.cz/>
47. http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/psychiatr-varuje-syndrom-zavrzeneho-rodice-se-prudce-siri_208859.html
48. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/koncepcni-zmeny.html>
49. <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

